

ВИЛЕНСКИЙ ВѢСТНИКЪ

ОФИЦИАЛЬНАЯ ГАЗЕТА.

„ВИЛЕНСКИЙ ВѢСТНИКЪ“ выхдитъ по ВТОРНИКАМЪ и ПЯТНИЦАМЪ.

УСЛОВИЯ ПОДПИСКИ.

Цена за годъ	10
„ съ пересылкою	12
„ за полъ года	6
„ съ пересылкою	8
„ на четверть года	3
„ съ пересылкою	5
„ за 1 мѣсяцъ	1

За объявленія платится за строку 17 к. оер.

Контора редакціи въ Вильнѣ, на Дворцовой улицѣ, въ Гимназіальномъ домѣ.

СОДЕРЖАНІЕ.

Часть оффициальная: Внутр. известія: Извѣщенія изъ циркуляра г. почитателя Виленскаго учебнаго округа.—О дѣйствіяхъ Вилен. губ. по крестьянскимъ дѣламъ присутствія.
 Часть неофициальная: Иностранныя извѣстія: Общее обозрѣніе.—Италія.—Франція.—Англія.—Австрія.—Пруссія.—Телеграфныя дѣшеи.
 Литератур. отдѣлъ: Объ устройствѣ земскихъ повинностей.—Четыре идеала.—Збигнева.—Отъ Редакціи.—Мѣстное обозрѣніе.—Выдержки изъ газетъ и журналовъ.—Къ мировымъ посредникамъ.—Письма: изъ Варшавы, изъ Парижа и изъ Кенигсберга.—Смѣсь.—Текун. изв.—Письмо г. Шапира.—Поправка.—Виленскій дневникъ.—Объявленія.

Часть оффициальная.

ВИЛНО.

Въ циркулярѣ (N. 6) г. почитателя Виленскаго учебнаго округа д. с. е. князя Ширинскаго-Шихматова между прочимъ напечатано:

О Воскресныхъ школахъ.

Открытію воскресныхъ школъ въ Виленскомъ учебномъ округѣ, преимущественно въ мѣстностяхъ съ бѣднымъ населеніемъ, до сихъ поръ препятствовалъ отчасти и недостатокъ средствъ для пріобрѣтенія всѣхъ необходимыхъ учебныхъ пособій. Принимая во вниманіе важное значеніе этихъ школъ въ дѣлѣ первоначальнаго образованія рабочаго и ремесленнаго классовъ, и желая способствовать ихъ распространенію всеми зависящими отъ меня мѣрами, я нашелъ возможнымъ снабдить необходимыми учебными пособиями безвозмездно изъ заведеній, которая по недостатку матеріальныхъ средствъ, именно въ этомъ встрѣчаютъ затрудненіе къ открытію воскресныхъ школъ. И потому я прошу гг. начальниковъ учебныхъ заведеній, обсудивъ въ педагогическихъ совѣтахъ мѣстныя потребности и средства къ открытію воскресныхъ школъ при вѣтренныхъ имъ заведеніяхъ, въ своихъ представленіяхъ о томъ сообщать и свидѣнія, въ какихъ именно учебныхъ пособіяхъ и въ какой мѣрѣ нуждается предполагаемая къ открытію школа. Помощью для воскресныхъ школъ, какъ мужскихъ такъ и женскихъ, всегда можетъ быть открыто въ зданіяхъ учебныхъ заведеній того города, въ которомъ учреждается школа. Вообще же, относительно учрежденія воскресныхъ школъ, слѣдуетъ руководствоваться въ точности правилами, изложенными въ циркулярахъ по управленію Виленскимъ учебнымъ округомъ, въ N. 3 за минувшій годъ и въ N. 1 за настоящій. Выражаю полную надежду, что гг. преподаватели гимназій, прогимназій и уѣздныхъ училищъ округа отзовутся сочувственно къ дѣлу распространенія въ народѣ столь необходимой для него грамотности, и не откажутся удѣлить свободный часъ воскреснаго или праздничнаго дня для такой истинно благородной дѣлы.

При этомъ снитою пріятною обязанностію выразить мою искреннюю благодарность смотрителю воскресной школы въ г. Вильно, старшему учителю Виленской гимназій г. Наркевичу и всѣмъ преподавателямъ, обучающимъ въ оной, усердію которыхъ школа обязана настоящимъ своимъ успѣхомъ. Въ день ея открытія, 30 апрѣля, состояло на лицѣ 17 учениковъ; въ слѣдующее за тѣмъ

второе воскресенье было уже 63 ученика; въ третье 157, въ четвертое 180 и наконецъ въ пятое число учениковъ возрасло до 193. Эти цифры положительнымъ образомъ убѣждаютъ въ томъ, что школа удовлетворяетъ потребностямъ бѣднаго ремесленнаго класса.

Искренно желаю, чтобы примѣру почтенныхъ наставниковъ Виленскихъ учебныхъ заведеній послѣдовали преподаватели и всѣхъ прочихъ учебныхъ заведеній вѣтреннаго мѣра округа. (Конч. апрѣль.)

О ДѢЙСТВІЯХЪ

ВИЛЕНСКАГО ГУБЕРНСКАГО ПО КРЕСТЬЯНСКИМЪ ДѢЛАМЪ ПРИСУТСТВІЯ.

въ теченіи сентября 1861 г.

(Окончаніе. См. N. 84.)

Въ засѣданіи 15 сентября. 1. Въздѣіе представленія чиновника отъ прав. въ мировыхъ сѣздахъ, Колянковскаго, о томъ, что ему неудобно изъ мѣста жительства, м. Сморгонь, отправляться въ Свенцянъ, куда идетъ прямой почтовой дорогой, для присутствованія въ мир. сѣздахъ, и что гораздо удобнѣе для него присутствовать въ Ошмянскомъ мир. сѣздѣ, присутствіе, признавая пріветвенную причину уважительно; опредѣлило: чиновнику Колянковскому, вместо Свенцянскаго мир. сѣзда, поручить присутствованіе въ Ошмянскомъ; присутствованіе же въ первомъ изъ сихъ сѣздовъ возлагать на виновника отъ фран. Чернявскаго, которому изъ мѣста его жительства, г. Трокъ, весьма удобно будетъ отправляться въ Свенцянъ по желанной дорогѣ. 2. По случаю подачи однимъ помѣщикомъ прошенія не подлежащаго въ присутствіе, по предмету, который могъ бытъ разрѣшенъ мировымъ посредникомъ, губернскаго присутствія, приняла во вниманіе, что гг. помѣщики и в. об. крестьяне, не соблюдая установленнаго для подачи прошеній порядка, весьма часто обращаются въ присутствіе, помимо мировыхъ посредниковъ и мировыхъ сѣздовъ, по такимъ дѣламъ, которыя должны бытъ разрѣшаемы сими учрежденіями, и отъ чего неминуемо увеличиваются заглѣты присутствія; — опредѣлило: оповѣстить гг. помѣщиковъ и крестьянъ, что они обязаны, относительно подачи прошеній, придерживаться установленнаго порядка, и обращаться въ губернскаго присутствія только по такимъ дѣламъ, которыя не могутъ бытъ разрѣшены ни посредниками, ни мировыми сѣздами. 3. Губернскаго присутствія, усматривая изъ поступившихъ донесеній, что некоторые мировые сѣзды назначали весьма рѣдкіе сроки своихъ засѣданій и неудобные при томъ для членовъ отъ правительства въ мир. сѣздахъ, въ видахъ установленнаго удобнаго и правительнаго порядка въ семь предметъ, и имѣя въ виду, что при наступившемъ времени состоянія уставныхъ грамотъ, посредники и многія лица встрѣчаютъ надобность часто обращаться въ сѣзды для разрѣшенія возникающихъ недоумѣній, наило нужнымъ назначить засѣданія каждаго мирового сѣзда черезъ шесть недѣль, и для сего утвердила слѣдующіе сроки, по 1 июля 1862 года:

ДОКЛАДЪ ПЕРВАГО ОТДѢЛЕНІЯ КОМИССИИ,

высочайше учрежденной для пересмотра системы податей и сборовъ.

(Продолженіе).

Естественно, что подобный порядокъ вещей не могъ оставаться долго, въ особенности за обращеніемъ въ XVIII вѣкѣ многихъ натуральныхъ повинностей въ денежные и за принятіемъ некоторыхъ изъ сихъ послѣднихъ на счетъ казны. Посему высочайшимъ указомъ 24-го іюля 1802 г. повелено: собрать точныя свидѣнія о всѣхъ повинностяхъ, оцѣнить и опредѣлить, сколько на каждую губернію нужно сихъ сборовъ, постановить единообразную имъ раскладку и наконецъ установить единообразное и общее о повинностяхъ положеніе. Съ этого времени начинается рядъ постоянныхъ мѣръ правительства къ приведенію земскихъ повинностей въ надлежащее устройство. Мѣры эти, до изданія нынѣ дѣйствующаго устава о земскихъ повинностяхъ, выражались главнымъ образомъ въ обнародованіи, въ 1805 г., предварительномъ положеніи о земскихъ повинностяхъ, которое дополнялось потомъ разными частными случайными законоположеніями.

Хотя положеніе 1805 года сначала было издано въ видѣ временной мѣры, однако оно, съ нѣкоторыми дополненіями, продолжало существовать въ теченіе 45 лѣтъ и даже послужило основаніемъ нынѣ дѣйствующему уставу—1851 г. Постановленія сего положенія касались преимущественно назначенія, раскладки, взыманія и употребленія земскихъ сборовъ. По правиламъ положенія, земскія потребности раздѣлены на ежедневныя и однократныя; къ первымъ отнесены: содержаніе почтъ; устройство казармъ, ихъ отопленіе, освѣщеніе и „прочіе предметы“; къ однократнымъ причислены сборы на постройки или важныя починки въ зданіяхъ отъ земли содержимыхъ. Относительно на-

значенія земскихъ сборовъ постановлено: что смѣта расходовъ на земскія потребности *составляется* на трехлѣтнею особымъ коллегіальнымъ присутствіемъ, образуемымъ подъ предсѣдательствомъ губернатора, изъ вице-губернатора, губернскаго предводителя дворянства, равно депутата городского общества, въ случаѣ потребности городовъ, и *предбывается* дворянскому депутатскому собранію, которое затѣмъ при бытности поманутыхъ губернскихъ властей *раскладываетъ* необходимый для покрытія расходовъ сборъ уравниваемо по каждому состоянію, притомъ сообразно населенности городовъ и уѣздовъ, мѣстнымъ ихъ условіямъ и тяжести лежащихъ на нихъ натуральныхъ повинностей. По подписаніи раскладки, она обращается къ исполненію и сообщается лишь для соображенія въ копию министру внутреннихъ дѣлъ. Земскіе денежные сборы причисляются къ податямъ и вносятся въ уѣздное казначейство, но имъ ведется особый счетъ. Поступившія суммы расходуются на положенныя въ смѣтѣ потребности, а самыя сии потребности исполняются тремя способами: посредствомъ отдачи на подрядъ съ торговъ, производимыхъ въ казенной палатѣ; хозяйственно, чрезъ чиновниковъ и комиссіонеровъ, и наконецъ чрезъ передачу исполненія дворянскому обществу уѣзда, если оно изъявитъ на это желаніе. Подобный порядокъ наблюдался и для удовлетворенія единоразовныхъ и случайныхъ потребностей, съ тѣмъ только различіемъ, что смѣта и раскладка на дополнительные расходы въ теченіе трехлѣтія дѣлалась дворянскими депутатами по губернскимъ, а уѣздными.

Сверхъ того, положеніемъ 1805 г. сдѣлано въ первый разъ разграниченіе земскихъ сборовъ отъ добровольныхъ дворянскихъ вкладовъ.

Въ этомъ состояло существенное содержаніе положенія 1805 г., дополняемая разными частными

KURYER WILEŃSKI

GAZETA URZĘDOWA.

„KURYER WILEŃSKI“ wychodzi co WTOREK i PIĄTEK.

WARUNKI PRZEDPŁATY.

Сона roczna	rs. 10
„ z przesyłką	12
„ półroczna	5
„ z przesyłką	6
„ kwartalna	2 k. 50.
„ z przesyłką	3
„ miesięczna	1

Za ogłoszenia płaci się za każdy wiersz druku po kop. 17.

Biuro redakcji w Wilnie, przy ulicy Biskupiej (Dworcowej), w marach po-unwersyteckich.

TREŚĆ.

Dział urzędowy: Wiadomości krajowe.—Wyjątki z okólnika p. kuratora Wileń. naukowego okręgu.—O czynnościach Wileń. gub. komitetu do sprawy włościańskiej.
 Dział nieurzędowy: Wiadomości zagraniczne: Pogląd ogólny.—Włochy.—Francja.—Austria.—Anglia.—Prusy.—Depesze telegraficzne.
 Dział literacki: O urządzeniu ziemskich powinności.—Cztery ideały.—Zbigniewa.—Od Redakcji.—Przegląd: miejscowy, i pism czasowych.—Do pośredników pojedynczych.—Listy: z Warszawy, z Paryża i z Królewca.—Rozmaitości.—Wiad. bieżące.—List H. Szapira.—Sprostowanie.—Dziennik Wileński.—Ogłoszenia.

Dział urzędowy.

W I L N O.

W okólniku (N. 6) p. kuratora Wileńskiego okręgu naukowego, rzeczy w. rad. stanu księcia Szyryńskiego-Sychmatowa, między innymi czytamy:

O szkołach niedzielnych.

„Do otwarcia szkół niedzielnych w Wileńskim okręgu naukowym, zwłaszcza w miejscach nieludnych, dotychczas po części był także przeszkodą brak zasobów do nabycia wszystkich niezbędnych pomocy naukowych. Mając na względzie ważność tych szkół w rzeczy początkowej oświaty klasy pracowitej i rzemieślniczej i chcąc dopomagać do ich upowszechnienia wszystkimi zależącymi od niego środkami, znalazłem za rzecz możliwą zaopatrzyć bezpłatnie w niezbędne pomoce naukowe te zakłady, które dla braku środków materialnych, w tém mianowicie napotykają trudność do otwarcia szkół niedzielnych. Przeło proszę pp. naczelników zakładów szkolnych, żeby rozważwszy w radach pedagogicznych potrzeby miejscowe i środki do otwarcia szkół niedzielnych przy powierzonych sobie zakładach, w swoich o tém przedstawieniach udzieliłi zarazem wiadomości, jakich mianowicie pomocy naukowych i w jakim stopniu potrzebuje zamierzana szkoła. Pomieszczenie szkół niedzielnych, tak męzkich jako i żeńskich, może się zawsze znaleźć w gmachach zakładów naukowych tego miasta, w którym się szkoła zakłada. W ogólności zaś, co do urządzenia szkół niedzielnych, należy ściśle trzymać się przepisów, w okólnikach do zarządu Wileńskiego okręgu naukowego w N. 8-m za rok miniony i w N. 1-m za rok teraźniejszy wyłożonych. Mam zupełną nadzieję, że pp. nauczyciele gimnazjalni, progimnazjalni i szkół powiatowych okręgu, z uczuciem i gotowością przystąpią do upowszechnienia między ludem tak dlań niezbędnej oświaty, i wolne chwile dni niedzielnych lub świątecznych na cel tak prawdziwie szlachetny poświęcić zechcą.

Przytém poczytuję za przyjemny obowiązek oświadczenia szczerego mego podziękowania dozorcy Wileńskiej szkoły niedzielnej, starszemu nauczycielowi gimnazjum Wileńskiego p. Narkiewiczowi i wszystkim zajmującym się w niej udzielaniem nauk, których gorliwość szkoła ta winna jest obecnemu swemu powodzeniu. W dzień swego otwarcia, 30 kwietnia, było w niej 17 uczniów, w następną

drugą niedzielę, znalazło się już 63 uczniów, w trzecią 157, w czwartą 180, i nakoniec w piątą, liczbą uczniów wzrosła do 193. Cyfry te najwymowniej świadczą, o ile ta szkoła potrzebom ubogiej klasy rzemieślniczej odpowiada.

Szczerze pragnę, żeby za przykładem szanownych nauczycieli Wileńskich zakładów naukowych, poszli także nauczyciele wszystkich innych zakładów naukowych powierzonego mi okręgu. (d. n.)

O CZYNNOŚCIACH

WILEŃSKIEGO GUBERNIALNEGO URZĘDU DO SPRAW WŁOŚCIAŃSKICH, w ciągu września 1861 r.

(Dokończenie ob. N. 84.)

Na posiedzeniu 15-go września. 1) W skutek przedłożenia urzędka od rządu w urzędach zjazdowych Kołankowskiego, że mu niewygodnie jest z miejsca zamieszkania w Smorgonach wyjeżdżać do Szwiecjan, dokąd nie ma prostej drogi poezwój, dla zajądania w tamtejszym urzędzie zjazdowym, i że daleko dlań byłoby wygodniej zasiadać w Oszmiańskim urzędzie zjazdowym, — urząd gubernialny przytoczono przynajmniej uznając za zasługującą na wzgląd, postanowił: urzędkaowi Kołankowskiemu, zamiast Szwiecjaniskaго urzędu zjazdowego, poruczyć zasiadanie w Oszmiańskim; zasiadanie zaś w pierwszym z tych urzędów zjazdowych włożyć na urzędka od rządu Czerniewskiego, któremu z miejsca jego pobytu w Trokach, bardzo łatwo będzie udawać się do Szwiecjan drogą żelazną. 2) Z powodu niewłaściwego podania do urzędu przez pewnego obywatela prośby w przedmiocie takim, który przez pośrednika pojedynczego mógł być załatwiony, — urząd gubernialny mając na uwadze, że obywateli i właścicieli, czasowie obowiązani niezachowując ustanowionego do podawania prośb porządku, bardzo często idą się wprost do urzędu gubernialnego pomijając pośredników pojedynczych i urzędy zjazdowe w interesach takich, które powinny być rozstrzygane przez te właśnie urzędzenia, — przeło co narbyt powiększa się czynność urzędu, — urząd gubernialny postanowił: podać do wiadomości obywateli i włościan, że eo do podawania prośb obowiązani są trzymać się ustanowionego porządku i udawać się do urzędu gubernialnego w takich tylko sprawach, które ani przez pośredników pojedynczych, ani przez urzędy zjazdowe rozstrzygane być nie mogą. 3) Urząd gubernialny postępując z doniesień otrzymanych, że niektóre urzędy zjazdowe naznaczone nad rzadkie terminy posiedzeń swoich i przytém dla członków od rządu w urzędach zjazdowych niedogodne, w zamiarze ustanowienia w tym przedmiocie porządku dogodnego i regularnego, — udziez ze względu, że nadziedzicie własnie czas układania listów nadawczych, a rząd posiedników i wielu innym osobom zistow potrzeba częstego udawania się do urzędów zjazdowych dla rozstrzygnięcia napotypanych wątpliwości, znalazł za rzecz potrzebną, żeby posiedzenia każdego urzędu zjazdowego odbywały się co sześć tygodni: i w tym celu atwierdził następujące, do 1 lipca 1862 roku, terminy:

postanowieniami o ziemskich powinnościach do 1851 r., oszczędnymi na samym dŕaŕ, необходимо просъдѣть въ частности дальнейшее развитіе тѣхъ повинностей въ первой половинѣ XIX вѣка.

А. Для устройства дорогъ въ государствѣ, въ 1803 г., учреждена была экспедиція, которую, въ 1809 г., соединили съ водными коммуникаціями и изъ нихъ образовано одно главное управленіе всеми путями сообщенія; принимаемая въ вѣдомство онаго дороги полагалось постепенно, по мѣрѣ средствъ, обращать въ шоссе; но какъ средства сего управленія были недостаточны, то кругъ дѣйствія его, въ 1822 г., былъ ограниченъ только завѣдываніемъ дорогъ между столицами, также въ которыхъ въ С. Петербургской и Новгородской губерніяхъ. Починку и содержаніе всѣхъ большихъ и шоссейныхъ дорогъ, равно мостовъ и перевозовъ на нихъ, предполагалось отправлять наймомъ подъ вѣдѣніемъ казны; затѣмъ всѣ прочія дороги, малыя и проселочныя съ ихъ мостами и перевозами, оставлены на натуральной повинности мѣстныхъ обывателей. Въ 1833 г. изданы постановленія о дорогахъ, служащія основаніемъ настоящаго порядка. По этимъ правиламъ, дороги раздѣлены на пять классовъ; изъ нихъ: содержаніе дорогъ 1-го класса „главнѣйшихъ сообщеній“ принято на счетъ казны; 2-го класса — отнесено на земскій сборъ, а 3-й, 4-й и 5-й классы (уѣздныя торговля и проселочныя дороги) должны были содержаться натуральною повинностію мѣстныхъ обывателей.

Въ 1834 году повелѣно государственнымъ дорогамъ передавать изъ вѣдѣнія губернскихъ начальствъ въ вѣдомство главнаго управленія, только по отдалѣ ихъ въ шоссе. Для управленія же всеми вообще состоящими въ губерніи дорогами, кромѣ государственныхъ, съ 1833 г., учреждены губернскія и уѣздныя дорожныя комиссіи, которыя, въ 1840 г., соединены съ строительными. Послѣ 1833 г. все вниманіе правительства было обращено на распространеніе шоссейныхъ дорогъ, какъ государ-

ственныхъ, такъ и губернскихъ. Для устройства сихъ послѣднихъ, въ 1833 г., учрежденъ особый комитетъ устройства губернскихъ шоссе. Засимъ губернская дороги (въ 1842 г.) переданы въ распоряженіе главнаго управленія путей сообщенія, вмѣстѣ съ суммами (земскимъ сборомъ) на ихъ устройство и содержаніе, и положено всѣ шоссе впередъ строить по назначенію главнаго управленія. Что касается способовъ устройства путей сообщенія, то они зависѣли отъ значенія самыхъ дорогъ:

1) Для государственныхъ дорогъ: случаи или общіе государственные доходы, или денежный сборъ съ податныхъ лицъ, или только съ проѣзжающихъ (сборъ на мостахъ, перевозахъ, дорожныхъ и въ послѣдствіи шоссейный сборъ); сверхъ того, для освобожденія придорожныхъ жителей отъ наряда на дорожныя работы, равно за недостаткомъ средствъ для исправленія дорогъ подрядомъ, установленъ по всему государству особый сборъ съ подорожныхъ, обрѣщенный, въ 1847 г., въ государственное казначейство, которое отискуало на содержаніе дорогъ ежегодно 500,000 руб. серъ; но, по недостатку, съ теченіемъ времени, и сего сбора, — положено (въ 1816 году) взымать еще особый сборъ съ крестьянъ, а мѣщанъ по 25 коп. съ души и съ конювъ по 5% съ гильдейской пошланы. Изъ сего сбора отдѣлялась ежегодно 1/2 часть на составленіе капитала, а процентами этого надлежало содержать всѣ государственныйя дороги; но въ 1819 г. на устройство дорогъ употреблена вся собранная сумма и въ капиталъ уже ничего отчислать не предположено. Затѣмъ установленъ, въ 1834 г., на ремонтъ Московскаго шоссе новый шоссейный сборъ съ проѣзжающихъ, который, въ 1842 г., увеличенъ и постепенно распространенъ на всѣ прочія и губернскія шоссе. Указомъ и эдиктомъ объявлено, что въ будущемъ году, въ 1843 г., на устройство государственныхъ шоссе покрывались также займами изъ кредитныхъ у-

przywiazania i wdzieczności. Przyjmijcie je po bratersku, bo z serca pochodzi.

„Nie daj Boze, aby mój pobyt między wami, miał przynieść jaką szkodę tym pięknym krajom, dla których pragnę wszelkiego rodzaju błogosławieństw. Nie daj Boze, aby miał nadwładzić sprawę Włoch i wolności, którym od lat trzydziestu poświęciłem moje życie i moją szablę.

Henryk Cialdini.

Neapol 31 października 1861.

Generał La Marmora przy objęciu zarządu przemówił następująco:

„Neapolitanie! Król poruczył mi dowództwo szóstego wojskowego wydziału, tudzież zarząd krajów neapolitańskich. Pojmuję całą trudność nowego stanowiska, ale wiem także, że powinienem być być posłusznym.

„Zwracam się do władz, do gwardji narodowej, do tych wszystkich, dla których miłość ojczyzny jest najświętszą powinnością. Pobożne a wiekowe pragnienia najznakomitszych Włochów zostały w części zaspokojone; całkowite ich ziszczzenie zależy od poświęceń, którym jeszcze kraj od nas oczekuje, zależy od naszej ufności i zgody. Przybyłem w pośród was z niezlomnym postanowieniem współdziałania w wielkiej sprawie jednności, wolności i samodzielnosci ziem włoskiej.

Powysze odezwy świadcza, wbrew twierdzeniom dzienników wstecznych, że między Włochami południowymi i północnymi, nie tylko nie ma nienawiści, ale panuje między nimi szczerze braterstwo. Imiona: Garibaldi i Cialdini, nazawsze zespoliły się z dziejami Neapolu, i niedługo może czekać przyjdzie, że ich posiagi ozdobią jedno z najpiękniejszych miast świata i przypominać będą wiekopomne zdarzenia 1860 i 1861 roku.

W Berlinie gwar uroczystości i zabaw ucich. Tryb zwyczajny życia wrócił, a z nim i ciężkie kłopoty nad królestwem pruskim cięższe. Trudno zataić, że położenie tego państwa jest bardzo zwiklane. Kilka ogromnych pytań czeka rozwiązania, a zawady są tak wielkie, że kłopoty królestwa włoskiego, w porównaniu z pruskimi, są drobne i podrzędnej wagi. Zastanówmy się bowiem nad zadaniami, którym Prusy podlegają. Sprawa jednolitych Niemiec jest najcięższym brzemieniem, którego rząd berliński dźwignąć nie chce, lecz pozbyć się go w żaden sposób nie może. Ta wyższość, której naród pruski rozumem, rozszerzoną oświatą, udoskonaleniem stosunków społecznych, wytrwałością pracy i poświęceń dobył się w obliczu Niemiec; ta wyższość stanowi jego dziedzictwo krwiwo zapracowane, naród nigdy się go dobrowolnie nie wyrzuci. Prusy, z małym wyjątkiem, który, w danym razie, bynajmniej ich rządowi nie zakłopotuje, są jednolite, czyste niemieckie. Rząd pruski może mimowiednie przywykł uważać się za przewodniący w każdym ruchu wielkiej ojczyzny, a wszystkie umysły nieskazone obcymi wpływami, przywykł uważać Prusaków za starszych braci, około których gromadzić się, we wspólnej pracy pomagać a nawet służyć, nie poczytują za uhlzenie, lecz raczej za miły obowiązek. Naród pruski mimowolnie, lecz najchętniej, oddając się prawdy ojezystej myśli postrzega z każdym dniem wzrastające niepodobiestwo odepchnienia od siebie zewsząd cisnących się pod jego opiekę narodowości niemieckich, te pokrewne związki z każdym dniem stają się silniejszymi, a wyłamanie się z wypływających stąd powinności, co raz niepodobniejszym. Owoż na-

ród widzi, że przewodnictwo we wszystkich sprawach ogólnych do niego należy, król widzi, że jak przedstawiciel narodu, unąć sobie ręk od spraw niemieckich nie może. Naród widzi, że te sprawy nie pójdą właściwym biegiem, dopóki nie spłyną się w jeden wspólny nurt ludowy; król zaś widzi, że nimby to nastąpić miało, wiele pojedynczych udziałności zniknąć powinno, a na to w żaden sposób przyzwolić nie może. Tymczasem przed innymi naglą: urządzenie sejmu związkowego, dowództwo nad wojskiem związkowym, rozstrzygnięcie sprawy duńsko-holsztyńskiej, zatargi konstytucyjne w Hessji elektoralfiej i nakoniec traktat handlowy między Francją i Niemcami. Doświadczenie nauczyło, że żadnego z tych pytań w drodze układowych załatwić nie podobna. Król Wilhelm załatwić go doraznie nie chce. I stąd to wynurzył się między narodem i tronem dziwny stosunek, że wśród wzajemnej miłości i zaufania, może blizka jest ta chwila, w której obie potęgi różnymi pójdą drogami.

„Ale Prusy są nie tylko mocarstwem niemieckim, lecz i europejskim, o czem od niejakiego czasu rząd zdaje się zapominać. Dziennik londyński Times, pięknie, wymownie i rozumnie zwraca uwagę rządu pruskiego na tę część jego obowiązków. Umieściliśmy pismo angielskiego dziennika w dzisiejszym numerze Kurjera; prosimy czytelników naszych, aby je odczytać i głębiej nad niem zastanowić się zechcieli.

Otrzymało w Turynie d. 4 listopada wiadomość, że w Malcie urządzila się wyprawa Burbońska, złożona z 400 ludzi, lecz ostrzeżona o odkryciu w Neapolu ich stronników w przejęciu listów zanęcała tego zamachu. Niedaleko Salerno, zbójcy napadli na trzech inżynierów francuzkich, z których jednego zabito, drugiego raniono, trzeci zaś ocalał się uciekając. Jener. della Rocca dał wiedzieć, że otrzymał postuchanie u królowej w Atenach, dokąd był wysłany przez Wiktora-Emmanuela dla powinszowania szczęśliwego unikielonego zamachu na jej życie; poseł włoski ozdobiony został wielką wstęgą orderu Zbawiciela. Później d. 31 października, król grecki wrócił do swjej stolicy i został przyjęty z zapalem. Piszą z Turynu d. 5 listopada, że jutro w Gazecie Urzędowej ukaże się dekret zwołujący parlament na d. 20 tegoż miesiąca. Z Neapolu oznajmują 5 listopada, że jenerał La Marmora przyjmując sztab gwardji narodowej, wyraził nadzieję przedkiego odjazdu Franciszka II z Rzymu. Trąba powietrzna, która 29 października sprawila ogromne szkody w Rzymie, spadła na Watykan i o mały włos nie zburzyła łóż, malowanych przez Rafaela, — wziębrany Tyber zerwał 5-c mostów.

W Hiszpanji według doniesień z Madrytu z d. 4 listopada miał być przez królowę i króla dany wielki przegląd wojskowy wyobrażający wojnę, na cześć Muley el Abbasa, 100 dział gwintowanych dawać będą ognia, jen. Prim przyjął dowództwo tej wojskowej zabawy. W Madrycie miał miejsce zamach republikanckiego buntu, podobniejszy jednak do piątkowej hulanki, — herszt został schwytyany przez władze cywilne, tak, że nawet niepotrzebowano używać sily zbrojnej. Było to prawdziwe dzieciństwo, bo Ricardo Lopez, co stanął na czele ruchu, ma lat 17-cie, z zabranych zaś papierów widać: że sprzyśżeni zamysłali o ułatwieniu Garibaldiemu sposobów przybycia do Hiszpanji; w tychże papierach znajdował się projekt pożyczki dla Mazziniego. Infant Fernando umarł w Lizbonie dnia 6 listopada. Podług dziennika Korespondencja, z d. 5 listopada, liczba głosów ministerjalnych, przy wyborach na prezesostwo kortezów, wyniesie około osmdziesięciu.

Włochy.

Turyń 28 października. Minister sprawiedliwości i wyznań rozestał następnym okólnik do arcybiskupów, biskupów i oficjów, w królestwie Włoskiem.

„Szereg cudownych zdarzeń w krótkim dwuletnim, przeciągu wskrzesił naród Włoski, pozwolił mu wywalczyć w obliczu świata swe prawa nieulegające przeda-

wuieniu, doprowadził go do ustalenia jednolitego włoskiego królestwa, które, oparte na woli ludów, objawione w najuroczystszy sposób, uznane już przez najpotężniejszą i najuczciwizowszą ludę i rządy, czerpie największą swą silę w n. jwyszych zasadach sprawiedliwości, cnoty i wielkich potrzebach cywilizacji.

„Ludność, głęboko wzruszona takimi wypadkami, widziela w nich rękę opatrzonosci, a to przekonanie, utwierdzając ją w nieograniczonej ufności w zupełne odkupienie Włoch, obudziło w niej zdumienie i oburzenie na to wszystko, co stawi przeszkody i opór narodowym życzeniom.

Na nieszczęście w rozmaitych stronach królestwa zaszła dość wielka liczba zdarzeń jawnie dowodzących, że znaczna liczba członków duchowieństwa, nawet najwyższych stopni nie tylko nie podziela tych przekonań, nie tylko nie chce zamknąć przynajmniej w obec tej cudownej zmiany rzeczy wszędzie powitaną najgodniej i najserdeczniej, ale otwarcie okazuje się nieprzyjazną rządowi narodowemu i jego prawom, ale usiłuje wrażyć, że ten rząd i te prawa są w sprzeczności z nauką i dobrem katolickiego kościoła.

„Jest to rzeczywiście boleśnem do wymówienia, ale jest koniecznym; ogłoszono w niektórych miejscowościach protestacje, encykliki, listy pasterskie, w których sama zasada rządu narodowego jest zaprzeczana i podciągana pod rozbiór, w których znaczna liczba praw ogłoszonych przez ten rząd, w moc służących praw zawsze przez władzę świecką wykonywanych, ogłaszana jest za bezbożną, niesprawiedliwą, religji i kościołowi nieprzyjazną. W innych miejscowościach puszczono w obieg instrukcje dążące do zatruwienia sumienia tych, co wzięli jakikolwiek udział w wielkim narodowym ruchu, co spełniali urzędnicze obowiązki, co narażali życie jak żołnierze; w innych znów odmawiano odbywania nabożeństw żałobnych po poległych w ciągu wojny o wywołanie narodowe lub co w innych zawodach dobrze zasłużyli się ojczyźnie; zakazywano obrzędów religijnych w narodowych uroczystościach; w innych najsurowsze kary rozciągano na duchownych, którzy nie wahałi się okazać uszanowanie dla władz świeckich i którzy jawnie dowiedli, że sprawiedliwie różnicować umieją prawa z istoty swojej służące kościołowi i państwu; w innych posunęto się do tego stopnia, że w wysokości świętych kazałnie miotano obelgi, przeciw najjaśniejszej osobie królewskiej; nauczano pogardy i łamania praw, zamieniając w ten sposób dom Boży na jaskinię knoław przeciw porządkowi pospolitemu; w innych niechciano udzielić świętej księgi Ewangelji, na którą żołnierze narodowi wykonywają przysięgę wierności królowi i prawom. Nie chcemy mówić o tych miejscowościach, gdzie widziano kapłanów Boga pokoju, wywyższających sztandar odkupienia, by stanąć w szeregach łupieżców i zbrojów.

„Podobne postępowanie duchowieństwa w wielu miejscowościach żywo rozjątrzyło uczucie ludowe, które zostało boleśnie dotknięte przez kroki znacznej liczby najwyższych dostojników kościelnych, którzy mogli i powinni byli użyć szanowanej powagi swojego urzędu w celu pojednania i pokoju, a którzy przeciwnie użyli jej na rozniecanie niezgod i rozruchów. Ztąd wszędzie niemal przezmogła ta myśl, że znaczna część duchowieństwa, albo jawnie rząd na, astuje, albo tajemnie mu przeszkadza, myśl, która spotęgowana przez zamęt miemian i przez zapal namietności, może ścignąć największe szkody tak na kościół, jak na państwo, wywołać i ułatwić następne knowanie, dać pochop do szalonych zamiarów i stać się nieustającą groźbą zawierzeń przeciw powszechnej spokojności. Tak oplakany stan rzeczy trwać nie może i nie powinien. Sumienie powszeche ze wstrętem tej myśli odpycha, aby uczucie religijne miało być sprzecznem i niezgodnem z uczuciem narodowem; pojąc niepodobna położenia narodu skazanego na wybór między najdroższymi darami opatrzonosci i między pochopami przyrodenia. — między zachowaniem religijm a zachowaniem niepodobnej i swobody ojczyzny. Wobec objawu woli narodowej wynurzył z taką uroczystością i zgodą, wobec praw, które oparły nowe królestwo na podstawie tej samej woli, duchowieństwo włoskie nie może uchylać się od powinności uznania niniejszego porządku rzeczy i przyjęcia jego

następstw. Nie może uczynić tego w moc powinności wiążących wszystkie stany obywateli; nie może, przez uszanowanie dla zasad stalecznie uznawanych i wykonywanych przez kościół. Bo rzeczywiście, aby nie stanąć w sprzeczności z prawami Boga, który utworzył ludzi i społeczeństwa z dnolemi do udoskonalenia, przywiązał do nich ciągłą zmianę i postęp, — kościół w swem zewnętrznym działaniu dawał zawsze wzgląd na bieg wypadków i z godną podziwiania roztropnością szedł zawsze za wszelkimi kolejami życia społecznego, stosował się w upływie wieków w rozmaitych stronach świata do wszelkiego rodzaju i wszelkiego kształtu rządów, troszcząc się tylko o to, aby władze świeckie zostawiły mu swobodę spełnienia swego duchownego posłannictwa, bo ten jeden tylko cel, będący za obrębami ziemskich widoków, za najważniejszy poczytywał.

„Dla czegożby za dni naszych i we Włoszech kościół miał inaczej postępować? Dla czegożby rząd, który sobie Włosi nadał, miał by uważać za sprzeczny swym zasadom i swym widokom, gdy tak jedne jak drugie powinny być tylko duchownymi a tem samem powinny nie rozmiąć się z zasadami i widokami sprawiedliwosci, cnoty i porządku, do których Włosi pragną się zastosować i które pragną przez pośrednictwo swojego nowego rządu oprzeć na jak najtrwalszych posadach? Dla czegożby miały odmawiać rządowi narodowemu tej przychylnosci i uszanowania, których nie wahał się udzielać wszystkim poprzednim rządóm półwyspu, nawet tym co okazywały się najmniej skłonnemi do zapewnienia mu jego prawowitych swobód?

Rząd królewski może dać sobie świadectwo, że ciągle szanował duchowną powagę kościoła, że zapewnił jego swobodę, nawet dla wielkiej liczby duchownych, którzy nadużywali tej powagi w zamiarach nieuczciwych i którzy w ten sposób wywoływali sprawiedliwe oburzenie ludności. Nie czynił on nigdy różnicy między duchowieństwem i ogółem obywateli; nie wkładał nań żadnych szczególnych obowiązków, nie wymagał od niego nic prócz zachowania tych praw, które tak dla duchowieństwa, jak dla ogółu obywateli są modłą praw i powinności spólnych i zapewniają dla wszystkich dobrodziejstwa społeczności cywilnej.

„Jeżeli ogłaszał rozkazy i dekreta, mogące przynieść uszczerbek nie za sadow ale własności majątkowej pewnych zgromadzeń i pewnych osób duchownych, czynił to w celu opatrzenia nagłych wymagań prawnych i gospodarczych, w moc tych prerogatyw, które we wszystkich czasach przyznawane były władzy świeckiej, które były wykonywane we wszystkich państwach katolickich, o ile tego wymagały szczególne warunki czasowe, wszakże niczego nie zaniedbywał, aby te środki łagodzie pełnem względności postępowaniem.

„Jednym z najgorętszych i najszczerszych jego życzeń, z którem bez wątpienia i naród najchętniej się zespolił, jest aby co najprędzej nadszedł ten dzień, w którym prawa władzy duchownej i prawa władzy świeckiej, zostaną zupełnie rozdzielone i wzajemnie ich granice najściślej zakreślone, tak aby kościół mógł z jednej strony używać zupełnej swobody w porządku duchowym i w kierunku sumienia wiernych, a z drugiej, aby państwo mogło zatrzymać się przed progiem swiactwy, z tą pewnością, że za tym progiem nie do niej nie należy, bo ni przekroczy go wrzawa pochopów materialnych i swiactw.

„Lecz aby to życzenie mogło się urzeczywistnić, potrzeba, aby kościół zrzekł się wszelkiego pañowania świeckiego, aby zrzekł się wszelkich roszczeń wkraczania w prawa państwa i aby, że użyjemy słów świętych, ograniczył swąją troskliwość tylko królestwem, które nie jest tego świata.

„Tym czasem rząd królewski nie może być obojętnym widzem stanu rzeczy obrażającego narodowe uczucie, wicherzającego i jątrzącego mniemania, zaburzającego spokojność publiczną; które może otworzyć bramę do cięższych jeszcze nieporządków. Nie tylko więc stanowczo umyślił zrzucić z siebie wszelką odpowiedzialność za opłakané następstwa wynikające stąd mogące, ale postanowił wynaleść wszelkie środki dla położenia im końca. Niżej podpisany, któremu przedstawienie spraw kościelnych jest

CZTERY IDEALY.

(KARTKI Z ŻYCIA JMÓ PANA FULGENTEGO).

wydał Zbigniew.

Kto ja byłem w sobie?

(Pierwszy ideal).

(Ciąg dalszy, ob. N. 85.)

Po mszy ś. nie wiem jakim sposobem, jakim cudem prawie, znalazłem się obok serafa — Zotki, bom wcale nie śmiał podchodzić do niej. Oaa także spojrzala na mnie z jakimś rodzajem zadowolenia.

— O jakżeś prześliczna! — zawołałem składając ręce jak do modlitwy, i szkarlatny rumieniec oblał mi twarz i czoło, nie czułem bowiem, jak te słowa wypadły mimowolnie z ust moich.

— Dziękuję za komplement — odrzekła śmiało i z usmiechem Zotka.

Stanąłem jak gdyby mnie kto w same czoło ugodził ostrym kamieniem; jakiś chłód przejął mnie do serca, sam nie pojmowałem co to jest, co za uczucie przykre, niespodziane maą owładnęło: — te słowa wyrzeczone głośno, z usmiechem obojętnym „dziękuję za komplement“ sprawiły na mnie wrażenie, jak kiedyś kto niespodzianie wleci zimną kąpiel i wstrząśnie się cały przejęty dreszczem.

A przecież cóż tak złego było w tych słowach?... grzeczność i podziękowanie...

Ale za cóż ona mi podziękowała? myślałem w sobie — co znaczy to słowo „komplement“?... I myślałem i stałem, nie ruszając się z miejsca. Niemiem jakbym długo zostawał w tak nieuchomiej pozycji otrętwiałego widza, gdyby nie Zotka, która śnać ulitowała się nademną i rzekła z usmiechem i gilaraym:

— Pan, jako kawaler powinienś być grzecznym dla damy, podaj mi rękę i sprowadź z chóru. — Posłuszny wziętem ją za rękę, ale nie wiedział co począć dalej, idąc więc za popędem instynktu naturalnego, przycisnąłem do ust...

— To nie miejsce na takie rzeczy, rzekło dziewczę, usuwając zlekka rękę. Sprowadź mi pan tak grzecznie, jak widziałam mężczyźni sprowadzają damy z teatru.

Ja zaś nie widziałem nigdy, jak to się damy sprowadzają: wziętem więc ją za rękę na wzór przewodnika idącego ze ślepym.

Seraf mój parsknął głośnym śmiechem i wyrwając rękę rzekł: „Pan nie umiesz być kawalerem.“

— To naucz mię co mam robić, że b y b y k a w a l e r e m, — rzekłem z naiwnością gdną złotego wieku.

I tak rozmawiając, wśród śmiechów dziewczyny, a mego zakłopotania zeszlismy na cmentarz.

— Usiądźmy na wschodkach tego pomnika, bo na murawie mogę zawałać sukienkę — rzekła Zotka — i zapoznajmy się lepiej; już ja pana drugi raz widzę w kościele — mówiła wieszając na sztachetkach nagrobka swój kapelus pasterski.

— Toś mnie widział! — zawołałem ucieszony, — ol i ja ciebie widziałem... i nigdy nie zapomnę!...

— Doprawdy? — rzekła uśmiechając się niedowierzająco — niezapomnisz mnie nigdy? a nie wiesz jeszcze jak się nazywam.

— Owszem, wiem twoje imię i wiem kto jesteś.

I opowiedziałem jej co usłyszałem z rozmowy trzech nieznanomych panów.

Zotka zamysliła się przez chwilę, a przerywając na końcu milczenie i jakby odpowiadając sobie, zapytała z dziwną śmiałością patrząc mi w oczy:

— To więc oni wszyscy trzej znaleźli mię i a d n a ?

— Wszyscy — odrzekłem zdziwiony tēm zapytaniem — ale jeden z nich mówił — dodałem — że z ciebie będzie kiedyś sławna operzystka.

— O zapewne, on mówił prawdę! zawołała jakby w uniesieniu, ja się uczyć śpiewać, ojciec mię posyła do szkoły śpiewaków... i usłyszysz kiedyś, jaką ja będę mieć sławę, brylanty, jeździć karetą i jak wszyscy będą mnie uwielbiać! — Nie na to nie potrafiłem odpowiedzieć — od tych słów dostałem szumu w głowie, w oczach kręciły się drzewa, pomniki, krzyże i cały kościół; nie widziałem już Zotki... ona znikła... karetą ją uniosła... i tumany kurzu zakryły jej cudną postać!

— O! zatrzymaj się na chwilę! zawołałem wyciągając rękę, i nie widząc co robię, uchwyciłem za ramię zdziwione dziewczę.

— Jakis pan natrętny! — rzekła z obrazą usuwając się odemnie.

Alem ja i tego nie zrozumiał, tylko wciąż patrzyła na nią błagalnie i szeptał z cicha:

— O zostań jeszcze, zostań!...

— Ależ ja nie odchodzę — jeszcze mogę z pół godziny pogadać z panem, bo potem obiad.

— Ten wyraz o b i a d opamiętał mnie niejako, i wróciłem z mojej hallucynacji do naturalnego stanu; wiedziałem już, że mój seraf ja da, a więc nie odleci na skrzydłach w niebieskie sfery; nabierając więc śmiałości, rzekłem odważnie:

— A więc po obiedzie będę mógł cię widzieć w tēm miejscu? gdyż chciałbym... przynieść coś pięknego... i ofiarować ci na pamiątkę.

— A czyś ty taki bogaty?

— A na cóż to ci wiedzieć potrzeba? — ponowiłem pytanie z gołębią prostotą?

— Tak, będę wiedziała, czy warto przyjść na schadzke po upominek.

— O bądź pewną, że warto!... pewno nikt ci jeszcze nie dał tego, co odemnie dostaniesz...

— A kiedy tak, to do widzenia — o piątęj będę tutaj.

I podała mi rękę na znak pożegnania.

Oh! pierwsza w zyciu schadzka miłosna! pierwsza umówiona godzina! — jest to pierwsze uderzenie serca uoworodzonego się człowieka, — patrzy dokoła wzrokiem zdumienia i zachwytu, jakby po raz pierwszy widział niebo, słońce i ziemię, a wszystko tak piękne, tak nowe, w tak godowej szacie! — czas tylko nie znosi nie dług i zakłóca to wewnętrzne uszczęśliwienie, minuty wydają się latami czekającemu. a godziny wiekiem!... ale żeby tak czuć, tak czekać i tak się niecierpliwić, to trzeba mieć... lat piętnaście, uczucie kwiatka, a poezję pajaka!...

Nakoniec posunąwszy o całą godzinę skazówkę zegara, poleciałem na cmentarz; ale nie wiele skorzystał z przyspieszenia samowolnie czasu; Zotki jeszcze nie było. O w pół do szóstej dopiero pokazała się jej różowa sukienka między krzakami bzu i akacji.

Trzymałem bukiet najcudniejszych kwiatów, i zbliżając się do ubóstwionej, ofiarowałem jej ten pierwszy podarunek; przyjęła z wdzięcznym usmiechem... i patrzała pytając czy na tēm koniec?

Zrozumiałem ją — ale nie śmiejąc tak zaraz wstąpić z moją poezją na jej cześć napisaną, trzymałem ją na sercu... i zacząłem niby obojętnie od pytania:

— Czy lubisz bardzo kwiaty?

— Wolę robione jak naturalne, odpowiedziała, bo te natychmiast zwiedna, a tamte są użyteczne długo do stroju.

— Ale nie mają zapachu, nie mają duszy, która je tak ponętnie robi.

— I brylanty nie mają zapachu, a przecież stokróż ponętniejsze od kwiatów.

— Ale gwiazdy na niebie jeszcze piękniejsze od brylantów, zrobiłem uwagę...

— A cóż mi po nich! — śmiejąc się serdecznie odparła Zotka, — chyba gdyby pospadały na ziemię, tobym je pozbiarała.

I oboje nagle zamilkliśmy, bo czuliśmy, że oboje siebie nie pojmujemy.

Nakoniec Zotka zapytała, patrząc na mnie z przymleniem:

— A gdzie twoja pamiątka?

Wyjąłem różowy papierek i zacząłem czytać: „Widziałem różę płonącą miłosnie“ i t. d.

Skończyłem i czekałem, kiedy w zachwycie wykrzyknie Zotka: „To cudne!“ a niedoczekawszy się dość długo tego wykrzyku, podnozę na nią wzrok; by urzecz nieme zadziwienie i radość na jej obliczu.

Ale miasto tego usłyszałem wykrzyk wcale innej natury.

— Jakto? mówiło dziewczę — to twój upominek, co miał mię uszczęśliwić?

— Tak... to poezja... dla ciebiem ją napisałem.

Zotka wybuchła szalonym śmiechem, — a upamiętawszy się w końcu, rzekła poważnie:

— Brzydko to z twojej strony, żeś mię p o d s z e d l i o s z u k a ł, ale dobroć mówi moja ciotka, że wszyscy mężczyźni są z d r a j c y. Odtąd nie będę wierzyć żadnemu; — szczególnie tym co k o m p o n u j a wierze!...

I z oburzeniem odwróciła się odemnie.

A ja!... ja, upadłem na murawę i rzewnie płakać zacząłem — ale też ze łzami spłynęła i miłość moja!

(D. c. u.)

porozumienie, rozumie, że nadeszła chwila odezwania się do najprzewielebniejszych arcybiskupów, biskupów i oficjalów królestwa, odwołując się nietyko do ich obywatelskich i włoskich uczuć, ale więcej jeszcze do szerszej ich żarliwości o prawdziwe dobro religii i kościoła. — Niech baczą, czy duchowieństwo zrywając z narodem, okazując się nieprzejawnym jego najsamorzutniejszym, najwidoczniejszym i najprawowitszym pragnieniem, nie naraza na ciężkie niebezpieczeństwo własnej godności, spokój i nawet świętego skarbu dogmatów, cnoty, dobrych obyczajów, które nietykalnie zachować powinno. Niech baczą, czy nie można zarzucić duchowieństwu, że zanadto troska się o to co nieprawdę do królestwa Boskiego, tak jak by chciało przywłaszczyć sobie staranie o królestwo ziemskie. Niech baczą, czy nie jest to prawem i ścisłym obowiązkiem rządu narodowego, wymagać, aby duchowieństwo ten rząd szanowało w jego zasadzie, było mu posłuszne w jego prawach i czy z tych samych pobudek, zapewniających duchowieństwu spokój i spełnianie jego urzędu, rząd nie ma prawa i obowiązku zasilać ludności, od nadużyć duchowieństwa których dopuszcza się w spełnianiu swego powołania. Niżej podpisany jest przekonany, że najprzewielebniejsi arcybiskupi, biskupi i oficjalowie królestwa, zechcą dojrzałe rozważyć to wszystko co się wyżej powiedziało; że nie zбочą z drogi tych prawideł, które mają służyć im za nieprzewodniczących w ich postępowaniu, którym nie będą mogli nadać innego wykładu nad ten, jaki w najświetniejszych czasach kościoła dawali im wielcy i święci mężowie, których świat dotąd podziwiał, jako najwspanialszych świadków katolickiego podania.

„Niżej podpisany nie może nieoświadczyć społeczeństwu, że jeżeli rząd jego kr. mości niezmownie postanowił zachować kościołowi jego prawowitą swobodę w moce praw obowiązujących, w obrębie duchownym, jeżeli nawet postanowi rozszerzyć ją w razie urzędowyństwa tak upragnionych wypadków, nie będzie mógł w żaden sposób pozwolić, aby duchowni jakkolwiek wysokie zajmujący stanowisko dopuszczali się postępku będącego w wietrzeniu sprzecznosci z rządem narodowym, mogących doprowadzić do pogary i nieposłuszeństwa ustawom królestwa, albo przychylnym się w jakikolwiek sposób do zaburzenia porządku państwa. W razie, gdyby który z członków duchowieństwa, używał pozorów religijnych do podżegania ludności, do motania obelg na przeskadzanie w wykonaniu praw, rząd królewski ujrzałby się zmuszonym uciec do najsurowszych środków.

„Niżej podpisany ufa rozsądkowi najprzewielebniejszych arcybiskupów, biskupów i oficjalów królestwa, że nie wąpielnie zechcą opatrzyć duchowieństwo swojej diecezji stosownymi instrukcjami, skutkiem których wszędzie ustanie to oplakane przekonanie, że największa część duchowieństwa jest jawnie lub skrycie rządowi nieprzyjazna.

„Rzecz jest pewną, że zgoda między społecznoscią cywilną i społecznoscią religijną nigdy nie była tak niezgodną, jak w obecnej chwili, a to dla spólnego opiekowania się wielkimi zasadami sprawiedliwości porządku i cnoty, którego dziś żyjące pokolenia tym mocniej potrzebują, im zmiany na które patrzyli, były bystrzejszemi, większemi i niezwykleszemi. Gdyby ta zgoda została zawichrzona, następstwa byłoby krótkotrwałe, ale może nie nagrodzone; owoz najstraszliwszą odpowiedzialność spadłaby na tych, którzyby ją wywołali.

„Rząd królewski już ze swej strony przedsięwziął i przedsięwzięcie potrzebne środki do utrzymania tak zbawiennej zgody; dosyć będzie, aby władze duchowne spódziłać im ze swej strony zechciały, z tą mądrością i współczuciem, których wymagają i ważność przedmiotu i warunki obecnego czasu.

Strażnik pieczęci jego kr. mości minister łaski, sprawiedliwości i wyznań.
Miglietti.

Turyń, 1-go listopada. Widocznie rząd zbliża się do Garibaldi. Nietyko generał della-Rovere przywrócił cztery pierwsiastkowe dywizje wojska południowego, zmniejszone do trzech przez generała Fantę, ale rozgłosny dekret amnestji podpisany naprzód dnia 10 października 1860, przez króla w Sessa, zapominany przez Fariniego i nieznanemu Fantemu, wskrzeszony został dnia 27 października 1861; wszystkie sprawy i kary za zbiegostwo, na które oficerowie, podoficerowie i żołnierze zasłużyli za samowolne opuszczenie chorągwi królewskich i pójście za Garibaldiem do Sycylii i Neapolu, będą uważane za niebyłe.

Ten wymiar sprawiedliwości, chociaż późny sprawił dobre wrażenie na ogóle, oburzonym rzymską karnością Fantiego. Zdawało się rzeczą potworną, surowo przesładować zdobywców Neapolu za to, że zamienili spokojne łezę we Włoszech północnych, na znoje i niebezpieczeństwa wyprawy podjętej z dobrem ojczyzny.

Minister wojny chce wskrzesić sprawę krzyżów i medalów rozdanych wojsku południowemu. Wiadomo, że listę ułożoną przez komisję wysadzoną z generałów wojska południowego, przejrzaną i potwierdzoną przez samego Garibaldię, odrzucił Fantę, chcący utrzymać powagę ministerstwa wojny, wykreślił niektóre nagrody, zmienił listę, i dowiódł przez to niechęć swojej względem ochotników. Mówią też o projekcie do prawa zapewniającym pensję, tysiąców ochotników, który wylądował w Marsali i który za jedyną pamiątkę bohaterkiej przewagi posiada medal wybity staraniem rady miejskiej palermitańskiej.

Cztery dywizje wojska południowego, istnieją tylko w sztabach oficerskich; ale skutkiem ostatniego dekretu, oczekiwania można, że wkrótce zostaną uorganizowane. Z początku ten korpus wojska liczyć będzie tylko 12 tysięcy ludzi, po 50 w każdej drużynie (kompanii, rotie) lecz jeszcze nierozstrzygnięto czy tylko przyjmowanymi będą sami ochotnicy, lub też i popisowi. Mianowanie generała Sirtori na dowódcę tego korpusu wojska, wywołało silny opór ze strony wyższych wojskowych, nieuznających wcale przeważnych w nim zdolności, o których Bixio wyraża się dość rubasznie, i niedopuszczających, aby którkolwiek, prócz Garibaldię, mógł być ich naczelnym wodzem.

Niechęć ełiby oni nigdy był z nim rozłączonym. Sirtori natychmiast zrozumiał niewłaściwość położenia, na jakie naraziło go to mianowanie; oświadczył więc w liście urzędowym do Garibaldię, że stanowisko swoje uważa tylko za tymczasowe, że i on sam i wojsko uzna w dalszym wodzu swego prawdziwego naczelnika, skoro czas działania nadejdzie.

Generał Turr popłynął na statku rządowym z tym listem do Kaprery, co dało początek pogłosce o poufnym poselstwie w imieniu królewskiem w widokach zdarzeń mogących zająć na włosne. To pewna, że król w swoich otwartych rozmowach, lubi rozwodzić się nad prawdopodobieństwem wojny i niemożę uciąć najżywiejszy żądzy walczenia za jedność włoską; byłoby wszakże nieroztropnie przywiązywać zbyt wiele wagi politycznej do rycerskich wynurzeń znanego patryotyizmu Wiktora Emanuela i do jego pragnienia skruszyć kajdany Weneclaj, jednostajnie ciemiężonych przez tak zwaną Austrię konstytucyjną, jak dawniej przez Austrię despotyczną.

skie kantony posyłają swe dzieci, w moc oddawna istniejącego prawa. Można było lękać się, że następcą hrabiego Cavour nie zapomni o tej sprawie, która ożybiła stosunki dyplomatyczne między Szwajcarią i Włochami.

Dowiedziemy się dzisiaj, że oba rządy porozumiały się w tej mierze i że obustronny sekwestr tak z dóbr dawnego biskupstwa w Como, jak z dóbr kolegium Borromejskiego został zdjęty.

Ostateczny wypadek publicznego zapisywania się na pożyczkę neapolitańską jest nast. pny. Miasto żądało pożyczkę milion dukatów; kapitalisci podpisali się na 2 miliony za trzytysię pięćdziesiąt tysięcy dukatów; podpisane więc summy będą zmniejszone o 58 procentów.

Piszą z Turyń 30 października do dziennika *Lombardo*, wychodzącego w Medjolanu, który umieścił przystały sobie list dnia 2 listopada:

O-oba mająca zwykłe dokładne wiadomości utrzymuje, że dla złożenia czterech nowych dywizji rząd zwróci się wyłącznie do wychodźstwa, które ma dostarczyć podrzędnych oficerów i żołnierzy. Zaciągi w tym celu odbywać się będą w cichoci, unikając o ile można rozgłosu. Minister stara się dostarczyć zatrudnienie Passaglia; z jednej strony, chciałoby mu powierzyć wydawanie dziennika politycznego, w celu przygotowania końca sprawie rzymskiej; z drugiej przeznaczają mu posadę teologii w uniwersytecie Turyńskim. Rząd włoski chciałby użyć go ostatecznie w tym obowiązku.

Fregata parowa *Księża Genai*, mająca na swym pokładzie generała della Rocca, posła nadzwyczajnego króla włoskiego do Sultana, płynąca do Aten, aby ztamtąd udać się do Konstantynopola o mało że nierozbiła się w bliskości brzegów Greckich.

Na wysokości portu Pirejskiego machina zepsuła się; poczęto strzelać na tróweg waleś pospieszono z ratunkiem i wprowadzono fregatę bez dalszej szkody do portu.

Dziennik Paryżki *Ojczyzna*, otrzymał następną list z Turyń pisany dnia 1-go listopada.

Ubranie przybrało wielką działalność. Konskrypcja idzie, nie bez trudności jednak w niektórych okolicach.

W Umbrji i Marchjach znajduje się pewna liczba opornych. Sycylja, która zawsze była wyjęta od obowiązku służby wojskowej, zdawało się, że stawić będzie waleś przeszkody, tymczasem ciągnięcie losu służbowych odbyło się z zapalem nawet po wielkich miastach. W Palermo około 20 miodzianców, którzy wyciągnęli kartki białe zamiasł wrócenia do domów weszli dobrowolnie pod chorągwie generała Pettinengo, nowy wielkorządca wyspy, zdaje się zrozumiał doskonale duch, usposobienia i dążności swoich podwładnych. Generał Pettinengo nadał losowaniu znamie polityczne w kraju, w którym lud nie zechciałby przyjąć zaciągu wojskowego. W prowincjach Włoch środkowych nieumiano podnieść wyobraźni mieszkancków; wzięto się do zaciągu w sposób używany w narodach dojrzałych do życia politycznego i obywatelskiego. Zmusiło to więc do surowości, zrażającej serca.

W liście pisany z Ankony znajduje się następnę miejsce. Rozkaz generalnego intendenta obwodu ankonńskiego wyrażający, że przedsięwzięte przeciw wylamującym się do służby wojskowej, w rozporządzenia nieprzyjęto aż dotąd pozadane skutku, z upoważnienia więc ministra spraw wewnętrznych postanowiono zastosować do marchji ankonńskiej rozporządzenia będące już w wykonaniu w Romaniach; skutkiem czego wojsko i ruchoma narodowa gwardja, w znaczniejszej niż dotąd liczbie, posyłane będą na załogi do tych rodzin, które wylamywać się zechcą od służby; nakład utrzymania spada na opornych. *Gazeta Ludowa* dziękuje dziennikowi *Ojczyzna*, za współczucie okazany dla wojska włoskiego, ale ponieważ *Ojczyzna* powiedziała, że do uzupełnienia liczby 327 tysięcy zakreślonej przez generała Fantę, niedostaje sto tysięcy ludzi, *Gazeta Ludowa* odpowiada:

„Bardzo toby nam cieszyło, gdyby nie więcej jak 100,000 ludzi brakowało; lecz sądzimy, że niedostatek jest nierównie znaczniejszy, bo wiemy, że wielka liczba półków niedolicza się nawet 1,800 ludzi, co według prawideł jest najmniejszą zakreślona licząca.

Generał la Marmora nakoniec odpłynął do Neapolu. Wnet po swoim przybyciu ogłosił amnestję dla wojskowych; którzy zbiegli z pod chorągwi do połączenia się z wojskiem Garibaldię. Sprawi to najlepsze wrażenie, bo dotąd jeszcze ogromny urok otacza w Neapolitańskim i Garibaldięgo i jego ochotników.

Strażnik pieczęci p. Miglietti odpłynął razem z generałem la Marmora na parostaku *Costituzione*. Nieobecność jego potrwa trzy tygodnie. Ten czas ma wystarczyć do urzędzenia na południu sądownictw.

Dziennik *Wiek* otrzymał list z Turyń pisany 30 października, zawierający następnę szczegóły:

„Miałem zreczność znajdowania się wczoraj w czytelnicy izby pelskiej z ojcem Passaglia, któremu margrabia Cavour służył za przewodnika. Jest to męczyzna, którego wzrost więcej niż sześć stóp wynosi; w starożytnym gimnazjum rozrosłby się na atletę, ale życie naukowe, siedzące uczyniło go chorobliwym i słabym.

„Więz pozostała silną, lecz chudość jest widoczna; pierś niezmiernie szeroka i płaska jest niemal wklesła; rozwój czaszki jest mierny, czoło wzniosłe, lecz raczej nawstecz pochylone niż wydatne; odbija się na nim więcej zdolność pojmovania i bystrość, niż potęga wyobraźni. O. Passaglia wydał mi się mieć lat 45; włosy jego są białe, bujne i przylegające do głowy; ubrany po świecku, widocznie było mu niewygodnie w tym stroju.

„Mówi płynnie i nadobnie; słowa jego mają krój attycki, wolny od wszelkiej przesady, mówi po włosku ale z mowy wieje wzięłość łacińska. Rozmowa płynie obficie, lecz bez zbytecznej bystrości; lubi przysłuchiwać się sam sobie; nawet wtenczas, kiedy dotyka najważniejszych przedmiotów, lub zdarzeń wprost tyających się jego osoby, zachowuje zupełny spokój; wzrok ma prawie nieruchomy, ale niekiedy przenikliwy.

Opowiadał nam swój odjazd z Rzymu i widzenie się z Piusem IX, które dzienniki w skazonym świetle podały. Papież przyjął go z pozorną dobrocią, ale czynił mu ostre wyrzuty w sposób ojęowski; to dało ex-jezuicie do myślenia. Ujrzał, że godzina odjazdu wybiła. Między innymi, papież wyrzucił mu pęch, bo tak chrzącz w Rzymie stosunkową swobodę myśli w rzeczach prawowitności.

„Wiadomo że o. Passaglia nagle Rzym opuścił; musiał nawet strój duchowny zamienić na świecki. Wyznał, że w chwili odjazdu zabrakło mu odwagi; sam nie wiedział co począć; zamierzał udać się do Niemiec i żyć tam z wykładu filologii, przedmiotu naukowego, któremu z upodobaniem poświęcał wszystkie wolne godziny.

„Wszakże, p. zycję, którego doświadczył w Turynie, ten zamiar zmienił; dziś wszystko zapowiada, że wśród nas osiedzi. Wnet po jego przybyciu, p. Celestyn Bianchi odwiedził go i zaprowadził do ministerstwa spraw zagranicznych, gdzie baron Ricasoli zatrzymał go na obiad. Wczoraj margrabia Cavour przyjmował go z podobną g. ścinnoszą. Znajomość ich sięga pierwszej podróży o. Passaglia do Turyń, dokąd był wozwany przez wiekopomnego ministra, w którego domu nawet wówczas mieszkał.

„O. Passaglia mówił nam, że nie chce ani odszczepieństwa, ani reformy religijnej; kocha Włochy i wdycha do ich zjednoczenia, ale nadewszystko jest katolikiem i

pragnie ocalić religję, którą zbyteczne zajmowanie się sprawami doczesnymi z serc ruguje. Rozumie on, że rząd drogi przekonania bez przymusu wiele dokazać potrafi.

„Słowem znalazłem w o. Passaglia raczej człowieka poddającego się okolicznościom niż apostoła. Mimo bystrość wydatną w głębołkich zsmarszczkach jego oblicza, bije z nich przekonanie głębołkie, ale przekonanie czerpane raczej w uporezywnej nauce ksiąg kontrol-wersyjnych, niż płynące z wygórowanej wiary. Dalekim jest od zarliwości nowochrześciana, ale również jest dalekim od przemilczenia i niedomawiań jezuickich; zgola powiedzieć o nim można, że jest człowiekiem dobroduśnym.

Francja.

Paryż, 2-go listopada. Dziś wszyscy już wiedzą, że marszałek Mac-Mahon nie pojedzie do Wiednia, gdyż podług listów otrzymanych z tej stolicy ksiądzia de Gramont dano poruczenie wyrozumieć zamiary gabinetu austriackiego.

Trudno dojść, jak dalece są stanowczemi wieści o polubownem załatwieniu sprawy włoskiej, ale to pewna, że Napoleon III zadowolony niż kiedykolwiek rozmawia teraz o Weneclji. Niedawno, bo zaledwie przed kilku dniami, miał wynurzyć żal, że Austria utrudnia i własne i Europy położenie, upierając się przy utrzymywaniu *stanu rzeczy*, który w żaden sposób ostać się nie może. „Przez ustęstwo Weneclji i pogodzenie się z Węgrami, Austria wybrnęła by z kłopotów i oszczędziłaby Europie wiele trosk i wiele niepokojów.“

Każdy miałby prawo zapytać samego siebie, czy człowiek zajmujący tak wysokie i potężne stanowisko, może poprzestać na platonizmem wynurzeniu swych przekonań bez pomysłenia nawet o zjednaniu zwolenników dla swych pomysłów. Ludzie rozważni sądzą, że cesarz więcej niż kiedykolwiek skłonny jest do zagajenia układów polubownych, które jeśliby skutek pomysłeni uwięziły, okryły by go większą sławą niż jakiegokolwiek zwycięstwa na polu bitwy.

Książę de Gramont został przyjęty przez cesarza Franciszka Józefa; mówią, że w doniesieniu nadesianem przez telegraf, poseł francuzki wyraził zadowolenie ze sposobu w jaki odbyło się to postuchanie.

Biedna sprawa rzymska jest dziś zupełnie zaniechana; ledwie ktoś o nią słowo zabraknie. Czy to zaniechanie długo potrwa? Czy to moralne znuzenie, idące się postrzegać w pewnych rządowych sferach może być trwałe? Trudno to powiedzieć, ale niepodobna sądzić, aby baron Ricasoli uznał się za pobitego. Może wkrótce znajdzie sposobność wrócenia do swej pracy, którą konieczność na chwilę wstrzymała.

Piotki roznoszone z powodu obecności pana Rattazzi w Paryżu, pozabawione są wszelkiej zasady. Prezes izby pelskiej włoskiej, nie przybył tu wcale dla utworzenia sobie drogi do objęcia kierunku spraw rządowych i jeżeli nie przyjechał też z poruczenia barona Ricasoli, podróży jego do Francji niema nie nieprzyjaznego względem prezesa rady. Ci, którzy wyobrażają sobie, że p. Rattazzi pała niecierpliwością zostania ministrem, są również w błądzie. Ten mał stanu wie dobrze, że nie powinien myśleć nawet o utworzeniu gabinetu, któryby nie miał szczególnych przyczyn doń. Nic na to nie ucierpi jego patryotyzm, kiedy jak dotąd popierać będzie gabinet barona Ricasoli i kiedy użyje wpływu, jaki na swych przyjaciół wywiera do wrzania im cierpliwości.

Obecna przejava sprawy włoskiej ma tę korzyść, że przedstawiła Włochom niebezpieczeństwo, jakie każdemu narodowi grozi, który nie nauczył się wyłącznie ufać własnym siłom. Wiosł zastanawia się, rzucą wzrok na przeszłość i nabędą tego przekonania, że należyta wewnętrzna organizacja, że niezmordowana praca mająca na celu pomnożenie i urządzenie wojska na podstawach zgodnych z rozległością nowego królestwa i z ważnością przewag pozostałych do dokonania, skuteczniej zbliża ten piękny kraj do rozwiązania zachodzących jeszcze trudności niż wszystkie dyplomatyczne zabiegi.

Zwrót umysłowy ku Weneclji tak nagie we Włoszech obudzi i, nie pociąganie za sobą ani nieobmyślanego ani przedczesnego porwania się. Rewolucja tak często wywołwana przez twórcy usłużnych dzienników nie popchnie ani rządu ani narodu do żadnego niebacznego przedsięwzięcia. Rewolucja potrafi być cierpliwa; zawód nadziei co do Rzymu ten będzie miał skutek, że wszystkie myśli włoskie skupią się na wynalezieniu środka, mogącego jedynie doprowadzić do celu, nie narazając kraju na ustępstwa ciężkie i dla całości i dla godności kraju, lecz wytyczy całe jego siły na dokończenie wojennej organizacji. Skoro naród przeniknie się tą wiarą, że rząd nie zaniedbuje zadnego ze swych obowiązków w tym kierunku, umysły uspokoją się; wszyscy bezspornie czekać będą opanki znowu nie wybieje godzina, w której Włosi znajdują się w gotowości wzięcia się do przerwanęj roboty.

Pan Rattazzi, który miał opuścić Paryż, na początku przyszłego tygodnia, zabawi jeszcze dni z dziesięć.

Książę Napoleon i ks. Klotylda, p. Persigny z małżonką i p. Nigra znajdują się w liczbie osób zaproszonych do Compiegne. Odwiedziny mają się rozpocząć od przyszłego poniedziałku.

Mówią, że Lord-major Ionyński i małżonka jego pani Cubitt są także zaproszonymi na zabawy Compiegńskie, mające trwać od 7 do 12 listopada.

Anglja.

London, 3 listopada. Książę Wallji zjednal powszechnę dla siebie spólczność, przy obchodzie otwarcia biblioteki w Middle Temple. Widziano z zadowoleniem, że pozbył się tej nerwowej lęklności, jaka przed rokiem lub dwoma, zdawała się go napastować. Dziś ruchy jego są zupełnie swobodne i bez cienia nawet zar. zumałości, jest pewnym we wszystkim co czyni. W ciągu przyszłego roku następcę tronu angielskiego, dojdzie do prawnej pełnoletności; wówczas potrzeba będzie urządzić dla niego dwór własny. Powszechnie sądzą, że z tego powodu królowa nie zażąda od parlamentu żadnego uposażenia. Każdy książę Wallji jest razem z prawą urodzenia ksiądzciem Kornwallji, do której są przywiązane bardzo wielkie posiadłości. Podczas małoletności następcę tronu, zarządzano temi posiadłościami z największą troskliwością, dochody co rok wznęstały. Rzecz miała się zupełnie inaczej podczas małoletności ostatniego ksiądzcia Wallji, którym był późniejszy król Jerzy IV. Bo ojcęc jego Jerzy III przywłaszczył był sobie wszystkie dochody z dóbr księstwa Kornwallji, które tak były źle zarządzane, że Edmund Burke nie wahał się powiedzieć, iż całą niedołężność narodził używany do kierowania królestwem, zastosowano do gospodarstwa w tych majątnościach ziemskich. To położenie mogło wywrzeć wpływ na całą młodzież Jerzego IV. Rozumna przeczność królowej i jej małżonka uprzątnęły to niebezpieczeństwo z drogi ich starszego syna; dzięki ich staraniom, książę Wallji rozpoczął życie publiczne opatrzonny wielkim majątkiem osobistym, co uczyniło go zupełnie niezależnym od laskawych uchwał parlamentowych.

Podczas gdy torysowie spędzili ostatnie tygodnie na zbieraniu się na uczy i Meetingi, wywołani odpowiedzieli w sposób praktyczny na przechwałki swoich przeciwników,

utrzymujących, że reakcja w duchu zachowawczym objawia się w całej Anglji. Miasto Plymouth, podczas ostatnich powszechnych wyborów, wyprawiło deputowanego torysa do izby gmin; który gdy został panem i zostawił do rozporządzenia wyborców zajmowane przez siebie miejsce, miasto Plymouth znaczną większością wybrało teraz na deputowanego, kandydata zasad wywołonych, pana Morrison. Wyzwoleni podobniez najmocniej krzątają się o osadzenie w Linkolu miejsca uwolnionego przez śmierć deputowanego torysa. Lecz ponieważ Linkoln jest miastem, w którym przemagają wpływy duchowieństwa i wielu znacznych właścicieli ziemskich, nie jest bardzo prawdopodobem, aby wyzwoleni wzięli w niem górę. Przeciwnie w Carlisle kandydat ich p. Potter, zdaje się być pewnym zwycięztwa, lubo torysowie postanowili silnie bronić sprakobierstwa po świeżo zmarłym sir James Graham.

W Worcester, które posłało dwóch wywołonych, torysowie urządziłi ucztę w zamiarze zyskania wyboru choć jednego miejsca, dla któregośkolwiek ze swoich stronników. Na tej ucztzie sir John Pakington, który był pierwszym lordem admiralicji w gabinecie lorda Derby, miał mowę. Mówca oświadczył, że widzi w lordzie Palmerstonie męża stanu zachowawczego, bo jest to przyjęty wybieg przez wszystkich mówców torysowskich, a którego celem jest zasianie kakułu niezgody między pierwszym ministrem i jego współpracownikami; tym sposobem doadał sir Pakington, nie podobna jest wspierać lorda Palmerstona z powodu polityki skarbowej, którą pozwolił wprowadzić p. Gladstone, tudzież z powodu ducha panującego w większości gabinetu. Sir John Pakington również oświadczył się przeciw polityce lorda John Russella w Ameryce i zdaje się zalecać, bez względu na trudności polityczne, wdanie się Anglji w sprawy Stanów zjednoczonych. Inni członkowie gabinetu lorda Derby, generał Peel, brat sławnego Roberta Peel i lord Malmesbury, podobniez zabierali głosy z rozmaitych powodów. Mowa jen. Peel była niemal powtórzeniem wszystkiego, co się wyżej powiedziało. Lord Malmesbury nie wystąpił na pole politycznych stronnictw, lecz nastawał na potrzebę posiadania przez Anglię znacznej siły zbrojnej lądowej i morskiej. Taki jest pożyteczny obraz obywateli teraz wyprawy mówczą przez członków stronnictwa torysowskiego. Wszakże mniemanie powszechnie, mimo cała usilność przeciwników, jest że utrzymaniem lorda Palmerstona u steru władzy, jak tego oczekiwano należało po przejściu pierwszych dni zapalu, liczba i zasoby pieniężne korpusu ochotników codzien się zmniejsza.

Austria.

Wiedeń, 1-go listopada. Ambasador francuzki książę de Gramont, miał wczoraj dwugodzinną rozmowę z ministrem spraw zagranicznych.

Wiele pan wysokiej arystokracji zamierza przepędzić zimę w Weneclji przy cesarzewi.

Dziennik *Wschodnio-niemiecka poczta* utrzymuje, że w obwodzie serbskim, w którym roztrząsane jest blisko przyszłe wskrzeszenie wojewodiny serbskiej, wieloletniej jak wiadomo w roku przeszłym do Węgier, wiele mówią o byłym ksiądzciu serbskim Aleksandrze Karageorgiewiczu jak o kandydacie na dostojność wojewody serbskiego.

Tenże dziennik oznajmuje, że między pierwszymi projektami do praw mających się wnieść na radę cesarstwa, która na dniu 4 listopada wznowi swe posiedzenia, znajduje się projekt o odpowiedzialności ministrów.

Wiedeń 1 listopada. *Gazeta* urzędowa umieściła następnę oświadczenie:

„Nasze dzienniki wzięły z jednej z gazet szląskich wieść o pogłoskach co do rad udzielonych przez gabinetu obec rządowi austriackiemu, w rzeczy zawiątki wynikłych z konstytucji węgierskiej. Wiadomo to całemu światu, mianowicie zaś mocarstwom przyjaznym, że Austria w wewnętrznych swoich sprawach, zwykła działać z najpełniejszą swobodą, że rząd cesarski, po dojrzałym i nie skwapliwym rozmyśle, tudzież dającą wgląd na wszystkie prawa i dogodności, zwykł brać postanowienia w sprawach krajowych, jedynie zgodne z własnym przekonaniem. Jak Austria szanuje prawa innych państw, co do rozstrzygnięcia przez nie same spraw ich wewnętrznych do tego stopnia, iż nigdy, chyba była o to proszona, nie wtrąca się, nie narzuca się ze swoim zdaniem; tak nie mogło przyjść do głowy żadnemu gabinetowi obcemu, występować z przedłożeniami w sprawach wewnętrznych cesarstwa, lub z udzielaniem swej rady. Nakoniec jesteśmy przekonani, że w sprawie nas zajmującej, dążność i zamiary jawnie wypowiedziane przez rząd austriacki, pogodzenia praw i instytucji węgierskich przyznanych przez cesarza, z ogólną konstytucją cesarstwa, dla dobra krajów węgierskich, równie jak niewęgierskich, są uznane i sprawiedliwie ocenione przez wszystkie przyjazne i sprzymierzone państwa.

Co się nakoniec ściaga do pogłoski, podanej przez jeden z dzienników belgijskich, o rokowaniach w rzeczy krajów włoskich cesarstwa, zagajonych przez jedno z wielkich mocarstw, świeżę oświadczenia dzienników paryżkich *Kraj i Ojczyzna*, odsyłają te pogłoski do właściwych im obrębów wietrnych zmysłów.

Gazeta Dunajska zaprzecza wiadomości podanej przez *Wschodnio-niemiecką pocztę*; o powołanie ksiądzcia Aleksandra Karageorgiewicza, na godność wojewody serbskiego.

Peszt 1 listopada. Przedstawienie namiestnictwa królewskiego i list kardynała Scitowskiego, nie przestają zajmować powszechności i dziennikarstwa. Na giełdzie zapanował prawdziwy popoch. Centraliści wściekają się z gniewu. Przywykli widzieć w urzędnikach tylko nieme narzędzia, nie pojmują otwartęj mowy rady królewskiej. Co do kardynała-prymasa, chciałyby ograniczyć jego działalność obrębami kościoła. Dziennik *Postup* (Fortchritt) mówi, że należy uczynić przykład z buntowniczych biskupów i zamknąć kardynała-prymasa w jakim klasztorze, jak niegdys biskupa Lonowicza.

Podług *Wschodnio-niemieckiej poczty*, albo ks. Scitowski nie używa już pełności władz umysłowych, albo jest to człowiek zły i występny, a w jednym i drugim przypadku powinien być z dostojności swojej wyzuty.

Ten język rządowego dziennikarstwa nikogo dziwić nie powinien. Organa centralistów zapominają, że prymas węgierski nietyko jest kapłanem i naczelnikiem kościoła, ale razem wielkim dostojnikiem królestwa. Zapominają, że po klęskach włoskich, cesarz Franciszek-Józef nie uciekł się do rad p. Schmerlinga, ale udał się do kardynała-prymasa węgierskiego. Nie chodziło wówczas o sprawy kościelne, ale o polityczne. A kiedy dyplomata 20 października ujrzał światło, znowu przosono kardynała-prymasa, aby go narodowi zalecił. Czyż sam cesarz nie nakazał także konferencji ostryhomskich, czyż nie prymasowi poruczono: zwołać i przewodniczyć na tych konferencjach? Wówczas przymawiano mu i przytomny i godność, jakie dotychczas przyma prymasowi zapewniano. Wiedzano doskonale, że pod nieobecność Palatyna, prymas zastępuje króla, że jest *personalis majestatis regiae praesentia* (obecnością królewskiego majestatu), *negotio sumus et secretarius cancellarius regius* (najwyższym i najtajemniejszym kanclezerem królestwa), oraz naderspanem dziedziennym komitatu ostryhomskiego. Sądzą, że owe ostryhomskie

konferencje, nie miały duchownego, bo znajdowało się na nich tytuł luterańców, kalwinistów, unitarjuszów i dyzunitów, co katolików; a więc musiały to być konferencje polityczne nie synodalne.

„Aby można było powiedzieć, że władze umysłowe kardynała zachwyciły się, robią z niego 80-letniego starca, chociaż zaledwie minęło mu lat 70. Ale jeżeli pełność jego rozumu jest wątpliwą, po cóż pytają go ciągle o zdanie? List o którym mowa, jest tylko odpowiedzią żądaną w imieniu cesarza. I niech ktośkolwiek ośmieli się powiedzieć, że znajdzie się choć jeden naderspan, coby dał inną odpowiedź od tej, jaką dał kardynał prymas?”

„Jak w Anglii tak i w Węgrzech, duchowieństwo oprócz powinności duchownych, ma także obowiązki polityczne.

„Jak niemożna arcybiskupa kantuareńskiego zamknąć w obrębach jego diecezji, tak też niemożna zamknąć arcybiskupa ostrzyhomskiego tylko w obrębach spraw kościelnych. Podług praw obowiązujących przed rokiem 1848, rada królewska przedstawiała radę ministrów, prymas nie tylko miał prawo w niej zasiadać, ale nawet mianował radę, który go na przypadek nieobecności przedstawiał; służyło mu podobnie prawo mianowania radców swoich w kancelarstwie i sądzie najwyższym. W roku 1848, na miejscu rady królewskiej mianowano ministrów odpowiedzialnych; prymas przestał należeć do ich składu, ale nie wytyto go z żadnego innego służącego mu dotąd prawa.

„Rząd wiedeński przybiera zawsze pozory, jakby chciał utrzymać prawa 1847 nie zaś 1848 roku, a tymczasem zaprzecza prymasowi wszelkiego politycznego znaczenia, skoro to jest w sprzeczności z austriacką samowolą. Dzieje ucza, że duchowieństwo węgierskie nie tylko piórem i słowem bronilo niepodległości królestwa, ale nawet orężem, nie jeden z poprzodników księcia-prymasa przelał krew za swobodę ojczyzny na polu bitwy, nie jeden ocalił królestwo, radząc królowi uszanowanie dla konstytucji. Rokoz przeciw Andrzejowi II, usmierzyło tylko podpisanie bulli złotą za radą prymasa. Kto wie coby nastąpiło, gdyby cesarz Franciszek-Józef, usłuchawszy głosu księcia-prymasa, przyrzekł był wskrzeszenie konstytucyjnej swobody?”

„Za granicą, gdzie konstytucja są dziełem jednego dnia, gdzie są albo darem panujące, albo dzieckiem rewolucji, kościół stanowi dziedzinę odrębną, bardzo często stan w stanie; tam, gdzie kapłan przestaje być obywatelem, protestacja prymasa przeciw niekonstytucyjnym zamachom rządu wiedeńskiego mogła zdawać się dziwną; lecz nie należy zapominać, że u nas kardynał-prymas, jest także władzą polityczną. Tak jak pro-estował za swęj prymasowski stolicy, przed sw. kolegium rzymskim przeciw konkordatowi nadwierzającemu prawa węgierskie, tak samo zaprotestował w krzesia naderspana komitatu ostrzyhomskiego, przeciw pogwałceniu konstytucji. Niech Europa pokaże biskupa, któregoby postępowanie miało więcej godności! I takiego to pasterza, tak zwane wyzwolone dziennikarstwo austriackie, ośmieliło się spotwarzać!”

„Lecz nie należy pomijać jeszcze jednego prawa służącego w moc konstytucji prymasowi. Do niego należy sprawdzanie przywilejów, nadań i monet. Król prawowity nie może nadawać przywilejów, bez opatrzenia ich podwójną pieczęcią: *królestwa i królewską*; w widoku zaś dozoru nad tēm, ustawa poruczyła sprawozdania władzę prymasowi. Dzienniki zatem wiedeńskie radzące ścięć prymasa w obrębach prosto duchownych, raz jeszcze dowiodły, że połowa przynajmniej znajomości praw węgierskich, jest dla nich zupełnie obcą.

„Inne dzienniki, niby głębiej w rzecz wchodzące, poczytują mu za zbrodnię nie sam list, ale ogłoszenie jego przez czasopismo *Magyar-Orszag*, wprzód nim doszedł rąk cesarskich. Bez wątpienia, prymas nie postął odpisu listu swojego do dziennika węgierskiego, skąd wzięły go wszystkie dzienniki europejskie. Bez wątpienia, prymas żałuje, że mimo jego wiedzy nadano jego listowi taką jawność, ale czynnie to przedmiotem służbowej karności, byłoby rzeczą również niesprawiedliwą jak śmieszna.

„Konstytucyjnie mówiąc, nie w zarządzie komitatowym nie powinno być tajemnicą: wszystko winno nosić na sobie znamię jawności. Prawnie mówiąc, prymas nie powinien był nawet odpowiadać na rozkaz kanclerza, nie poddawając go wprzód pod rozbiór zgromadzenia komitatuowego, bo naderspan nie prawnie nie działa zewnątrz zgr. madzenia i bez jego uchwały. Owoć cokolwiek dzieje się na zgromadzeniach komitatowych, dzieć się powinno jawnie. Każde doniesienie, każde przedstawienie, pierwć jest znane powszechności niż rządowi. Tylko rada cesarstwa, nie chcąc, aby adres do cesarza znany był powszechności, przed złożeniem go tronowi, zalażala za konstytucyjne i przyzwolite, głosować nań przy drzwiach zamkniętych.

„Groźby miotane przeciw kardynałowi-prymasowi, dobrze malują i rząd i dziennikarstwo wiedeńskie. Należało przytoczyć nietylko przykład biskupa Lonowicza, ale także barona Bamera biskupa Nagl-Warackiego; barona Rudniańskiego biskupa Nowozolskiego, skazanych na śmierć za wierność ojczyźnie. Dzieje węgierskie pełne są przykładów patriotyzmu duchowieństwa i mściwości austriackiej. *Wschodnio-niemiecka poczta* mogła jeszcze przypominąć zaobójstwa kardynała Batorego i kardynała Martinuzzi. Wówczas przed kolegium sw. usprawiedliwiano się z morderstwa koniecznością *ocalenia państwa* i p. Schmerling wziął za godło: *ocalenie państwa*.

Prusy.

Berlin, 31 października. *Gazeta pruska* donosi, że hrabia Eulenburg przesłał urzędowe pismo rządu japońskiego, zwiastujące przybycie jego poselstwa do Berlina.

Berlin, 1 listopada. *Gazeta krzyżowa* oznajmuje, że przez rady ministrów gabinetu hiszpańskiego marszałek O'Donnell, książę Tetuanu odzobiony został orderem Orła czarnego, Emir zaś Abd-el-Kader wielką wstęgą orderu Orła czerwonego.

Berlin, 2-go listopada. Zawczoraj mieli zaszczyt znajdować się na obiedzie w króla, czterej postowie nadzwyczajni. Jenerał della Rocca odjeżdża dziś do Turynu, książę d'Osuna do Paryża.

„Czytamy w *Gazecie Kolońskiej*: Jeżeli mamy wierzyć najpewniejszym wiadomościom, nadzwyczaj przesadzono ilość wydatków na koronację. Dotąd te wydatki wynoszą milion talarów, a mają być opłacone z osobistych królewskich szkatuły. Milion talarów nie jest to tak nadzwyczajny ciężar dla takiego kraju jak Prusy, naród zapewne ze skwapliwością skorzysta z tego zdarzenia okazania miłości swojej dla króla; ale rzecz ma się zupełnie inaczej co do kredytów od 9 do 10-ciu milionów, corocznie wymaganych na wojsko. Kraj nigdy się do nich nie przyzwyczaił. P. Patow musiał już przekonać się o błędzie swych wyliczeń. Gdyby jeszcze w upłynionym półroczu przychody związku celnego podniosły się w stosunku wzrostu wydatków na wojsko, ale stało się wprost przeciwnie. Owoć rzeczą jest oczywistą, że jeżeli rząd nie przychylił się do planu p. Roon, opartego na zmniejszeniu wojska, parlament będzie musiał sam zagać ten środek.

„Dziennik londyński *Times* odzywa się następnie o polityce pruskiej:

„Otrzymujemy wiadomość z Berlina, że król chciałby zatrząć wrażeń, sprawione przez jego mowy w Królewcu. W przemówieniu swoim w Potsdamie król oświadczył, że nieodzownie postanowił zachować konferencję, i powi-
N. 86.

dział do uczniów: „jestem zwolennikiem rozumnego i umiarkowanego postępu, i pragnę go wspierać. Te wyrazy uważano za złagodzenie słów wyrzeczonych w Królewcu, których przyjęcie w Rzymie i w Pruszech nabawiło niepokojem władze. Nowe oświadczenia uradują tych wszystkich, co pragną szczęścia monarchji. Każden mąż stanu znający położenie i politykę pruską, zobaczy z zadowoleniem, że nauki które król, podniecony może wskrzeszeniem starodawnego obrzędu, ogłosił podczas swęj koronacji, zostały złagodzone dziś, gdy wrócił do swęj prozaiycznej stolicy i do obowiązków prawidowego rządu.

„Najwięcej ucieszyło to Anglików, którzy pragną szczęścia i wolności dla niemieckiej ojczyzny, jako najlepszej ręką pokoju. Prusy mogą nam uczynić wielką przysługę, czuwając nad samymi sobą.

„Malo troszczymy się o przymierza w prostem znaczeniu tego wyrazu. Jeżeli Anglja będzie kiedykolwiek wdana w wojnę dla obrony swych posiadłości, pomoc Prus, ba i całych Niemiec będzie dla niej małej wagi. Wojna nad brzegami św. Wawrzynca, albo nad rzeką Indem, lub nawet w obronie brzegów angielskich przeciw siłom najezdniczym, musi być tocząca bez uczestnictwa narodów europejskich, nie posiadających ich floty.

„Z drugiej strony, wojna lądowa znalazłaby bez wątpienia Prusy zaprzętionemi na własną rękę, a wówczas musielibyśmy wystąpić z pomocą Prusom, nie zaś od nich jej oczekiwać.

„Nie w pospolitem wojennem znaczeniu pojmujemy więc przymierze z Prusami. Istnieje między obu krajami przymierze nierównie wyższego porządku, przymierze uczucia publicznego i moralności i nie może być zerwanem, tylko przez posłubienie zasad ogłoszonych w Królewcu.

„Jakkolwiek są ścieżki, któremi Prusy i Anglja iść zwykły, jakkolwiek jest współzawodnictwo lub walka, twierdzimy, że oba narody, choć chwilowo swarami poróżnione, mają niezmiernie wiele wspólnego.

„Prusy kraj protestancki, mający cel i natęgi myślenia podobne do naszych i aż do pewnego stopnia podobny tryb życia do naszego, pragną jak my, utrzymania równowagi mocarstw i przeszkodzenia, aby wielka wojenna duma jednego mocarstwa nie znalazła wsparcia w szaleństwie lub dzikości drugiego. Prusy muszą bez traktatów lub umów, na przekorę nawet swojej względem nas oziębłości, przyswoić sobie nasze maxymy i nasz systemat postępowania i prowadzić swą politykę na modłę polityki angielskiej.

„Rzecz pewna, że nauka może być wzajemną, bo nie mamy o sobie tak wysokiego rozumienia, abysmy przypuszczali, że już nie nic pozostało nam do nauczenia się, i ślepym byłoby należało, żeby nie widzieć jak wiele, od 30 lat winniśmy Niemcom, i jak ogromny był ich wpływ na wychowanie i sposób myślenia Anglików.

„Takię przymierze, do którego istnienia między nami i Prusami jako przedstawicielami rozumu niemieckiego, chętnie się przyznajemy. Tak dalece, iż miało powiedzieć można, że w żadnym kraju, pogrom lub zwycięstwo Niemiec, nie byłoby tak szczerze opłakiwane. Naród praktyczny, nieustannie zajęty przyswojeniem sobie i obróceniem na własny użytek pomysłów ludzkości, nie może pozwolić na zburzenie najczynniejszej pracowni myślenia. Ani przebiegłość angielska, ani polska francuzki, nie mogą dostarczyć nieocenionych darów, które wyrabiają mózgi teutońskie.

„Niepodobna nieprzynąć, że przyczyna dla której Prusy i ościennie z nimi kraje są większemi od Austrii, to dla tego, iż tak są już bliższymi swobody myśli i działania, jakimi opatrzyły je protestantyzm i okoliczności towarzyszące monarchji pruskiej.

„Niemcy południowe i posiadłości austriackie, obejmują plemiona pojętne i mile, nieustępujące zapewne w niczem ludom północnym; lecz umysły ich zmaruwały i nie posunęły się naprzód, ponieważ uległy zupełnie komu prawu boskiego i wpływowi duchowieństwa, myśl ich za tēm skierowała się na przedmioty poziome.

„W Pruszech, podług nas, toczy się spór, który najprawdopodobniej załatwi się szczęśliwie, ale może wziąć i zły obrót. Istnieje stronnictwo wyzwolone, obejmujące w sobie wszystko co kraj posiada najgodniejszego i do którego rozumiemy, że i sam król screen należy. To stronnictwo boleje, słysząc nauki królewskie, bo wie, że nie są to nauki pojedynczych starożytników, ale stanu silnego w państwie, przeważnie wspieranego przez despotyczne wpływy wiedeńskie i który dopoty nie zechce wchodzić w stosunki z Anglja, dopóki nie zaczniemy trwonić naszej krwi i złota w obronie prawowitości, jak to czyniliśmy przed pół wiekiem.

„Król ma wybór między dobrą a złą, jego ostatnia mowa zdaje się zapowiadać, że już wybór uczynił. Jeśli tak jest, nie będzie ludu, któryby gorętsze zanosil życzenia o jego szczęście, jak lud angielski.”

Berlin 4 listopada. Królowa Elżbieta wdowa zmarłego w roku przeszłym króla pruskiego, wróciła z Dreznia i zamieszkała pałac Sans-Souci.

„Czytamy w *Gazecie pruskiej*: „Dowiadujemy się, że w naszej urzędowej sferze nie wie wiadzą o bliższym przybyciu ministra saskiego, barona Beust, który ma przywieźć przedłożenia reformy związku niemieckiego.”

Jednak *Gazeta Krzyżowa* zwiastunka tego przybycia dziś jeszcze dodaje:

„Co do przedłożenia barona Beust, winniśmy jeszcze zauważać, że zjazdy ministrów (Ministertage), tudzież przyłączone do nich przedstawicielstwa ludowe mają się corocznie zgromadzać na kilka miesięcy. Lubo niemamy jeszcze prawa wymienienia dwóch miast przeznaczonych na te zjazdy, możemy przeczyć powiedzieć, że nie będą niemi ani Wiedeń, ani Berlin.”

Podług ostatniego sprawozdania *stowarzyszenia narodowego*, wniośno ono znowu 10,000 zł. reń. do ministerstwa marynarki pruskiej na flotę niemiecką; dotąd więc stowarzyszenie wniośno na ten przedmiot 50 tysięcy zł. reń. Składka ogółem wynosi 78,446 zł. reń.

Król i księżka krwi nawiedzili zwłoki sławnego Savigny. Super-intendent Buchsel w obec licznego zgromadzenia wyrzekł pogrzebową mowę. Orszak żałobny towarzyszył trumnie aż na cmentarz Jerolimski.

Fryderyk Karol de Savigny urodzony w 1779 r. we Frankfurcie nad Menem był profesorem prawa w Marburgu i Landshucie od roku zaś 1810 w Berlinie; w 1812 mianowany został ministrem sprawiedliwości i prezesem komisji przejrzania praw.

Piastował dostojność kanclerza orderu *zasługi* na polu sztuk i nauk; był też kawalerem orderu Orła czarnego.

DEPESE TELEGRAFICZNE.

LONDYN, środa 6 listopada. Zakład Reutera udziela następnę wiadomości z New-Jorku z d. 26 października. Stoczono bitwę blisko Leesburg dnia 21-go między przedniemi kolumnami wojsk związkowych, dowodzonemi przez jenerała Stone i przedniemi kolumnami oderwaniców, dowodzonemi przez jenerała Evans. Związki zmuszeni zostali do odwrótu na drugi brzeg Potomaku, po stracie 600 ludzi, między którymi liczy się i jenerał Daker.

Wyprawa morską, złożoną z 80 statków, 500 dział i 3,500 ludzi, miała wypłynąć dnia 27 października.

Cesarz rozkazuje przedsięwzięć potrzebne środki dla przywrócenia powagi królewskiej. Hr. Palffy został mianowanym namiestnikiem królewskim w Węgrzech; w jego ręku będzie skupiony zarząd polityczny, sprawiedliwości i podatków. Obok dziezicznych naczelników komitatowych naznaczeni zostaną administratorowie; w innych komitach naderspanów zmienia komisarze królewscy, wszyscy zaś ulegać mają namiestnikowi.

Działanie rady namiestniczej jak równie działanie rad miejskich węgierskich, jako władz konstytucyjnych są zawieszono aż do przywrócenia porządku; komitety administracyjne po miastach i hrabstwach rozwiązują się.

Nowi ajenci władz wykonawczych używać mają osobnych sądów wojennych, które wyrokować też mają w zbrodniach i przestępstwach politycznych, podług kodeksu wojennego.

PARYŻ, czwartek 7 listopada. Dziennik *Cz* a s oznajmuje dziś wieczorem, że p. Achilles Fould obejmuje zarząd ministerstwa skarbu.

TURYN, czwartek 7 listopada. Dziennik *Monarchja* narodowa oznajmuje, że jenerał Tur udzielił komitetowi centralnemu, w imieniu Garibaldiego, iż Garibaldi nieodzownie postanowił nie wywoływać żadnego ruchu, ani przeciw Rzymowi, ani przeciw Wenecji. Garibaldi jedynie pragnie wszelkimi środkami wzmacniać uzbrojenie, radzi więc, aby wszyscy pracowali zgodnie nad utrwaleniem Włoch jednolitych pod berłem Wiktora-Emmanuela. Członkowie komitetu centralnego, którzyby nie chcieli pisać się na to postanowienie powinni natychmiast wyjść z niego. Wolno im działać osobiście.

PARYŻ, sobota 9 listopada. Monitor powszechny mówi w dzisiejszym swoim biuletynie: Mianowanie hr. Goyon naczelnym dowódcą korpusu zajmującego Rzym nie zmienia charakteru najzupełniej pokojowego i opiekuńczego naszego zajęcia Rzymu.

Monitor powszechny podobnie mówi, że żaden oddział żołnierzy francuzkich nie wkroczył na dolina Dappes, i że Francja poprzestała na zajęciu najdalejszej granicy, dla dostrzegania obrótów żandarmów szwajcarskich.

OD REDAKCJI.

Z dniem 1 listopada otwieramy przedpłatę na gazetę *Kurjer Wileński*, na rok 1862. Redagując jedyny organ publiczny w kraju naszym, wiemy jak ciężki i ważny obowiązek przyjęliśmy na siebie, jak wielką odpowiedzialność ciąży na nas. Wiemy też, jak w kraju, gdzie dla wielu *Kurjer* nasz był pierwszym objawem większego rozwoju dziennikarskiego, wymagania niezawsze były odpowiednie możliwości, sądy niezawsze oparte na bezstronnej rozważności. Ale marzeniem byłoby chcieć dogodzić wielostronnym wymaganiom, w obec obwarunkowanego położenia naszego...

Naszym zadaniem było dotąd i będzie nadal: starać się nieopuścić ani jednej kwestji żywotnej, umieszczać w szpaltach *Kurjera* wszystko to, co ogólną stroną moralną i materialną kraju naszego obchodzić może, śmiało, o ile to od nas zależeć będzie, wypowiadać własne zdanie i przekonanie, jak również nikomu nie wzbraniać ich wypowiedzenia.

Zawsze też usiłowaniami naszymi będzie sumienne oznajmianie ogółu z tēm wszystkiem, co stanowi ruch społeczny w świecie, co godnego wiadomości zawiera literatura zagraniczna, co się dzieje na własnej piśmienniczej niwie, jakie zdobycze poczynił umysł ludzki na polu wynalazków i przemysłu. Za pomocą zaś szeroko rozgałęzionej korespondencji krajowej, podawać będziemy bliższe szczegóły o każdym zjawisku, o każdym czynie szlachetnym, o obecnem położeniu pod względem kultury krajowej rozmaitych miejscowości. Najżywotniejsze dziś kwestje, włościńska, kredytowa, wstrzemięźliwości i wykształcenia ludu wywołały już w piśmie naszym szereg artykułów dobrą chęcią nacechowanych. Kwestje te i nadal będą przedmiotem stałą sumiennego opracowania.

Miłość dobra powszechnego i prawda były zadaniem naszego pisma dotąd, i pod tem godłem nie zrażeni przeciwnościami pójdziemy dalej, ufnie że praca i wytrwanie w dobrej sprawie, zawsze wcześniej czy później uznaniami zostaną, a pożytek ogólny najwyższą będzie pracowników nagrodą.

KURJER WILEŃSKI zgodnie z zatwierdzonym przez Rząd programem dzielić się będzie na dwie główne części: *urzędową i nieurzędową*.

CZĘŚĆ URZĘDOWA zamieszczać będzie wszelkie ukazy, mianowania, nagrody, rozporządzenia, oraz ogłoszenia i odezwy władz wyższych, czerpane z dzienników rządowych, lub też nadsyłane do Redakcji, z obowiązkiem wydrukowania, przez Zwierzchność miejscową.

CZĘŚĆ NIEURZĘDOWA, czyli właściwie redakcyjna, bo zależna od bezpośredniego kierunku redakcji, zawierać będzie działy: polityczny i literacki.

Dział POLITYCZNY, czyli **WIADOMOŚCI ZAGRANICZNE**, poprzedzony poglądem ogólnym, przedstawiającym stan polityki w chwili obecnej, lub objaśniającym fakt jaki ważny, wywodem jego historycznym na badaniu dziejów opartym.

DZIAŁ LITERACKI, w którym umieszczane będą: prace historyczne, pamiętniki, rozprawy traktujące o kwestjach nauk społecznych i przyrodzonych, krytyka i bibliografia, powieści i poezje, w ogóle utwory literatury nadobnej;—Przeglądy: miejscowy, literacki, wszechstronny, rolniczy, pism czasowy; h; rozmaitości, wiadomości bieżące.

Nakoniec ceny targowe, ogłoszenia i dziennik Wileński.

Skład Redakcji pozostaje ten sam co i w roku bieżącym: Mikołaj Malinowski, Władysław Syrokomla, Maurycy Krupowicz, Wincenty Korotyński, Kazimierz Paszkowski, Tomasz Snański, Władysław Kulikowski.

Nadto Redakcja *Kurjera* ma zapewnionych stałych korespondentów w głównych stolicach Europy i Ameryki, oraz prawie we wszystkich ważniejszych punktach kraju. Zasiadają i znakomici nasi pisarze i literaci, jak dotąd tak i nadal, nieodmawiają nam swojego współzawodnictwa i pomocy.

Wymieniamy tu imiona tych, na których współpracownictwo w roku następnym szczególnie liczymy: Adamowicz A. F., Akielewicz M., Baliński Michał, Bochwiec L., Brzezina Marja, Chodźko Dominik, Deotyma, Gieranoński O., Groza Aleks., Galwja, Gliński A., Gozdawa Józef, Jastrzębski Jan, Jastrzębski Andrzej, Jelski, Koronowicz Wal., Kolankowski A., Maciejewski Karol, Muchliński Antoni, Mikulski Jan, Narbutt Teodor, Nowakowski Per., Nowosielski Antoni, Odyniec A.E., Oskierko A., Padalica Tadeusz, Pawłowicz Ed., Pepi X., hr. L. Potocki, Prusinowski Jan, Pług Adam, Reykowski Donat Dr., Roźmiałowski, Renjer Anicety, Sowiński Leonard, Swida Sydalja, Szyszko Józef, Tamulewicz Rajetan, Towiański L. Dr., Tyszkiewicz Eustachy hrabia, Tyszkiewicz Konstanty hrabia, Tyszyński Alex., Weryha Art., Włodkowski Wit. ks., Zenowicz Ignacy, i w i.

Redakcja z pewną dumą wyznać może, że otwierając gościnnie kolumny swojego dziennika młodemu pracownikowi, niejednego wprowadziła już w szranki piśmiennicze. I dziś odzywamy się do nich, śmiało i ufnie niech składają w nasze ręce owoce swęj pracy. Każdy objaw talentu powitać radośnie, każdym dobrym nabytkiem podzielimy się z publicznością, poszanujemy zwykłą a chwalebłą skromność autorów, niezrazimy lekceważeniem lub sztyrdetwem niczych dobrych chęci, a wprowadzenie w publiczne szranki każdego młodego zapaśnika, poczytamy dla siebie za prawdziwą zasługę i nagrodę usiłowań naszych.

Kończymy szczerem podaniem bratniej dłoni tym wszystkim, którzy prace i usiłowania nasze ocenić potrafili, jak również i tym, którzy w sądach swoich o piśmie naszym niezawsze dali dowód dojrzałej bezstronności; jednym i drugim służę miłością i prawdą. Oby ta miłość i prawda znalazła współczucie w sercach tych szczególnie, którzy *niedczytając Kurjera* naszego opacznie tłumaczą usiłowania nasze!

KURJER WILEŃSKI wychodzić będzie od 1 stycznia 1862 r. we Wtorki i Piątki. Każdy numer składać się będzie najmniejsz z dwóch arkuszy drukowanych we 4 szpalty. Wszakże z ustaleniem kolei żelaznej prosić będziemy o pozwolenie wydawania pisma naszego 3 razy na tydzień, co jednak warunków przedpłaty niezmięni.

Dla uniknięcia zwłoki lub nieregularności w przesyłce, taskawli prenumeratoremie upraszają się o wcześnie zgłaszanie się z dokładnym oznaczeniem adresami.

Rocznik prenumeratoremie, otrzymują w ciągu roku, **bezpłatnie** przekład 3 tomowej powieści, sławnego angielskiego pisarza *Charlesa Dickensa* p. t. *Powieść o dwóch miastach*.

Przedpłata przyjmuje się w Wilnie: w biurze Redakcji i w Expedycji gazet. Nadto w księgarniach i u osob do tego upoważnionych przez Redakcję.

CENA GAZETY:	
Roczna, od 1-go stycznia 1862 do 1-go stycznia 1863	rs. 10.
z przesyłką	12.
Półroczna, od 1 stycznia do 1 lipca	5.
z przesyłką	6.
Kwartalna, od 1 stycznia do 1 kwietnia na miejscu	3.
z przesyłką	rs. 3 k. 50.
Miesięczna tylko w Wilnie	1.

Redaktor-wydawca A. H. KIRKOR.

Przegląd miejscowy.

Rudomina.—Kościół i parafia.—Lud.

W jednym z poprzednich naszych Przeglądów miejscowych, po kamienistej drodze przyprowadziliśmy czytelnika pod kościół w Rudominie, kazaliśmy mu czekać przez dwa, czy trzy tygodnie, na jego obierzenie. Niepoczekaliśmy tego za zle czytelnika, bo się przynajmniej wyprzedził w samowolności. Na wsi to, tylko cześć swobodnie wyrodli się zdoła, bo tu światowa troska niewchodzi za nim do świątyni, bo tu pobozny przykład prostego ludu zawstydził go, jeśliby przemiłował za święte progi myśli znikomą, lub parząc na bolesną ale uśmiechniętą do ludzi twarz Ukrzyżowanego, śmiał powątpiewać o jego miłosierdziu i litości.

Teraz wejźmy do kościoła. Na kolana przed ołtarzem, na kolana! modlitwa serce umacnia, modlitwa mury przebiega, modlitwa jest promienistą wstęgą co niebo z ziemią kobjarzy.

Pokrzepieni świętym zasłaniem modlitwy, obejrzymy więksi kościół, który pomimo skromnej fizjonomii, wykazuje zamożną i pobożną rękę, co go wewnątrz zdobiła. Prezbiterjum, oddzielone od reszty kościoła drewnianym łukiem, w posrod którego na drewnianej listwie, krucyfik. Starych czasów chrześcijaństwa sięgający ten zwyczaj, oddziela prezbiterjum od kościoła, pospolitym jest u nas, w wielu wiejskich starodawnych świątyniach. W prezbiterjum, oprócz wielkiego, są dwa boczne ołtarze, a dwa inne w kościele. Pędzi obrazów jest mierny, za to ich ramy i cała struktura ołtarzów, odznacza się starannem i umiętym rzeźbiarstwem i brązowem odlewami. Niewielka szesnastu ambona dobrze harmonizuje z resztą kościoła. Ze mnadaremno tu spręży w Rudominskiej świątyni, świadczą twarze ludu trzeźwe, ubior schludny, poczciwa pobożność w obliczu i postawie. Dobry organ o osmiu głosach, który zdowia dwa lwy drewniane, rzeźbione i wyłożone, trzymające kule,—uzupełniają resztę sprzętów domku Bożego. Na chorze, nad głównymi drzwiami, na tablicy wypisana jest data założenia kościoła. W skromnej zakrystyce, zasługują na uwagę dwa ornaty, jeden staroświecki srebrnym wyszywanym, ręczną robotą naszych pradabek, drugi sporządzony p. X. Edwarda Potza, z pasów słuckich, ofiarowanych przez okoliczną szlachtę. Staroświecki ludzie, przywyki wszystkim dzielić się za świątynią, tutaj przyniesli ostatni zabytek swojej przeszłości.

Kościół, jak widzimy, lubo niedoznacza się bogactwem; ale pante w nim schludność, ład i zamożność,—dowód staran bractwa. Niewidzimy potrzeby tajemia, konno to wszystko kościół Rudominski zawdęca,—bo czyn poczciwy na małym czy obzernym polu działania, zawsze godzien wspomnienia, choćy dla dobrego przykładu. Sąsiedzi i parafjanin tutejszy, kapitan J. Bojanowski, wybrany od ludu na starszego kościelnego bratczyka, uporządkował szczerze bractwa fundusze, pomógł z nich światło, sprawił latarnie do procesji, i inne niezbędne do służby Bożej rekwiizyta oraz zaprowadził ten ład wzorowy, jaki tu mile w oko uderza.

Před kościołem na uboczu, wznosi się drewniana dzwonnica z trzema dzwonami. Niedonosie ich echo, lubo nierozbija oboków uroczystym huczeniem, dosyć ma jednak dźwięku. Aż zakolać do serc wiaryzących i rozuczać się jak harmonijny obok nad słomianymi strzechami miasteczka. Największy dzwon wazy pudów 8 i nosi napis: „Do kościoła Rudominskiego roku 1838. Wilno, lat D. Wener,—drugi mniejszy z takimże napisem, trzecia sygnaturka. Dawny te, nadał kościołowi i konsekrował, w roku 1839, ks. Jędrzej Benedykt Kłagiewicz biskup wileński.

Nagrobki na cmentarzu tutejszym, każą się domyslać blizkości miasta. Jest ich kilka; nie są ja tak gdzie indziej, murowane stupy lub nieciosane granity, lecz kamienie wielkie, szlifowane, ze złocionymi napisami, z zakładów wileńskich reżymarzy Kozłowski i Sobolewski. Cóż rzecz o ludzich co pod nimi spoczywają? zawod ich był skromny, zywot cichy, rozgłos imienia nieprzeszedł za obręb swojej parafji. Po niektórych żyje jeszcze zacne podanie w ustach i sercach. Oto p. W. pamiętny jako dobry dla włości dziedziec, na którego pogrzebie sąsiedzi powiedzieli rzeczową mowę, niedanym zalem ludu za wdzięcznością,—ofo pania K. która zostawiła po sobie piękną pamięć wysokich cnot chrześcijańskich, oto... ale na cóż się przydało szczegółowe wyliczanie kamieni?—historycznych imion tu niema, a cicha, domowa cnota, niepotrzebuje drukowanego rozgłosu.

Ale co czyniąc przykre wrażenie, ubliża złożonym tu popiołom zmarłych, to obora wiejska, przytającą tuż do cmentarza, i jak mówią na poświęconym cmentarnym gruncie zbudowana. Nienależy ona do księdza proboszcza, któryby pewno na taką profanację miejsca świętego niezważał, lecz do jakiejś postaci onędy osoby.

Plebaniżka, jak na wiejską, bardzo porządna, otoczona równie porządnem gospodarstwem zabudowaniem, stanęła przed kilkunastu laty, za przeszłego proboszcza, ks. Marcjana Pacewicza, który zostawił tu po sobie dobrą pamięć, tak życiem pełnem cnot kapłańskich, jako i gospodarczą radością w kościele i probostwie.

Szpital, niegdys przez hr. Benedykta Tyszkiewicza fundowany, dziś zupełnie na nowo koszem i staraniem parafjan odbudowany został. Mieszka w nim ks. Wikary, organista, szkółka i trzech ubogich działów, których całe utrzymanie stanowi jałmużna od pobożnego ludu w dzień Zadzuszy zebrana, składająca się z chleba i mięsa. Innego uposażenia ten szpital niema. W szkółce wiejskiej, uczy się kilkunastu chłopców, a uczy się ochoczo i wybornie. Terazniejszy proboszcz, młody ks. Mikołaj Denisiewicz, poświęca wszystkie swe chwile, na wpisanie w działy wiejską nauki i cnoty. Już jeden ze współpracowników Kurjera, w zime zeszłego roku, niespodzianie zwiędział Rudominę, z zapatem zawiadomili czytelników (Kurj. wil. N 99) o wzorowym stanie tej szkółki, ohoće działy i trudach kapłana. Choćaz może raziny skromność proboszcza, po raz drugi na jaw jego zasługę wynosząc, bo prace takie niepodejmują się dla ziemskiej chwaly,—piszemy dla tego, aby gdy ktoś zarzuci naszemu ludowi upor w ciemności i zatwardziałość w bałogu, wskazać przykład pracownika Bożego, z jak dobrym skutkiem to oboje zwalcza.

Kościół tutejszy i parafia, winny swą fundacją i uposażenie Grzegorzowi Massalskiemu, podkomorzemu Grodzieńskiemu i żonie jego Marjannie, w r. 1592 zakłady nadalali jako uposażenie, folwark Sorokowszczyznę, ostatecznie 14 chat licząc. Więcej seciny lat przestawszy drewniany kościół, gdy się chylił ku upadkowi, czy podobno, jak mówi podanie zniszczyli go Szwedzi, ks. Maszewski pleban św. Jański, odbudo al go powtórnie w r. 1714. I znowu scelna lat upłynęła, i znowu dom Boży potrzebował pobożnej ręki, która go dzwignęła. Tymczasem w roku 1812, Kossakowski biskup wileński, niechęć czy niemogąc dzwignąć kościoła, zniszczył go zupełnie, odebrał funduszo waz ziemię, a parafję zamieniwszy na filję św. Jańskiego kościoła w Wilnie, zaedwie tu utrzymywali kapelana. Po śmierci biskupa, fundusz ziemny tuższy przeszedł we władanie komisji edukacyjnej i odtąd już uniwersytet wileński tę ziemię od siebie wypuszczal w dzierżawę. Do roku 1826 byli to dzierżawcami XX. Augustjan wileński. W roku 1826 brabia Ferdynand Płater, dziedzie Rudominy i Niemceży, przyjął od komisji edukacyjnej na wiecz-

ny czynsz ziemie kościelną, w roku zaś 1829 sprzedając te dobra hr. Benedyktowi Tyszkiewi, zowi, przeal swe prawa na nabywcę. Terazniejszy kościół, dzwignął w r. 1834 hr. Michał Tyszkiewicz, potkownik b. wojsk polskich. Niemożemy na prędce zacytować daty, kiedy tu wskrzeszono parafję. Aż do roku 1857, proboszczowie Rudominscy, pobierali wrzód większą potem zmniejszoną annuatę, od hr. Tyszkiewiczów. Dzisiaj za całe uposażenie kościoła, służy tylko plebanowi kawał ogrodu, kawał lichego gruntu o półtorę mili, i 250 rub. sr. rocznej płacy. Chuda zaiste fara!

Tak, nieproszeni spiondrowawszy wszystkie zakątki kościoła i parafji Rudominskiej, przystąpmy nakoniec do głównego celu naszej wycieczki, do charakterystyki ludu. Tęm pewniejszy jesteśmy tego co piszemy, że dane nasze, mamy z autentycznego źródła, bo od szanownego plebana.

Okołce tutejsze, zasiedlone są różnorodną ludnością. Są tu gdzie niegdzie Tatarowie i Żydzi, są wyznawcy wschodniego obrządku przez hr. Tyszkiewiczów z dobr Poleskich sprowadzeni (w samem miasteczku), są wielko-rosyjscy Starożery, są szlachta i chłopci.

Ludność katolicka, liczy przeszło cztery tysiące dusz, płci obojg. Mieszkańcy dworów i dworków, mają zalety i wady nam wszystkim wspólne; szlachta czynszo wa, odznacza się ciemnotą i dumą. Jeszcze jej biednej niewywie trzały prerogatywy herbowe: jeść, pić, nie nierobic i nie nieumiec. Dumni swym tytułem, pogardzają chłopem; na książkę i naukę patrzą z lekceważeniem. W szkółce tutejszej, dzieci szlacheckich mniej jest daleko niż włościańskich.

Z ludem wiejskim, rzecz ma się inaczej. Dosyć zamożny, a więc bardziej niezależny tutejszy kmiołek, przystępny jest dobrym natężeniem cudzej porady lub własnego serca. Ciemny jeszcze, ale pragnący się rozjaśnić, pojawiaj od razu potrzebę nauki w młodem pokoleniu, ohoće dział w do szkoły posyła. Wstrzemięźliwość tutaj niemal zupełna. Skromny ks. proboszcz, przypisuje ją wyłącznie cności ludu, ale wiemy skądinąd, że miał tu wiele do walzenia. Zwalczył przecie hyrę pniaństwa i zdaje się, że zwalczył na zawsze. Prostack tutejszy, wszystkie swe umysłowe i moralne sły cher, ie z religji—w kościele i plebanji. Bogobojny jest, chętny do kościoła (w czym zresztą w niedziele, bizkość miasta bywa niekiedy zawadą), katechizmu rad się uczy, z nauk prostych korzysta, na kazaniach wysoce retorycznych—drzémie.

Lubi zajść do księdza proboszcza na pogadankę; kapłan dumny, czy jak zową fanaberzysty, nigdy jego ufności nie zjedna. Dostrzeżona w kapłanie niesprawiedliwość lub chciwość, już mu zawsze traci u niego szacunek. W pogadankach z kapłanem wieściany lubą dowiedzieć się o tem, o o wem, ale sami niełatwo się wygadują. Zamiast otwartej szczeroty, w charakterze ich wybitne są jeszcze dwie cechy: z jednej strony łatwowierność, z drugiej podejrzliwość. Czyż trzeba daleko szukać ich źródeł?

Wiara w zabobny i gust, podana z bałwochwalczą tradycją, podtrzymywana wiekową ciemnotą, nieprędko i niełatwo wytepie się daje. Ślady jej i tu jeszcze napotkać można. Oprócz innych, mają np. ten przedślad, aby we środę po Wielkiej-noey nie orac,—na Boże narodzenie obcho dą na czesć Kolady, tak i wane zhrzeszcze; jesto zarazem i pamiątką i zabawa. Działo w nieobchodzą z taką jak gdzie indziej uroczystością, dzień wszakże Zadzuszy jest wielką dla nich uroczystością. Wszystko co żyje w chacie, przynosi do kościoła tyle świeczek, ile umarło dusz w rodzinie; tłumy obcho dą z niemi katafalk i palą je aż do końca. Po nabożeństwie idą na żalony obiad, gdzie przy paczliwych śpiewach i modlitwach, spożywszy dary, resztę oddają ubogim, którym nadto chleb i mięswo pod kościół przynoszą.

Mężczyźni grzebią w czapkach; trumny nakrywają białym płótnem, które potem jako ofiara pozostaje w kościele. Lubo zwyczaj głosnych i krz, klichwych płaczk idących za trumną, dotąd tu się przechował, niesiższylimy jednak, aby tu jak gdzieindziej, najmowano osoby obce do płaczu.

W tej krótkiej monografji małej pod-wileńskiej miejsciny, dając zdyktę z natury obrazek naszego ludu, w pierwszej chwili jego przejścia w nowe warunki bytu, pytamy siebie niespokojnie: czy za lat parę podane tu rysy ściemnienia, czy się promieniście rozjaśnia? Byc może, iż w pierwszych chwilach zle zrozumianej swobody, powstaną tu jakieś piętna, lecz nieudądno. Zdrowy rozum, religja i wrodzon i poczciwość, które w braku nauki, same jedne kierowały naszym ludem, siln ić, tem skutecznie j stęrnicyz m będą, kiedy z ciemnych odmgłów, wypłynie na jasne i ciche morze swęj doli.

Wł. Syrokomla.

PRZEGLĄD PISM CZASOWYCH.

Gazeta Warszawska (do 260):

Kwestja rusińska w Galicji.

Wychodzący w Petersburgu dziennik „Ruski Inwalid,” w nrze 216 z r. b. podaje następujące, przedrukowane później w Gaz. Warsz., ocenie kwestji rusińskiej i stanowiska sto-jurców w Galicji:

„W Galicji wschodniej, to jest w tej części, która zamieszkuje Rusini, przejawia się dzisiaj wrzenie, wywołane przez centralistyczno-rodzielną politykę Metternicha, mające na celu rozbudzenie w Rusinach ducha samodzielności, to jest przetworzenie rusińskiego plemienia w naród Rusinów. Zjawisko to może interesować każdego, po aję zatem kilka wiadomości, zebranych przezemnie w czasie bytności mojej tego lata we Lwowie.

Przedstawicielami rusińskiego ruchu są tak nazwani sto-jurcy, którzy to miano otrzymali ztąd, że większ się ich należy do stanu duchownego, dla którego moralnym środkiem punktem jest starożytny kościół Lwowski s-go Jerzego. Ich organem jest gazeta „Słowo,” wydawana we Lwowie o. początku bieżącego roku i drukowana w części słowiańskimi, w części z językami ruskiemi literami.

Na czele sto-jurców stoi biskup unicki in partibus (sto-jurcy i w łoscianie rusini są unitami) Litwinowicz. O szczeroci przekonani tego dostojnika wziętu powątpiewa, obwiniając go o dumne osobiste widoki. Litwinowicz był na przed nieznanym księdzem na Bukowinie; następnie przeniósł się do Wiednia i przyłączył się do partji dworskiej. Kiedy podczas pewnego dworskiego święta zachorował ducio wny, który miał mówić niemieckie kazanie, Litwinowicz ofiarował w się z chęcią zastąpienia go i po półgodzinem przygotowaniu zaimprovizował tak piękną naukę, że zadziwił cały dwór i wrócił na siebie uwagę cesarza. To powidzenie wzmościło polityczną pozycję terażniejszego unickiego biskupa.

Gazeta „Słowo” prowadzi z polskimi galiejskimi dziełnikami żywą polemikę, zdradzającą wzajemne rozdrążenie, do którego powód podały obie strony. Zdaje się, że z dółszych przyczyn największe rozdrążenie sprawila następująca: kiedy przed kilku laty uniwersytetu kra-kowski i lwowski starały się o zniesienie wykładu w języku niemieckim, sto-jurcy przyłączyli się do partji wiedeń skich centralistów i przez to w uniwersytecie lwowskim utrzymali język niemiecki, tłómacząc swój kraj tem, że chcą wprowadzenia do uniwersytetu języka rusińskiego, ponie waz zaś w tym języku nie ma podręczników naukowych, to dopóki takowe się nie zjawia, nie zyczą sobie języka polskiego, muszą wystąpić w obronie niemieckiego.

Obywatele wiejscy zachowują więcej zimnej krwi aniżeli gazeciarze publicyści, i okazują jednakowe współczucie

dla obu narodowości, przyznając im równe prawa. Przynajmniej tak starają się postępować dla zachowania zgody. Tego dowodzi i ostatni galicyjski sejm i liczne broszury, wydawane podczas krzątania się przed wyborami na deputatów.

Głównym przedmiotem sporu jest język rusiński, o przesładowanie którego gazeta „Słowo” obwinia Polaków. Dla wyjaśnienia tej kwestji, opowiemy w krótkości historję rusińskiego języka.

Dziś więksi właściciele ziemscy, to jest szlachta (drobnemi posiadaczami nazywają tam włościan), oraz mieszkańcy miast i miasteczek, mówią po polsku, lecz podczas pierwszego podziału Polski, w 1772 r., kiedy Galicję zajęła Austria, wyszła i średnia klasa Rusinów po większej części mówiła po rusińsku. Nawet na polskich sejmach i oswiawe z Galicji wschodniej jeszcze w XVIII wieku często używali rusińskiego narzecza. Ten przewrót filologiczny miał miejsce w skutek następnych przyczyn. Kiedy Galicja należała do Polski, życie umysłowe i polityczne było zesrodkowane w stolicy państwa, w Warszawie, Galicja zaś miała w niem udział taki, jak każda prowincja oddalona od centru politycznego. Żyła sobie spokojnie, mało myślała o ogólnych interesach, rozprawiała i zajmowała się swoimi miejscowemi sprawami, w ogóle pędziła życie patryarchalne, a przeto przechowywała swoje starodawne zwyczaje i dawny język. Kiedy zaś, skutkiem przyłączenia Galicji do Austrii, ognisko życia przeniosło się z Warszawy do Wiednia, wtedy nie uznając moralnie tej ostatniej stolicy, Galicjanie byli zmuszeni wycięć zajęć się badaniem wewnętrznego zarządu, chociaż utracili w nim udział, jaki im wprzód z prawa należał. Nową ich stolicą stał się Lwów; obudziło się wszechstronnejsze życie, ze wszystkimi niszcząciami i odradzająciami żywiołami. Trzeba było samym zajęć się nauką, ciągle mówić o polityce, o administracji, o działaniach rządu. Do tego wszystkiego język rusiński był niewystarczający; używany aż do owęj chwili tylko w kółku rodzinnym i w pieśniach, nie był wyrobiony pod względem pojęć politycznych. Dla tego, naturalnym biegiem rzeczy, Rusini, już i wprzód rozumiejący i władający obu językami, mówili nimi i dalej, tylko po polsku częściej, o tyle o ile do rozmów przybyło żywiołu politycznego. Przy takich okolicznościach, młode pokolenie Businów więcej przywykło do polskiego języka, ich zaś synowie zaczęli między sobą już wyłącznie mówić po polsku, zachowując język rusiński tylko do porozumiewania się z ludem prostym. Nic dziwnego, że to przeobrażenie filologiczne musiało ponieć wywrzec wpływ i na lud; dziś mówią po polsku nie tylko mieszkańcy najdrobniejszych miasteczek, lecz i włościanie, którzy żyli we dworze obywatelskim, lub też którzy, jako zajmujący się jakim przemysłem, mają częste stosunki z mieszkańcami miast.

Czytelnik może pomyślić, że współpracownicy „Słowa,” występując i amętnie (i sprawiedliwie) w obronie języka rusińskiego, tym językiem piszą? Bynajmniej! Nie chcą używać polskiego, mogli użyć jako języka książkowego jednego z trzech: ruskiego, małopolskiego albo miejscowego rusińskiego, który zresztą bardzo mało różni się od małopolskiego. Sto-jurcy nie zyczą sobie żadnego z tych języków i tworzą nowy, obecnie mniej zrozumiały dla Rusinów aniżeli język polski. Sądzimy, że podobne zamiłowanie twórczości może sprawić babilońskie pomieszanie języków.

Gazeta „Słowo” dzieli Galicję na dwa obozy, na Polaków i na Rusinów; z tego jednak wcale nie wypada, ażeby do ostatniego obozu należeli wszyscy Rusini. Rozbierzmy to pytanie.

Nazwa „Polak” nie jest mianem jednego plemienia, jest to imię zbiorowe. W dawnych czasach tem nazwiskiem oznaczano plemię Polan; Lwowskie „Słowo” odzywa się o Polakach, pojmuje pod tą nazwą nie tylko Polaków z plemienia chrobaczkowego, zamieszkujących bliżej Krakowa, lecz nadto całą wyższą i średnią klasę Rusinów. Do stronników „Słowa” zaliczyć można tylko duchowieństwo i to bynajmniej nie całe; nawet uczniowie lwowskiego seminarjum po większej części mówią pomiędzy sobą po polsku. W uniwersytecie lwowskim jest Rusinów więcej jak tysiąc (wszystkich studentów do 2,000), a prawdziwych sto-jurców rachują między nimi zaledwie około 25. Zresztą, poznać dziś kto z nich jest, Rusinem, kto Mazurem lub Polakiem z innego jakiego plemienia, bardzo trudno. Redaktor „Słowa,” Diedi-kij urodził się i długo żył pod nazwiskiem Dziedzickiego; współpracownik „Słowa” Holo-wackij długo nazywał się Glowackim. Niektórzy mieszkańcy Lwowa na moje zapytania odpowiadali, że nie wiedzą z jakiego plemienia pochodzą. Przytem w wielu rodzinach przez małżeństwa krew rusińska pomieszała się z mazurską lub inną. To miało miejsce nie tylko w klasach wyższych, ale częścią i w niższych, gdyż od Krakowa do Lwowa ciągną się oddzielnymi kupkami polskie kolonje. Miejska ludność, z powodu interesów handlowych, często przesiedlała się; dziś w Krakowie wiele znajduje się Rusinów i nawet Krakowacy mieszkają we Lwowie. Zresztą, Tatarzy 92 razy pod Lwów zapuszczali swoje zagony, a wynikający ztąd ubytek ludności zawsze zapelniali kolonisci z Małej Polki.

Następne fakty posłużą za objaśnienie. Znacomity wódz za czasów Chmielnickiego, Jeremjasz Wiśniowiecki, był Rusinem. Król polski, Michał Wiśniowiecki, był Rusinem. Sławny polski hetman, Konstanty Ostrogski, był także Rusinem. W wielu znakomitych polskich rodzinach płynie krew rusińska, pomieszana ze krwią innych polskich plemion. Dzisiejsi literaci polscy: Siemiński, Szulski, U-jewski, Zacharjasiewicz, Wiesiołowski, Gregorowicz i wielu innych pisarzy galicyjskich sami siebie nazywają Polakami pochodzenia rusińskiego.

To co wyżej powiedziano, łatwo da się wyjaśnić. Wszystkie prowincje polskie, tak dawne jak i nowo przyłączone, miały jednakową polityczną organizację, zasadzającą się na miejscowym samorządzie. Urzędni sądowi, administracyjni i wszelkiego rodzaju, byli wybierani przez szlachtę każdej prowincji z jej grona. Z zażyłością strzegły tego prawa nie tylko ziemie, lecz i ich części, powiaty, pilnując aby urzędnicy pochodzili z miejscowej szlachty. Nowi przybylsze z innych okolic rzadko a przynajmniej nie przedko byli dopuszczani do piastowania godności publicznych; aby je mogli osiągnąć, musieli, że tak powiem, naturalizować się, to jest zyskać zaufanie i szacunek. Obok takiego organizmu państwa z łatwością dadzą się pojąć dwa następne fakty: 1) wyżsja klasa każdej prowincji nie mogła zniknąć lub być zastąpioną przez przychodzących; 2) ognisko państwa miało bardzo słaby wpływ na niższe klasy narodu; bezpośrednio oddziaływało ono na szlachtę, a przez nią dopiero na lud. Oprócz innych dróg, ognisko kraju działało cywilizacyjnie na szlachtę, już to przez sejmy, już to przez zbieranie się na pospolite ruszenia. W obu tych przypadkach, szlachta różnego pochodzenia i miejscowości zlewała się w jedną całość, połączoną wspólnym interesem, zaznajamiała się i zaprzyjaźniała z sobą, dzieliła się pojęciami, przesądami, uczyła się mówić je jednym językiem, szanować jednakowe podania i jednakowe przekonania.

Na zakończenie, postaramy się w krótkości określić rusiński żywioł, z którego sto-jurcy starają się stworzyć samostny anty-polski naród. Jest to plemie rusińskie, o pięknych rysach i kształtach ciała, łagodne i poetyczne. Nie ma ono ani arystokracji, ani klasy średniej, składa się z dwóch tylko klas, wiesniaków i duchowieństwa. Wło-

ścianie będą życie patryarchalne i o ile się zdaje, ani się troszcza o cele sto-jurców, ani nawet dobrze o nich wiezą. Mają dwa rzady: niemiecki w Wiedniu i teokratyczny, uobodny w duchowieństwie. Oba wyżej wzmiankowane obozy starają się ich zyskać, przeciągając na swoją stronę; rusiński za pośrednictwem dodatku do „Słowa,” drukowanego słowiańskimi literami; polski za pomocą broszur, wydawanych po polsku, w których wyrazy „zgoda, pojednanie” dają się spotykać na każdej stronicy. Zresztą, nie od rzeczy będzie dodać, że rzez 1846 r. miała miejsce prawie wyłącznie w Galicji zachodniej.

Gazeta Polska (do 259).

Inny list ze Lwowa opisuje godny politowania stan zakładu Drohowyckiego. Sp. Stanisław hr. Skarbek, którego zacne imię z uszanowaniem tylko powtarzać się godzi, przeznaczył ogromny swój majątek Drohowyż na wzniesienie i utrzymanie tam zakładu, w któryby 300 sierot płci męskiej odbierało wychowanie i ćwiczenie w rzemiosłach, tyle dziewcząt przysposabiało się do gospodarstwa i usługi domowej, tudzież 400 starców i kalek miało dożywnie, utrzymanie. Miasteczko i dziesięć wsi oraz inne dochody miały pokrywać koszta na to założone: ofiara wielka, jak wielkiem w miłosierdziu i gotowości i służenia krajowi, było serce dawcy! Dochód z tego majątku wynosi rocznie do 600,000 zlr. Wszystko to od lat osmnastu zostaje pod kłatwą pro-wizoryczności; zakład sam nie wszedł dotąd w życie. Jeź sp. Skarbek niezdolny sam dokonać tej pięknej myśli, to jest rzeczą zupełnie usprawiedliwioną. Od chwili utworzenia fundacji, poświęcił ostatnich pięć lat swego sędziwego wieku na przysposabianie tak znakomitych fundusów, że po śmierci jego w r. 1848, można się by o spodziewać i nawet wymagać rychłego uskuteniczenia jego zamiarów. Skrzętność, z jaką Skarbek przykładał się do zabezpieczenia materialnego i prawnego swojej fundacji, jest prawie bezprzykładna. Kupował dobra i oczyszczał je z długów, porządkował administrację, i pozafatwiał za życia wszystkie prawne i administracyjne pertaktacje, jedynie w celu ustalenia fundacji drohowyckiej. To też oszczędzał mu ostatnie chwile życia, przekonanie, że fundację swoją zabezpieczył od wszelkich przeszkód i utrudnień w wykonaniu, a byto rzeczą zaiste niełatwą pod owocnym rządem. Wynajdowano tysiące warunków i klauzul niby w celu ubezpieczenia fundacji, a właściwie dla jej udaremnienia; wytrwale założyciela pokonała to wszystko i następcem pozostało tylko zaskiepienie gmachu. Lecz co się nieudało za życia Skarbka, tego dokazano po jego śmierci: zwińnięto i prawie udaremniono wykonanie jego pięknej myśli. Ta sama opieka, która ciężą nad zakładem Ossolińskich, jeszcze większym ciężarem spadła na fundację Skarbka. Karol ks. Jablonowski, testamentem postanowiony kurator zakładu, zio się wywiązywał z przyjętego wielkiego obowiązku. Po dwóch latach odjąto mu kuratorję i ustanowiono administrację z ramienia rządu, wbrew wyraźnej woli testatora. „Administracja fundacji drohowyckiej, jaka istnieje od lat dziesięciu, jest dziesięcioletnim bezprawiem i pogwałceniem praw, nie tylko prywatnych kuratora, rady administracyjnej, ale i publicznych, reprezentacji krajowej i tej niezmiernie licznej klasy ubogich, którzy pozbawieni są użytkowania z jednej z najbawniejszych instytucji, jakie dla nich w kraju istnieją.” Z corocznych sprawozdań widać, że pomimo przewyżek w dochodach, czyli dochodów czystych bardzo znacznych, zakład dotąd nieistnieje. Sprawozdania robione są tak, że tylko administracja może w nich pływać swobodnie. Pomimo jednak tej płatniny, widać, że fundusze zamiast na cele wysoce dobroczynne, idą na wspieranie teatru niemieckiego we Lwowie, i trwają to ma pety „dopóki niekorzystne dla tegoż teatru stosunki istnieć będą.” Ponieważ zaś, jak słusznie uważa korespondent, „niekorzystne stosunki dla teatru niemieckiego będą trwały tak długo, jak długo teatr niemiecki we Lwowie istnieć będzie”; można tedy się pocieszać, że fundacja drohowycka „będzie dopóty przeznaczoną na utrzymanie teatru niemieckiego, dopóki jakowa zmiana stosunków niepołoży końca albo terażniejszej administracji, albo fundacji drohowyckiej, albo teatrowi niemieckiemu we Lwowie, albo nareszcie dopóki zakład drohowycki niewędnie w życie.” Korespondent kończy swe smutne sprawozdanie wyrażeniem nadziei, że wydział sejmowy wglądnie w tę sprawę. Bogdajby! Opinia publiczna długo już patrzyła z oburzeniem a głębokim żalem na to marnowanie fundusów publicznych i krzywdę zadawaną przez to klasie rzemieślniczej i ubogim.

Piszają nam z Ukrainy: Tak często w dziennikach Warszawskich wycytał można rzecz dotyczącą ludu wiejskiego—wieczne jednakże panuje milczenie o szlachcie zaszciankowej, której kilka leńszych osad nad granicą Obrucckiego powiatu napotkać można. Smutny jej stan przecięz zastępuje na krótkie choć wspomnienie. Pod względem moralnym stoi ona niżej od ludu wiesniaczego—bo posiadając wszystkie jego wady, łączy do tego łutę szlachecką i mniemanie o jakiejś niczem niesprawiedliwionej nad kmieciem wyższości. Z życia jej ten najprawdźszy wyprowadzić możemy wniosek, że sama własność bez oświaty nie wpłynię nigdy na dobrobyt i moralność mass. Szlachta, o której mowa, posiadając własność gruntową, wolna od podatku i rekruta, więcej, od kmiecia oddaje się pijaństwu i jeden tylko szynkarz, od którego w zupełnej zostaje zależność, posiada u niej pewne znaczenie i poważanie. Mówi po rusińsku, strój jej odzieniowy takiz jak wiesniaczy—siermięga, we święta tylko przywdziewa granatowe kapoty i sute baranie czapki. Główne jej zajęcie prócz uprawy roli, która przy wzrastającej ludności, dzieli się na coraz mniejsze części, stanowi także wyrób wozów, soch, niecek i t. p. Ziarno nauki rzuczone na tę chwałstem od dawna zarostła glebę, przyniosłoby bez zaprzeczenia plon obfity, bo i tam żyje jeszcze niczem niezarta pamięć ubiegłych dawno czasów. Nieraz przy kieliszku, gdy język się rozpląca, usłyszysz wspomnienie przeszłości, dostrzeżesz łzę za nią w oku. Dotąd jeszcze w świętem poszanowaniu chowa ona przywileje szlacheckie, nadane jej przez Batorego i Zygmunta III-go. Sami mielnsi sposobność widzieć ze ich pargamina opatrzone wielkimi ołowianami lub woskowemi pieczęciami, starannie zachowane w blaszanych puszkach, ale cóż kłedy klejnot ten głowy nie rozświetli i powstrzymać od wad niezdolny.

DO PP. POŚREPNIKÓW POJEDNAWCZYCH.

Jak znakomitem jest zadanie pośrednika wobec terażniejszej i przyszłości, każdy, ktokolwiek zna jego prawdziwe przeznaczenie, łatwo ocenić potrafi,—a jakakolwiek jest nowa organizacja,—za nim jednak da się zdobyć w ogólnych dążeniach pomyślniejsza iżwignia społeczna, zawsze byłaby przecięz organizacją zabezpieczającą mniej więcej byt kraju, byleby z sumieniem i sprężystością wprowadzona była w życie.

Przewodnictwo dworów razem z poddaństwem upadło, a cały kierunek oddany został w ręce gromad i gmin, a nadewszystko w ręce przełożonych nad niemi pośredników. Nie godzi się im przeto obowiązu zaniebywać, powinnością ich owszem, jest chcą odpowiedzieć oczekiwaniu i zasłużyć na wdzięczność, ująć ster silną dłońią i ku dobremu prowadzić.

Lecz dotychczasowa w wielu okręgach naszych prowincji opieszalność nie jest drogą ku temu wiodącą. Stagnacja i dopuszczanie bezradzaj wyrażają się niemal w anarchję,—a wszelka anarchja jest wstępną.

Lud po większej części zdemoralizowany, bynajmniej nie uszkalcony, wybranym przez się z łona własnego zwierchnikom ulegać nie myśli. Zwierchnicy ci obcy wszelkim pojęciom ciężących obowiązków, chwycią się w działaniu, nie umiając wzięść nawet, albo gubią się w odmęcie, wprowadzając w przepaść powierzone im gromady.

Dwór nie może już temu zaradzić, stosunek prawomocny z poddaństwem zerwany, — a ustale panowanie choćby pełne ludzkości i sumienia, wyrugowało wszelką ufność jaką włościanie mieć mogli, gdyby także lepiej umieli przejrzeć i nie byli paraliżowani przez niechętnych.

W takim stanie, tylko niemożliwa praca Pośredników, ich poświęcenie się dla dobra ogólnego, mogłyby ratować od zagrażających klęsk do kła.

Leżąc niestety! nie wszystkie indywidua wybrane na Pośredników chcą pojmować ważność powołania. Wielu z nich przyjęło obowiązek dla godności nie istniejącej bez zastęgi, wielu dla uposażenia i t. d., i to obecnie ze szkoda mass uczuć się daje.

Pośrednik winien być troskliwy o swój okręg. Jeśli się oddał służbie tak ważnej, powinien ją ukończyć i z zamiłowaniem pełnić. Powinien z niezmordowaną czujnością zapobiegać, by żadne zło się nie wkraśniało, a wszelkie w samym zarodzie wytykać, — powinien nie czekać wezwania z niechęcią przyjmowanego o przybycie na miejsce uchybić, — lecz ma sam co najczęściej okręg swój zwiedzać, by uchybić żadnym ani względem włościan, ani względem dworów nie dopuścić, by wglądać na miejscu w każdym szczególe, nie pomijając żadnego, w zobowiązaniu nie mniej potrzeby i obowiązki obu klas zainteresowanych; badać, azali stało się im zadość a w razie przeciwnym rzecz z bezstronna sumiannością dla należnej satysfakcji na jaw wyprowadzać.

Taki systemat utrzymałby cały mechanizm w regularnym biegu, uwalniał od przykręj ostentacyjności podawania skarg, wdrożyłby także massy do punktualnego niszczenia się z powinności, co jest kamieniem węgielnym każdego bytu społecznego. Opieszalsze zaś stała się przyczyna liczych szkód i dala powód do smutnych, gorszących nawet przykładów.

Nie słuchajmy urojonych sprawozdań ukrywających prawdę, a wdajmy się bliżej, dotykajmy. Zatrzymajmy np. w administracji włościan, jaki tam porządek? czy jest choć krok naprzód? gdzie tam, rozprężenie zupełne i nie więcej. — Zatrzymajmy w ich sądy i wymiar sprawiedliwości, wpatrzmy, by który urząd Gminy mógł się tam pochwalić. — spojrzmy na manipulacje kancelaryjne, kasową i rachunkową, — te całkiem nie ujęte dotąd, — powaga zwierchników i urzędów sielskich żadna, a biura ich to szynki raczej. Zatrzymajmy znowu gdzie indziej, w gospodarstwie dwornem ile one ucierpiały, — ile straciły zbytecznych poniosły, ile doświadczyć musiały niepotrzebnych przeszkód i nieprzyjemności.

Cała wina w tej mierze obarcza jedynie Pośredników. Niech każdy z nich mniej baczy dotąd, uderzy się w pierś, poczuje się w grzechu, — niech się wźmie do dzieła, nie dla formy lecz w miarę ogromu potrzeb, — niech się wźmie z tym przekonaniem, że tylko niestanną pracą, z zapomnieniem o sobie będzie mógł podać wymaganiom czasu.

Z.

KORRESPONDENCOJA

KURJERA WILEŃSKOJA

Warszawa d. 24 października.

Zgon i exportacja s. p. arcybiskupa ks. Fijałkowskiego. Drobniejsze fakta. Muzy milczą. Fantazyjne objawy zmysłowe przez D-ra Szokalskiego; rozbiór tego dzieła. Przyjaciel zdrowia. Świat odroczone. Examinia do szkoły przygotowawczej. O urzędnicach i emeryturze. Pogrzeb i requiem dla s. p. matki Chopina. Rzemieślnicy, ich czytelnia bezpłatna; święcenie Niedzieli, i nabożeństwo polskie u ewangelików.

Najważniejszym faktem na drodze rozwoju społeczności naszej stał się pogrzeb s. p. Najdosłowniejszego naszego arcybiskupa, księdza Antoniego Melchiora Fijałkowskiego, metropolity Warszawskiego, zmarłego dnia 5 października r. b. Sto tysięcy narodu, to pogrzebowy orszak zwłok czeladnego meża, w dziejach naszych świętą przedawiającego chwilę. Sto kilkadziesiąt chorągwi, żałobną okrytych krepą, sto drogoczysty za kotorem postępowali wszystkie stany, wszystkie wyznania stałe istniejące w stolicy naszej. Karawan szedł pusty, bo przed nim barki moźnych i prostaczków dzwigały drogi wszystkim Polakom ciężar stróż szpalera ludu naszego, ulicami, z domów których powiewały żałobne krzyże. Nikt tam nie rzadził, bo jedno uczucie rzadziło ludem, a straż obywatelska z żałobnymi szarfami na ramionach, stała chyba dla przekonania się, jak porządek święto n nas zdobywa płony. Czterdzieści kilka kościołów, literalnie wszystkich wyznań, było zgodnym hymn pogrzebowy temu, który tak czynnie się troszczył za życia o dobro kościoła i dobro ojczyzny swych ziemiaków! Korporacje instytucji publicznych, naukowych, artystycznych i cechów, wraz z poczem stu dróżarzy i kilkunastu chłopków, umyślnie na pogrzeb przybyłych, barwny żałobny kondukt poprzedzony działwą dobrzyńskich zakładów i smutnie postępujących szeregów. Pódczas pochodu żałobnego, instytut muzyczny i artyści, śpiewami uroczystymi podwyższyli wspaniałość powszechniej żałoby. Wrażenia tej uroczystości zostaną niestartem w umyśle wszystkich, którzy byli dnia 10 października w stolicy naszej. Po tej wspaniałej ekspozycji wyszły z arcybiskupów pafacu, nad którą wspaniałe słońce z czystego lazuru jaśniało, — najazutr złożono zwłoki w grobach kościoła metropolitalnego. Kościół przeczudnie był ustrojony w hojne klomby kwiatów i katalanki okazały o pięknie drapowanych festonach.

Czelogidny nieboszczyk, który zostawił nam godnego siebie zastępcę, na drodze pielgrzymki doczesnej, w osobie J. w. ks. pralata Białobrońskiego, urodził się we wsi Pszesze pod Poznaniem leżącej, z ubogich rodziców, w roku 1778. Żywo szlachetny i długoletnia praca dla chwały Boga i dobra kraju, zjednały mu cześć współziomków i stopień wysoki w hierarchii kościelnej. Sędziwy starzec, konający, usilnie zalecił otaczającym go jego kapłanom tę samą drogę, po jakiej postępował i która mu tak wymowne czci dowody przez ogół mieszkańców, za życia i po śmierci zjednała. Metropolita naszą zarządzał czelogidny kapłan-łasczesność, z których cztery jako arcybiskup przepędził. Pokoj w wieczny i światło boże duszy przeczcał!

Z tak żalobnie wspaniałej wyzyny, trudno jest zstąpić na zwyczajne ścieżki codziennego życia naszego. A jednak ominąć ich niepodobna, bo z małych cogietek wysokie budowy się wznoszą. Sprawozdawca, jak to mówią klechdy nasze, *przedzierzgnąć* się musi w każdą rzecz, która czytelnika obchodzić może.

Muzy u nas milczą; jedno tylko malarstwo, które, znać, dobiega się o swą nadziemską, niedaną mu jesczają opiekunkę, krząta się nieprzerwanie, pokazując nam od czasu do czasu owoce swych krzątań i zapraszając lubowników do hotelu europejskiego, gdzie dziś przybytek swój założyło. Terpsychorę otaczają obecnie setki stałych opiekunów, że aż we wzruszenia przycichła. Jedna Klio na zupełną niepamięć w te czasy zaliczyć nie może, bo jak pod Karpatami tak nad Wisłą i nad Niemnem ziomkowie, stosunkowo, najwięcej dziś w jej dziedzinie pracują. Obecnie p. W. Al. Maciejowski ogłosił w Dzienniku powszechnym niewielkie studjum o pochodzeniu Litwinów. W ogólnym znaczeniu rzeczy biorąc, niewiele do czytelnika obchodzić powinno zjad się kto wywodzi, czy od Sasa czy od lasa.

Z nówszych dzieł, bo w tym roku wyszłych, mamy pod ręką: *Fantazyjne objawy zmysłowe przez D-ra Szokalskiego*. Sumienie to dzieło, dopiero w jednym tomie wyszłe, należy zalecić do czytania szczególnie kobietom uosobionym wycień do wierzania w widma, przywidzenia, pokutujące duchy, jednem słowem we wszelkiego gatunku strachy, — należy zalecić w ogóle tym wszystkim, którzy teże wiary pozbyły się nie mogą. Pan Szokalski bynajmniej nie zbija rzeczywistości tych przywidzeń, ale tłumaczy je bardzo zasadnie w sposób nienadziemski, lecz wynikający z nas samych, czyli, że strachy rodzą się w naszym mózgu, zmysłach, nerwach i wyobraźni, gdy te nie w normalnym są stanie. Dostę tu poniekąd przytoczyć tylko na poparcie tego dowodzenia ten fakt, że i siepi mają wzdziada okropne przed sobą, jakkolwiek pozbawieni są wzroku. Tom cały podzielił autor na VII rozdziałów: 1-szy rozprawia o duchu, ciele, mózgu i nerwach, 2-gi o zmysłach, 3-ci o dowolnych ruchach, 4-ty o umyśle jako rozsądku, rozumie i sercu, 5-ty o omamianach należycie rozpoznawanych, 6-ty o omamianach nierozpoznawanych z przyczyny gipoty lub uprzedzenia 17-my o przywidzeniach. Kilka myśli, które nam w dziele tym wydatny się, przytoczymy tutaj. Wiara bez rozumu, mówi autor, rodzi przesąd, zabobon; rozum zaś bez wiary zarożumienie i pychę. Myśl, natężona na jeden przedmiot, odbija nam go w wyobraźni, i powtarza we snie lub na jawie przy pewnym restrój organizmu naszego. Władze zmysłowe, spotęgowane ku jednemu przedmiotowi tworzyć mogą nieprawidłowy stan umysłu. Wyobraźnia rozbudzona gwałtownie materjalizować się może przed okiem. Pojedyncze obrazy i nawet całe ich pasma umysłują się przez odbicie w czulniku mózgowym. Duch często działa bezprytomie; wola może i bez wiedzy działać np. działania lub mowa przez sen, co jest dowodem, że wola nakazuje, choć się niewie o tem. Zazycie opium lub indyjskich konopi (chaitysz) wywołuje przed oczy tysiące zmieniających się szybko widm i obrazów. Przy niezwykle zaostrenym słuchu można wnosić o położeniu niektórych ruszających się przedmiotów; tak samo przez dźwięk, zapach, powonienie, skoro zaś widziany przedmiot w wyobraźni naszej pozostaje powtórzyć się może i stać się tem samem nibyto oczyma widzianym, tak samo powtórzyć się może w wyobraźni i dźwięk niedys zasłyszany. *Lunatyzm* jest bezładem mózgowym; że zaś nie tylko z u-raty ale i z przychynienia jednego ze zmysłów, drugi na tem zyskuje, bo zamknięty oczy a natężony słuch, lepiej słyszymy, więc i śpiący za pomocą nader usubielionego zmysłu dotykania, jako lunatyk, chodząc może po dachach i najniebezpieczniejszych miejscach. Zmysłowych złudzeń prawie wszystkie doznajemy; każdy geniusz obcował z myślą, którą mu w stanowczych chwilach życia jego wyobraźnia w dotykane zmieniała kształty.

Dowodzenia swoje bardzo przystępnie, jak sam przedmiot tego wymaga, rozwija, urozmaica i popiera p. Szokalski licznymi przykładami i zdarzeniami z życia wyjętymi. *Pukanie duchów w stołowych nogach*, z taką wiarą niedawno jeszcze przez stółowe głowy stwierdzone, oraz *kręcenie się wrowe stołków*, ekierek i wrózenie z dzwoniących pierścionków zawieszonych na nitec i opuszczonych w szklane naczynie, wszystko to autor naturalnie przyczynami wyjaśnia. Pukanie duchów wynalazła pewna familia amerykańska, *dla miłego grosza* lub oszołomiając; znaleźli się następcy szarlatanów, którzy wzywając duchy do odpowiedzi na zadawane pytania, i kręcąc stołkami łańcuchem dion powiązanych z sobą, wydawali się przed zdziwionemi oczyma, oymi roztrzęsionymi myśli Szekspira: *Sg rzeczy na niebie i ziemi, o których się nie śniło wadszym filozofom*. Tymczasem szczerze studja niektórych widzów rozsądnych odkryły niebawem, że odpowiedzi duchów przez pewne stukania jestto ni mniej ni więcej, jak tylko poruszenie selegń odpowiednich w tyte, które trąs się pomiędzy sobą i o części przyległe kości, wydają chrupot, jakby dwa ciała stałe o siebie się tarły. Oczywiście do tego tylko przy pewnej wprawie dojść można. Podobnie poruszanie kości pancerzowej, wprawą wydoskonaloną, chrupot dość głośny wydać może. Dziś ogół pozbył się już tej epidemii przesądnej, lecz jeszcze niemało jest indywiduów, mianowicie kobiet, które nienaruszenie w rozmowie duchów stołkowych wierzą; w Warszawie parę kobiet z tych praktyk szkodziły, piąte postaradło klepkę.

Uderzenie w szklankę pierścionka zawieszzonego na nitec, tłomaczy autor organem mimowolnem muskulów, którym potem poruszenia umysłu w pomoc przychodzi i w tychże muskulach silniejsze choć nieprzytomne wstrząśnienia pobudzają. Są to tylko pociężne określenia dzieła, godnego poznania w rozleglejszy sposób; czytelnik znajdzie w nim i miłą rozrywkę umysłu.

Wszelki już na widok publiczny dwa zeszyty pisma perjodycznego p. n. *Przyjaciel zdrowia* pod redakcją D-ra Gregorowicza. Z dotychczasowego objawu pisma widać że redaktor zamierzył sobie nie tylko treścią swęj pracy wpływać na zdrowie organizmu ludzkiego lecz i na zdrowie umysłowe, przez oświecenie czytelników w rzeczach fizjologii, objaśniając zarazem, potrzebującym tego przystępnie i urozmaicenie, tajemnice organizmu naszego. Tam gdzie pomoc lekarska jest nieblizka, — może obok ogółowej przytoczenia ten poradnik domowy świadczyć niemałe przysługi. Drugi zeszyt pisma tego meseci wiadomości o nabalsamowaniu niezgastęj pamięci drogich nam szczerków arcybiskupa naszego. Dr. Hirsfeld professor anatomji przy akademji Warszawskiej dokonał nabalsamowania w sposób godny uwagi, bo nie wypróżnił wewnętrznych organów i mózgu. Pod działaniem balsamu zieleńjące już ciało s. p. arcybiskupa zjednało i przybrało właściwy kolor.

Mieliszmy tu jeszcze w tym krótkim czasie wydatniające się pogrzeby. Pamięć zgastęj w bieżącym miesiącu, matki mistrza naszego Chopina, artyści nasi znakomici mianowicie pp. Moniuszko, Dobrzyński, Stefani, Minheimer, Nowakowski i Krzyżanowski, postanowili uczcić skomponowanem przez siebie *requiem*; do którego tytuł, to jest sześciu poetów napisało już poezje, odpowiadające sześciu ustępom mszy św.; lecz różne okoliczności spowodowały odroczenie tego żałobnego chóralu. Później niepochochaliśmy zwłoki śp. Adama Karasińskiego b. artysty dramatycznego obu teatrów Warszawskich. Był on uczniem słynnego tutejszego artysty śp. Bonawentury Rudkicza; przymiotami gry swojej należał dopiewszorzędnych artystów — dziś gdy teatr nieotwarty, a tytu zdołnych na widownię tamtego świata przeniosło się artystów, tem większy żal nas zdejmuje na myśl, że czasy Rudkicza, Werowskiego, pani Halpernie tak przedko się dla sceny naszej powtórzą.

Egzamen do szkół przygotowawczych już się rozpoczął; przystępujący będzie obowiązani podpisać deklarację, w której przyrzecze nie nie robić takiego co w deklaracji zastrzeżone; a koby to robił, o tć i władzy donosić. — Śród tego i owego, pisma nasze poruszyły także kwestję małego uposażenia urzędników, którzy śród biednych istot jak wiadomo, są najbiedniejsi (mowa to tylko o tych, co do wyjątków bardzo małych nie należą). Prócz tego, jak wiadomo, składka emerytalna, która do roku 1841 wynosiła po 4 od sta, a później 6 od sta, dziś już 10 od sta się opłaca. Dla

tych przyczyn, jak niemniej dla niskich bardzo pensji klasa urzędnicza do najbiedniejszych należy, a przecież ważność jej, odpowiedzialność i nauka, która opłacona w kraju naszym hojnie, domaga się procentu od włożonego kapitału, — wszystko to, okok pozycji towarzyskiej wymagającej schludnego pomieszkania i ubioru, co się drogo u nas opłaca, — wszystko to wola, przy drożących ciągle cenach, o konieczną reformę w etatach. Urzędnicy Kolei Żelaznej War. Wied. mają tylko służbę po 25 lat, jak mówią, — a i Władze Towarzystwa Kredytowego, mając ludzi zacnych i światłych w swym składzie, jak słychać, są na drodze uczciwego uposażenia urzędników. Konieczna to rzecz, bo urzędnik lepiej płatny lepiej pracuje i nie potrzebuje myśleć śród godzin biurowych, jakim sposobem doprocurwać sobie w reszcie chwil wolnych na niezbędne utrzymanie życia.

W obecnych czasach i klasa rzemieślnicza w ogóle nie cieszy się szczęśliwem powodzeniem: stagnacja bowiem w interesach, obstalunkach, i potrzebach przechodzących konieczność codzienną. Lud to zacny, z Biegiem w uczciwym sercu. Moralność w tym stanie podwyższyła się w ciągu roku bieżącego nadzwyczaj; pjańskiego rzadko tam już widać; a że się garną własnym popędem i do oświaty, świadczy o tem *Czytelnia bezpłatna dla rzemieślników* niezbyt dawno założona w zakładzie śp. Ksędza Baudouin, a licząca już 700 z górą czytelników stałych, — oraz druga świeżo zakładająca się przy ochronie na Nowym świecie. — Biorący stale książki oddzielają się niemi pomiędzy braćmi.

Niedziela i święta od pewnego czasu obchodzone są troskliwie; budujący jest widok zamkniętych co do jednego sklepow w te dni po całej Warszawie. To samo, jak słychać, upowszechnia się i na prowincji. W tych dniach rzemieślnicy postanowili mieć janki całkiem zamknięte w niedziele i święta, co ogłoszono w pismach, od godziny 9-tej zrana.

Staraniem powszechnie szanowanego Xawero Szlenkera, prezesa gminy Ewangelickiej w stolicy, postanowiono; aby w kościele tegoż wyznania, obok nabożeństw w języku niemieckim odprawiano się w języku polskim. Liczna ludność ewangelicka polska, nieznająca w części języka niemieckiego wcale, lub niedostatecznie, ma do tego prawo. Gmina ewangelicka wraz z gminą kościola augsburgskiego reformowanego liczy przeszło 15,000 głów.

Paryż, 5 listopada.

Gra w *Cztery Kity*, jaką obecnie zabawiają się redaktorowie głównych Paryżskich dzienników, zajmuje wyłącznie uwagę publiczność. *Constitutionnel* i *Pays* pomieiali się na redaktorów: Granguillot wziął zarząd ostatniego, a Litmayrac objął redakcją pierwszego; ster zaś polityczny i literacki tego dziennika, dostał się z dawna na uboczu stojącemu Veronowi.

„Dévouement, mais indépendance absolue“ — taka jest dewiza Constitutionnela od czasu jak go się wyparł rząd. Z wyżny dyktatorskiego krzesła Veron przemawia do całej Francji, a przypominając jej godność swoją, powtarza ustawicznie: „członek ciała prawodawczego pan H. i ja, proponowaliśmy to lub owo.“ Roznac tak w oczach każdego obywatela, ex-aktarza, autor i deputowany, Veron już za życia doczekał się nagrobka: Wyrusowano jego popiersie, na którym szlafmyca z kolnierzykami tworzą przybicie, i podpisano stygem lapidarnym te słowa: „Veronus. *Combativit Demagogum et fuit. Canichorum. Exterminator.* (Jeden z najstraszniejszych wynalazków Verona są pigulki do trucia psów wszeckich).

Podczas kiedy Veron wjeżdżał, a Granguillot wjeżdżał z biur Constitutionnela, pan Delamarre, dyrektor dziennika *la Patrie* dokonywał obrót, zwanego tutaj un coup d'Etat. Związał uroczysie pół-urzędową chorągiew, która od lat kilku na wielkim maszcie tego dziennika powiewała, a zastąpił ją flagą *niepodległości*. Delamarre jest odąd jedynym koncedantem u swym pokładzie — jeżeli dawny admirałski okręt Constitutionnel będzie miał o przeciwko temu, niepodległy kapitan *Patrie* gotów z całą załogą i arsenałem przejść do piratów, czyli tak zwanęj opozycji.

Widząc te harce dokonywane na głębinach politycznego oceanu, publiczność z ładu klaszecz i wola: plyn Patrie!

Książka Guizota pod tytułem „*L' Eglise et la Société Chrétienne en 1861*“ — zwróciła na chwilę oczy, ale wnet w kął ją rzucono. Dziwny en utwór wyszany w gło wie przestarzałego dyplomaty, pomiędzy mnóstwem wad liczy i tę, że tytułowi swemu wcale nie odpowiada. Zaledwie trzecia część tomu poświęcona jest kwestjom religijnym — resztę zajmuje polityka, wzmocniona długim artykułem ogłoszonym przez Guizota w 1854 roku pod tytułem „nasze zawody i nasze nadzieje“ artykułem, który bardzo mało w łąże się z przedmiotem ostatniej pracy.

Religia Chrześcijańska przechodzi obecnie straszliwą kryzys; materializm, panteizm, racjonalizm, historyczna i sceptyczna krytyka rzucają się na raz, waleząc każde sobie właściwą broń; wiarę objawioną, osobowość Boga, chcą zastąpić jakimś Bogiem abstrakcyjnym, płodem rozumu ludzkiego, często w poczciwym zgłębionym dwoma chłopcami go silami naturą i natką. Ażeby walczyć z nieprzyjacielem Chrystjanizmu; wszystkie sekty, z których złożony, powinny się połączyć, i czuwać razem nad interesami kościoła Chrystusowego. Skoro tylko sekty tworzące gałęzie jednego drzewa, nie będą się przesłađowały i uciskały wzajemnie, wspólnymi siłami pokonają wroga niezawodnie.

Taka jest w kilku słowach teoria Guizota. W dalszem jej logicznem rozwinięciu, proponuje połączenie katolicyzmu z protestantyzmem „który pewnie na pomoc Rzymowi pospieszy, jeżeli ten uzna się z nim zgodny w zasadach.“

Co na tę szczególniejszą propozycję odpowiedzieli autorowi jego współ-wyznawcy protestanci francuzcy, angielscy i niemiecy — powtarzać tu nie będę. Co do katolików, ci przez najmówniejszy i najważniejszy swój organ oświadczyli mu swe ultimatum mniej więcej w tych słowach: jesteś butownik; gadasz o Lutrze i Kalwinie, z uszanowaniem, którego nie podzielamy; my innemi chodzimy drogami; przyjdź do nas — a wtedy, obaczemy. — Słowem, jak to z góry wiedzieć można było, ani jedni ani drudzy słyszc o połączeniu nie chcą; kto bowiem łączy się, w politycznem czy religijnem znaczeniu tego słowa, abdykuje — a ani katolicyzm ani protestantyzm o abdykacji nie myśli.

Tyle co do religji. — W polityce Guizot jeszcze powtórniejsze, a jeśli wolicie, śmieszniejsze wynajduje kombinacje. Powiada papież *nie może być królem* monarchji konstytucyjnej, „natura i wielostronność Jego obowiązków czynią mu ten rodzaj rządzu nieprzystępnym.“ Guizot proponuje, żeby zrobić papieża naczelnikiem rzeczypospolitej...

Propozycja nie do uwierzenia, autor atoli czyni ją zupełnie serio, i w możebność urczywienia jej wierzy, jak w połączenie katolików z protestantami. Oto jego własne słowa:

„Istnieją za dni naszych wyrazy i pozory, które przejmują strachem rządy, i każą im widzieć przepaście tam, gdzie by mogły znaleźć zbawienie. Takie wrażenie czynią na politykach umiarkowanych i konserwatywnych nazwy i ustawy republikańskie. Wedle nich, mogą tylko

sprowadzić ruinę porządku i władzy. Cóżby się jednak stało — pytam jasnowidzących oceniaczy interesów państwa gdyby za dni naszych wielki papież, jakiś Gregorz VII lub Syxtus piąty, pojmując swój czas i społeczność, a nie ludząc się co do niebezpieczeństwa grożącego państwu we własnym domu — dał, a raczej oddał miastom państwa, Rzymskiej ową silną niezależność umiędypalną — która tak blizka jest autonomji politycznej — i kazal im rządzić się samym, zachowując tytuł i niektóre prawa głównej swojej władzy monarchszej?“

Pojąc trudno, jak mają stanu, minister, mógł zadać poważsze pytanie. Uznaje papieża niezdołnym do pełnienia obowiązków króla konstytucyjnego, a chce z niego zrobić *obis per modum* prezydenta rzeczypospolitej! Jakimże cudem, ta, tak różnorodna i wyjątkowa władza, iż nie może się nadad do formy konstytucyjnej, mogłaby się pogodzić z formą republikańską? Ktożż prawo ze składających władz doczesną, możnaby zostawić rzeczypospolitej? Toż to ogień i woda. Nie wiemy, co by odpowiedział Gregorz lub Syxtus, gdyby im zaproponowano zostać „naczelnikami miast wolnych i prowincji wolnemi ustawami rządzonych, uznających królewskosc papieża a nie podlegających jego absolutnej władzy“ — ale odpowiedź Piusa IX przewidzieć nie trudno.

Ostatecznie, w części religijnej swego dzieła, Guizot zamyka się w kofe zasad i utopij osobistych; w części politycznej jest tylko namiętnem echem uraz koalicyj, która się zawiązała pomiędzy starem stronnictwem konserwatywnem i partją ultramontańską. Książka przeszła prawie niepostrzeżona. Każdy pisarz — choćby perlamf pisal — który dźw w tem co się dzieje za Alpami, chce widzieć tylko wynik gwałtów i ambicji Piemontu, a co chwila lituje się nad cierpieniami podobnej przez Piemont Italji, yszcze tylko usmęch politowania, alio gorszą, od niego obojętności. Tak przechodzą teraz wszystkie kwiecie efektabracje zdołnych starego porządku rzeczy adwokatów, Montalembertów i Guizotów. Utopista z początku, w końcu swęj książki Guizot jest tylko miernym kopistą jezuitickich dzienników. Wszystko co mówi o Włoszech, *Union, l'Ani de la Religion i monde* powtarzają przez cały rok. Guizot zbyt pozno wziął pióro ku potępieniu Wiktora Emmanuela a obronie Franciszka II — wszystko co było można powiedzieć w tej materji, już od dawna powiedziano.

A propos Franciszka II, przychodzi na myśl książka, w której Jules Janin opowiada upadek dynastji Burbonów we Francji, kiedy doczekała się w końcu takiego jak Ludwik XV monarchji. „Après moi le déluge!“ zwykły był mówić ow król; ale niedal Bog! Żeby potop był jego następcę; inny, miał być koniec owego świata: Janin opowiada go pod tytułem „la Fin d'un Monde“ w sposób nader zajmujący. Żadna historia, pamflet ani pamiętnik, nie dałaby lepiej poznać czasów przedrewolucyjnych jak to trafne streszczenie wszystkich pism odnoszących się do dziejów Francji z końca zeszłego wieku.

Społeczność ową, uwieczniona kwiatami, jak na ofiarę, czuła; że ma już tylko parę godzin życia i z tych kilku godzin usiłowała wyciągnąć wszelkiego używania rozkosze. Król, gawiedź dworska, magnaci, szlachta, skoczki i oszusty, wszystko to razem zmieszane łąła i szaleje; stając po głowach mieszczan i wieśniaków. Rozpusta porównała wszystkie próżniące klasy. Nie rozróżnił już wielkiej damy od kurtyzanki, para Francji od komendantki. Myśl z kraju wygnana, musiała szukać wcielenia za granicą; kto chciał pisma swoje ogłosić, musiał drukować w Genewie lub w Amsterdamie. We Francji zostali tylko gazeciarze, dworskie rymoklety i m dryflicaci. W Paryżu gadano tylko o skandalach, rełutach, kolacjach szulerniach i orgjach. — Jeżeli której wszeteczniej przyszła ochota wystąpić na teatralnej scenie, dla pokazania publiczności plastycznych swych zale; przy jakim mieście, o niczem tylko o niej gadano — bo był to przedmiot do zabawy, a taki wyłącznie zajmował ową zmęczoną, zdziwioną i wyczerpaną społeczność. Parter dzielił się na dwa obozy, a gazety poświęcały się wyłącznie obronie lub napaści tej istoty, która by przesła nie postrzeżona; gdyby była tylko ualentowaną aktorką.

W taki sposób dogorywał ów świat goniony za wszystkimi przysarami, występkami i zbrodniami. Gardził sam sobą a pojmując, że dłużej żyć nie może, chciał przytłamić umrzeć rozkosznie, i na to młodzieńcze siły swoje odnalał.

Choćby dopiero listopad, już zaczynają się pojawiać w Paryżu książki kolędowe. Widzieliśmy śliczną próbkę tego rodzaju: „*Czarodziejkie powieści*“ Perraulta z ezterdziesiętu rysunkami Gustawa Doré, sławnego ilustratora Dantejskiego piekła. Tem tych powieści; arcydzieło gustu i przepychu — przechodzi wszystko co dotąd w tym rodzaju dokonano. Doré nie zamknięty w monotonnem kole Danta, wolniej fantazji swojej bując dozwala i przebiega olówkiem całą gamę znakomitego talentu. Tekst drukowany czcionkami siedemnastego wieku, na grubym weilnie — format wielkie in folio, księga jest ostatnim słowem illustrowanej typografji.

Teatr włoski rozpoczął szereg zwykłych przedstawień dozwajających popisywać się um-jetnie z całą trupą. Opery stare idą naprzód; nowe pozniej, jeżeli są jakie — ale w ogóle nie udają się jakoś, chyba że się pojawiają z podpisem Verdego. — Oczekując tedy nowości, Włosi śpiewają obecnie dzieła muzycznych klasyków, którzy słuchac można zawsze z równą przyjemnością jak w komedji francuzkiej, Mollera i Racina.

Pierwszego wieczora po północnem milczeniu, trupa Włoska odspiewała *Il Matrimonio Segreto* Cimarusy. Przedstawienie nie powiodło się wcale. Chłód publiczności Paryżkiej, nadzwyczaj trudnej do rozegrania, oddziaływał na aktorów; śpiewali więc jak za pokutę. Nawet płomienny głos pani Penco tą razą przebiegł, nie zdołał ogrzać temperatury parterowej, która aż do końca reprezentacji poz stała na zero.

Przedstawienie *Semiramidy* udało się lepiej. Wprawdzie Alboni rolę Arzaka nie dość namiętnie oddaje, ale głos jej niezrównany i wyborna melodia uwalnia ją od wszelkich innych zale. — Pani Penco, czarno-oka Włoszka z koralem w usty i majestatycznie postawa — wyborna aktorka i sympatyczna śpiewaczka — przypomniała Gidlette Gris. Większej pochwały oddać jej niepodobna.

Oklasków też nie brakło prima-donnę, po części także dla tego, że na powszechnym parcie ze sztuki Brycznej, *Semiramis* Rossiniego najulubieńsza jest Opera. Nawet ci słuchacze (a takich najwięcej), którzy mają instykt piękna, niemając nauki — rozumieją język, nie znając jego syntaxy i bez przygotowania słuchają arcydzieł sławnych poetów muzycznych co językowi swemu nadał słownik nieskończoności — ci nawet, mówią, mają słabość do *Semiramidy*. Widziałem te Operę w miesiącu sierpniu w Mediolańskim *La Scala* podczas czterdziesto stopniowego upału; w Paryżu w miesiącu styczniu, w czasie zwięzniętej temperatury piętnastu stopni mrozu; teatr zawsze był przepelniony. We Włoszech i we Francji przedstawione w tychże samych warunkach lata i zimy, inne arcydzieło pewnie mało kogoby wzabiło; słyszc Semiramidę przyszedł każdy, kto tylko miał iskrę muzycznego uczucia w sercu a ludora w kieszeni. — Czarownia! zachwycająca! wola ją znawcy i profany.

Vox populi, vox Dei. Rossini nigdy nie wzniósł się tak

wysoko jak w świątyni Belusa. Rzekłoby, że wszedłszy tam, wtajemniczył się we wszystkie starożytnych Bogów skrytości... zapomniał wszystkich sposobów znaney muzyki, a stworzył nowe formuły do pieśni swoich... a raczej do owych arabskich perłowych, które rozciągają się jak melodyjne komentarze miłości, gluche waki mienawości, lub podniebne szczęścia zachwyty. W takim splendorze tonów należało zanurzyć kołobkę poezji i słonca—taki, a nie inny kolor należało dać poety i lubieżnej Babytonie, która wszystkie tropikowe kwiaty zawiesiła nad Eufratem; w takie szaty i girlandy, należało ustroić piękną i straszną Semiramidę, przyodlaną od stóp do głowy w indyjskie perły i dyamenty Ceylanu... Rossini pojął, że chcąc dać poznać dziesiętnemu światu, ów świat zamierzony a jeszcze tak promienisty—muzyka musi cała swój przepych rozłożyć. Wzawawszy na pomoc Belusa, wydobyl wysoki harmonji i wiek swój cały zadziwił. (dok. nast.)

Królewiec, d. 4 listopada 1861 r.

Przez cały tydzień mieliśmy czas chłodny, prawdziwie jesienny z przejmującym wiatrem potem częstemi deszczami. Wiatr po części zachodni.

Z zachodnim wiatrem, jaki ostatnio pływającym okrętom sprzyjał, zawinęło do angielskich i francuskich portów znów wiele zboża z Baltyku i Niemieckiego morza. Także i z prowincji poczyna po dokonywającej się siewbie coraz więcej dowozów przybywać. W skutek jednak na jakieś czas zaspokojonych żądań Francji i Belgii, targi angielskie od pewnego czasu wyraźnie straciły owe dawne życie, jakie się przez 3 tygodnie objawiało. Transzacje zawierają się z większą ożydlnością i trudnością, a nawet z nowym niżeniem, przynajmniej o 1—2 szyl. na kwartę, ograniczając się najwięcej do momentalnych potrzeb konsumpcji krajowej. Mimo to wszelako wielu jest spekulantów, mianowicie właścicieli zagranicznego, celnego ziarna, którzy się stale przy swych wysokich żądaniach trzymają, uważając że słusznego względu ową stagnację li za czasową. Wiadomości bowiem co do słabszego urodzaju Anglii, jak w ubiegłym roku, codziennie się potwierdzają, a niedostateczność francuskiego zbioru nie jest już teraz nikomu wątpliwą. Obecny zaś stan produkcji Ameryki, która przez ostatnie lata tak silnie zaopatrywała zachodnią Europę swym zbożem, nie przedstawia widoku do eksportu, jaki w zeszłym roku Anglija po większej części odbierała. Jak z Nowego Yorku donoszą, to o bencję, mało komunikacyjnej porze cały zapas pszenicy składa się tamże tylko ze 100,000 buszli, kiedy tym czasem ubiegłej jesieni przeszło 2,000,000 tejże miary.

Wszystkie te okoliczności niewątpliwie nie pozostawiają w zobowiazaniu handlu bez pewnego odgłosu—co również i Angielskim spekulantom utrzymuje nadzieję, że w niezadługim czasie swój towar korzystnie zrealizują. Do Francji wszelkimi drogami przybywa wiele pszenicy, do czego bardzo wiele Węgry i ościenne królestwa się przyczyniają, posyłając produkt swój koleją przez Szczećcin, lub też nawet aż do samej Francji. Napływ zboża we francuskich głównych handlowych punktach jest tak znaczny, że z lokowaniem poradzić sobie nie mogą. W skutek tego handel momentalnie ucierpiał, w tej mierze, że interes z ustępstwem 2 franków na pszenicy, i zaś na życie da się tylko do skutku przyprowadzić. Nagromadzone wszelako zapasy na zbyt długi czas nie wystarczą, albowiem potrzeby tego kraju są nader wielkie, a te po części z zagranicy muszą być zaopatrzone.

Łubo na Holenderskich, i Hamburgskim targu panuje cisza, jednak z cen mało spuszczają, bo spodziewają się, że niezadługo handel się znów ożywi. Transzacje są też nieznaczne i najwięcej w miarę chwilowej konsumpcji pozawierane. Interesa przecież na odstawę wiosenną, z powodu ich większej, jak zazwyczaj, ilości, uległy niższeniu. Mimo to objawia się zawsze dobre usposobienie.

Nasz plac nie przedstawiał wielkiego obrotu interesów. Transzacje pszeniczne z trudnością przychodziły do skutku, albowiem sprzedający nie mieli ochoty z dawnych cen ustąpić, czego kupujący w każdym razie się domagali. Żyto zaś nieodmiennie miało dobry obrot, po tych samych cenach. Jare zboże, prócz grochów, podnieść się nie może.

Ze śpiżarni naszych eksportowane w ubiegłym miesiącu laszów: pszenicy 3,598 zyta 6,068, jęczmienia 293, grochu 672, bobu 18, wyki 192, siemienia linaiego 536, rozmaitego siemienia 275.

Importowano zaś laszów pszenicy, 1,627, zyta 1,784, jęczmienia 273, owsa 204, grochu 154, bobu 6, wyki 98, siemienia linaiego 502, rozmaitego siemienia 33.

Table with columns: Placono na giełdzie naszej, za szefel Pruski, korzec Warszawski, x doliczeniem 17% agio, funt. holl., serb., zlp. gr. zlp. gr.

Siemienia linaiego. 110—111 — 80 1/2 — 21 1/2

Spirytus z naczyniem 800% Tralles 21 1/2 Tal. kursa zamian: Londyn 3 m. 20 1/2; Amsterdam 71 dni 101; Hamburg 9 tyg. 4 1/2; Berlin 2 m. 99 1/2; Paryż 2 m. 79 1/2

Rubel zamienia się po 28 1/2 sbr.

Agencja Domu Nadniemieckiego J. GOŚCICKI.

ROZMAITOŚCI.

Wedle statystycznych obliczeń, liczba śmierci od wypadków na kolejach żelaznych wynosi w przecięciu: w A glij, 1 na 556,000 podróznich; we Francji 1 na 950,000; w Belgii 1 na 8,860,000; i w Prusach 1 na 17,500,000. Starosta angielski, który nam tych dat dostarczył nie nie wspomina o Austrji, do której we wszystkim a szczególnie pod względem jazdy parawozowej daje się zastosować owa zwrotka niemieckiej piosnki: „Nur immer langsam voran.“

Miasto Benareż w Indjach wschodnich, było w miesiącu wrzesniu nawiedzone przez trzęsienie ziemi i straszną burzę z gradem. Mnóstwo domów i była uległa zniszczeniu i około 300 osób zostało pogrzebanych w zwaliskach domów.

Wody Nilu przybierają ciągle i zalały już zupełnie 50 wsi nadbrzeżnych, mieszkańcy ratowali się ucieczką na wyniosłe drzewa. Połowa kolei żelaznej zniszczona jest zupełnie, telegraf między Aleksandrią i Kajrem przzerwany. Dwa pałace Izmaela i Mustafy paszy zostały zniszczone przez szumiące fale wzbieranej rzeki; straty stąd wynikłe obliczają na 2 miliony talarów.

W początkach m. października odsonłoty został uroczyść je w Kopenhadze stojący posąg znakomitego duńskiego poety Oelenschlägera wykonany przez refforsora Bissena. Z rzewnemi utworami tego Skandynawskiego

wieszczą oznajomili już dawniej, czytając publiczność udatne przekłady pseudonyma Bolesława-Wiktora w Bibliotece Warszawskiej zamieszczane.

— Francuzki naturalista Hervé Mangon dowiódł szeregiem licznych doświadczeń, że rośliny zawdzięczające swój kolor zielony działaniu światła słonecznego mogą otrzymać tę barwę przez działanie światła elektrycznego, do wydobycia którego używał magneto-elektrycznej maszyny poruszanej siłą pary. Szczególniej udało się próby z żytem zasianem w większej ilości w ciemnym lochu.

— Fotografowi berlińskiemu Güntherowi, nauka zawdzięcza dwa ważne odkrycia. Fotografując dnia jednego szpizową grupę przed muzeum w Berlinie, spostrzegł na zdjętym obrazie światłą pręgę, zbiegającą od ostrza wiozchni. Podzieliwszy się swojemi domysłami w tym względzie z professorem Dove, który po wielu odbytych doświadczeniach przekonał się, że smuga światła jest niczem innem jak tylko fotograficznem odbiciem elektrycznego prądu w powietrzu, wpadł Günther na pomysł sfofografowania błyskawicy. Podczas burzliwej nocy zasiedli więc razem z professorem Dove na obserwatorium. Niebó zajaśniało smugami elektrycznego światła. Günther przygotował tabliczkę, odkrył ją przeciwko ciemnemu niebu, i gdy błyskawica mignęła zrykamiem zamknął kamer-obskurę, i miał już odbity najwerniejszy jej obraz. Nie możemy tutaj pominąć jeszcze ciekawych przykładów, dowodzących, że sama błyskawica jest takoz fotografistą w swoim rodzaju. „Gazeta Hannoveriska“ podaje w tym względzie następujące ciekawe szczegóły: W 1786 roku, Leroy donosił akademji paryżkiej, że widział człowieka który podczas burzy stał na polu, tymczasem piorun uderzył w drzewo naprzeciw stojące i na piersiach człowieka odbił się całkowicie przez wpływ elektrycznej iskry obraz drzewa. W 1812 roku znówu, na lesnej polanie pod miastem Bath, piorun zabił 6 owiec, a gdy z nich zdejmwano skórę, znalaziono na jej wewnetrznej powierzchni, rysunek całej okolicy lesnej. Skóry te były wystawione na widok publiczny. W 1825 roku, u jednego z raczonego od piorunu „majtka na okręcie „Il buon servo“, który stał na kotwicy w zatoce Armino odbiła się podkowa, u innego zaś marynarza zabitego od piorunu w Zante, znalaziono wyrzyta na piersiach liczbę 44, która stanowiła numer przeciwnego domu. W 1830 roku, piorun uderzył w zamek la Bonallaniere w Wandei, a na stanku od sukni jednej damy znalaziono odbicie grzebiu fotelu, na którym siedziała podczas uderzenia piorunu. W 1852 roku, błyskawica odbiła na suchych liściach drzewa palmowego sosny, które rosły ztamtąd w oddaleniu 339 stóp. Nakoniec w 1857 roku, piorun zabił krowę i pastuszkę i na piersi u tej ostatniej, znalaziono rysunek krowy. Nie będziemy się wdawać tutaj w roztrząsanie przyczyn tych zjawisk nadzwyczajnych. Powiemy tylko razem z Horatio Szekspira „są rzeczy na niebie i ziemi, o których się ani śniło naszym filozofom.“

WIADOMOŚCI BIEŻĄCE.

Dnia 26 b. m. odbyło się w S. Petersburgu uroczyste żałobne nabożeństwo w Kosciele rzymsko katolickiej akademji, za duszę s. p. arcybiskupa metropolity Warszawskiego Antoniego Melchiora Fijałkowskiego.

Od samego rana przy gusłownie urządzonej grobowcu, u bocznych ołtarzy kosciola odprawiali się ciągle msze ss. i z kolei śpiewali się wigilie. O 11 rozpoczęła się wielka msza s. k. którą, jako i całe po niej zwyczajne nabożeństwo odprawiał metropolita wszech rzymsko-katolickich kosciolów w imperjum Wacław Zylinski w asystencji biskupów wileńskiego Krasieńskiego i sufragana Telszewsko-Zmudzkiego, rektora akademji, Beresiewiczza, oraz całego duchowienstwa R. K. w Stolicy, wychowawców akademji i zgromadzonych katolików.

Od powrotu J.W. metropolity iżylińskiego z wód, do stolicy pierwszych dni bieżącego mca, stan zdrowia jego eminenji znacznie się pogorszył, tak że dla chłodu i ciągów w zady z innych katolickich kosciolów stolicy niemogłoby asystować nabożeństwu, przezoż polecil urządzić takowe w kosciele akademickim, aby choć z wielkiem narazieniem zdrowia, mógł sam osobicie dopełnić ostatniej posługi swojemu w 1848 r. współkonsekrato. owi na biskupa wileńskiego, i współkoledze głył s. p. metropolita Fijałkowski był honorowym członkiem rzymsko-katolickiego w St. Petersburgu kolegium, którego jego eminenca metropolita Zylinski dziś jest prezydentem a w owym czasie był także członkiem.

— Dowiadujemy się z pewnego źródła, iż znany w świecie literackim p. Antoni Nowosielski (znany kiedyś pod pseudonimem Alberta Gryfa) pracuje obecnie nad układem, dla szkół, dziełom kosciola powszechnego, ażeby zarządzić powszechnie dające się czuć potrzeby podręcznego dzieła w gimnazjach i seminarjach, gdzie dotąd zmuszeni są posługiwac się nędzną kompilacją ks. Bielskiego. Będzie to praca bardzo pożądana, gdyż inne dzieła jak dwa tłumaczenia dzieła Alzoga nie odpowiadają wymaganiom podręcznej książki.

Witebsk w październiku 1861 r.

—Ukołysani nieco w troskach kłopotliwego życia kilkotygodniową pogodą,—z ochotą chwytamy za pióro, by nam coś przesłać z pierwszych dni b. października. — Resztki siana uporządkowane. Jarzyny dosuszone, orka na zimę ukladą się dobrze i pośpiesznie. Ruń przyodziana szublasto, śmiało mrozom w oczy zagląda.

W mieście świat elegancyj z babiego lata ochoczko korzysta. — Puste latem domy już się zaludniają, ludzie się kupią w towarzyskie kółka. Jednak tęskno przemyskać oku poza miastem, po obnazyżonych łanach układającej się do trumny przyrody i po bulwarach w mieście przyrodziewających się w miejscu szat nadobnych w poźółtkie liście. Pozary ustają.

W połowie przyszłego stycznia otwierają się u nas gubernjalne sejmiki, a 16 b. października powiatowe. Krzyżowanie się opinij,—odmawianie oziębionych lub rozerwanych stosunków u zapobiegliwych, doskonale się myśli i zamiarów u mędrzyskich, a wzmaganie się ciekawości u lekkomyślnych, to obecne obywatelskie życie; tēm teraz zajęta publiczność.

Niedawno zamieszkały w Witebsku fotografista p. Józef Czechowicz nasz rodak, długo w Warszawie, Brukseli i Paryżu zdolności swe kształcający, powszechną na siebie zwraca uwagę.—Robota jego odznaczająca się delikatnością cieniowania i sumienną prawdą, a co większa chwytnościem wyrazu życia, które w każdym portretującym się nasamprzód zbudzić usiłuje,—jakkolwiek u nas się cenil, nie dość jednak jest jeszcze oszacowaną.—Nie wszyscy odczuwają w nim fotografistę—poetę, a wielu gorliwosc w wykonaniu i sumiennosc uwydatniająca się w sposobie w jaki z gościmi się obchodzi, na karb drażliwości i niecierpliwości policza. P. Czechowicz nie jest zinnym kunstmistrem, on kocha powołanie swoje,—on pracownię swoję za swiatlynie milego Bogu trudu uważa,—lekceważenie boli go. Trzeba mu spojrzeć w duszę, jak ona anielski cierpiący perły nadaremno miotać przymuszona.—Cieszymy się tą naszą rodzimą nadzwyczajną osobistością i nie martwymy tej cichy z prawdziwem namaszczeniem usługującej nam

duży. P. Czechowicz zaprobował różnych koleji i oddał się nareszcie za wodowó, do którego wola Opatrzności był przeznaczony i wciąż głosem sumienia wzywany. Wykstał się i wszystko swoje przyniosł ziomkom.—O, i fotografia nie będzie biernym schwytem podobieństwa, gdy ją mistrz, do utrwalenia pięknej chwili człowieka użyje. „Wszak portret!—powiada P. Czechowicz jest kartą naszej przeszłości,—niech że ją wybitnie tłómaczy.“

Na uroczystosc Matki Boskiej Rożanców, kosciol Dominikański był szalenie napełniony. Baryton szanowanego u nas ks. Piotrowskiego Dominikana, oddawna w naszej diecezji słynny, dodawał uroczystości modlitwom. Kazanie miał kapelan przy naszym gimnazjum ks. de Walden,—którego niezmordowana ochota mówienia i donośny głos przy wieku bardzo pocieszny, wszystkich zadawalniający, są dla Witebszczanów niewypowiedziana rozkoszą.

Z przyjemnością modlimy się niekiedy przy śpiewie szanowanego u nas nauczyciela muzyki i śpiewów p. Jana Laudafskiego, którego poświęceniu się zawdzięczamy ułożenie śpiewnego chóru z uczniów na msze studenckie, o czem jużesmy daleko przedtem pisali do Ruchu muzycznego.

Reformy włościańskie jakieśmy już donosili, wprowadzają się energicznie ze skutkiem najpożądanym. W niektórych nowo odkrytych gminach idzie porządek, jak gdyby lud oddawna doń już przyuczony. Daje się tylko postrzegać niezadowolenie z karności, do jakiej się nagnąć muszą indywidualna przyszłość swęj dotąd nie pojmująca.

Kończymy niniejsze pisanie publicznem podziękowaniem w imieniu ubogich p. Julianowi Bochartowskiemu. Nabywszy bowiem od lat kilku w Witebsku aptekę od p. Bindera, z rzetelności i przedtem u nas słynną,—chętnie z niej udziela lekarstwa zupełnie ubogim bezpłatnie a podupadłym za pół ceny, a to w sposób tak delikatny, że uczestnicy tej wielkiej dobroczynności bynajmniej nie czują się upokorzeni.—Wielkiż zaiste, godzien czci ten nie-

Spermacetowe świece (Paraffin-Kerzen) z torfu, zupełnie przezroczyste, otrzymał EDWARD FECHTEL.

1. (731)

Otrzymano

temi dniami w magazynie EDWARA FECHTELA Śliwki katrynki, Rodzenki mallagiske, Marmelady, Bullon, Groszek zielony w trzech gatunkach, KRUPY: Sago różowe i białe Hamburgskie i Moskiewskie, Manna bujne, Jęczmień, Perłowe hollenderskie, Ryż i inne gatunki; a także cybucy tureckie nazwane ANTYPRI długości do dwóch arszynów. 1. (731)

1. Kupiec ABRAM PIEMAK, utrzymujący sklep w domu Millerów, przy ulicy Niemieckiej, ma honor donieść szanownej publiczności, że w tych czasach otrzymał z zagranicy świeży transport AMERYKAŃSKICH GUTAPERCZOWYCH RALOSZY w najlepszym gatunku, które dotąd przy poręczeniu swojemu, zalecały się szczególną dobrocią. Nadesłano mi także PEOTNA GRUNTOWANE dla malarzy, FARBY OLEJNE, PĘDZLE, WINA w rozmaitych gatunkach, jako też inne kolonialne towary. Prowadząc od lat wielu handel z dbałością o reputację mego zakładu, przypominam się pozyskanym już względem łaskawey dotąd dla mnie publiczności, ręcąc za dobroć towarów, przy cenach umiarkowanych. (723)

1. Potrzebny jest do majątku Rustynian w Suderwiańskiej parafii GUWERNER w stałym wieku do szkółki włościańskiej dla umówienia się; życzący ma się zgłosić do domu Burhardta na Pohulance w kwaterze właściciela tego domu. (732)

OGŁOSZENIE. Do magazynu Piechowa

w domu Kadenacych na Wielkiej ulicy nadszedł transport tegoroczny KAWIORU, SLEDZY holenderskich, Rewelskich KILER, SARDYNEK, prowancekiej OLIWY, prawdziwej Jeleckiej MAKRI, KRUP, rozmaitych makaronów, SWIEC starynowych i CUKRU na 18 kop. funt. Przytęm wszystkie inne kolonialne towary, kuchenne artykuły przedają się po najumiarkowańszej cenie, a także fajans pruski i samowary. 2. (719)

KARĘTA o dwóch miejscach, fabryki Petersburgskiej, na leżących ressorach, z pakami, mało używana a zdalna do podróży i do miasta, jest do sprzedania u lakiernika Kimbera w domu Desztrunga przy załuku Policyskiej. 2.

2. PODPISANY zawiadamia, iż od S. Michała b. r. zamieszkał w domu dawniej marszałka Jasińskiego na Wielkiej ulicy. Gustaw Hirschfeldt. (710)

2. Zarząd HOTELU MILLERÓW w Wilnie, położonego pod N.374 przy ul. Niemieckiej, ma honor zawiadomić szanowną publiczność, że po zmianie dotychczasowego dzierżawcy Zmurkiewicza, zaprowadzono w tym domu nowy porządek w zajęzanych numerach i urządzono służbę nowo, aby przy umiarkowanej za lokale opłacie, odpowiedzieć w zupełności wymaganiom najdogodniejszego zajazdu. (722)

2. Z powodu zwinienia interesów tapicerskich, wyprzedaje się wielki wybor OBICIA i ulubione fotele, zwane PRINCE OF WALES, sprzedawane dotąd po rs. 12 każde, a dziś dla przedsięgo ukończenia interesów ustępują się po 8 rubli srebrem.

A. Willi, ms Tahnta Tapicer i Dekorator, w d. Pusłowskiego, naprzeciw Fiorentinięgo. (721)

WILEŃSKI DZIEŃNIK.

Przychwilnie w Wilnie, sę 30-go oktobra po 2-oe nojabry. GOSTINNIHA WINKOWSKIJ. Pom: kniazia A. i B. Radziwilla. Gryb. Godevickij. Rotmistrz: Klingenberg i Szebeko. Samochwałow. Rytter. Warshawczyk. Do—Loran. Miński. Zajkowski. Kubasowicz.

W różnych domach: W d. Brandta: Pom. I. Bakspanicki. Jełozowski. Raknierz. II. Rudnickij.—W d. Gieca: Pom. Rosudowski. Smonevickij.—W d. Puryzy: Pom. L. Korsak. St. Romer.—W d. Moutwylly: Ob. K. Mongin. Ob. O. Milewski. Dym. podmięz. Jodkowski. Kurator ho orowy szkół gubernji Wolyńskiej Włodzimierz hrabia de Broel Plater.

Wyjechali z Wilna, od 30-go października do 2-go listopada. Batal. Sławiński. Sawicki. Klingenberg. Sztetkiewicz. Walick. Nizogrodzki Wice-gubernator Rożnow. Adju ant wil. wojen. gubernji J. hr. Tyszkiewicz. Urząd F. Kozłowski. Ob. O. Narwojsz. Prezes izby cyw. Wil. J. Czechowicz. Ob. M. Szury. T. Szarycki. J. Zasztowt. Dym. por. S. Sławiński. Ob. S. Romer. Rad. dw. Piasecki. Szt. kap. Soltan.

aptekarski, z mieszkańcami Witebska kochanego aptekarza rachunek. Bodajby Opatrzność i nadal jak dotąd nagradzała zaćność p. Bochartowskię przyparzając mu mienia i powszechnęj czci u ziomków.

Szanowny Redaktorze!

W N. 15 „Sionu“ *) znajduję niby przetłumaczenie mego artykułu o pamiętniku Kowieńskim na r. 1861 w N. 50 Kurjera Wileńskiego wydrukowanego; lecz to wcale nie wygląda na tłumaczenie, ani też nawet na streszczenie—bo kłótkowicie czytał oryginał zgodzi się, że cała treść została niełitościwie skałeczoną i do niepoznania zeszcpeconą.

Bez wątpienia, chętnie i nawet z wdzięcznością zostawujemy do woli Redakcji, poprawiać nasze artykuły przed wprowadzeniem ich do pisma swojego, lecz to nie może zmienić samej treści artykułu i głównej myśli autora.

Nie narzekamy bynajmniej, że najważniejsza a być może sama interesująca część artykuła, została usunięta, ale skąd tyle dodatków? skąd takie dziwne przekształcenia? Proszę bardzo szanownego Redaktora, abyś raczył ten listek jak možno najrychlej ogłosić w Kurjerze.

Rowno 28 października 1861 r. H. Szapir.

SPROSTOWANIE.

W N. 69 Kurjera, w korespondencji z Ukrainy zasła omyłka. Przebudowanie i odnowienie Zlotopolskiego kosciola przypisano staraniu proboszcza ks. Juszkiewiczza. Ks. Juszkiewicz, dziekan Zwinogradzki nie zajmował się przebudowaniem i odnowieniem tego kosciola. Zasługa tego pięknego czynu należy wyłącznie do proboszcza tegoż kosciola księdza Jaworowskiego. Tudeusz Padalica.

Table with columns: CENY TARGOWE W WILNIE, od dnia 26 do 30 października.

*) Dziennik dla Żydów wydawany w Odessie.

1. Obwieszczą się niniejszem osoby interesowane o zgonie s. p. Antoniny, córki Krzysztofa z Kulikowskich Widowskiej, wdowy po s. p. radcy stanu Józefie Widowskim, zmarłej na dniu 17 bież. października w m. Wilnie w klasztorze W.W. PP. Bernardynek Zaręcznych. Przy tēm zawiadamią się krewnych zmarłej, że według ostatniej jej woli i rozporządzenia spadkobiercami po niej naznaczeni są: siostra zmarłej W. Pańciewiczowa; Anna, Pelagja, Wincenty, Jan i Lucjan Imieniewicz; Marjana Bartoszewiczowa, jej syn Konstanty z dziećmi, oraz wnuk rodzący się z Aleksandra Bartoszewiczówny; W. Bilwinowa I-mo voto Toloczkowa, z dziećmi; Julian i Honorata Kulikowsy; Julia Roszczewska i Michał Jankowski.—Wszystkich tych, egzekutorowie ostatniej woli s. p. Antoniny Widowskiej wzywają do m. Wilna na 15 stycznia 1862 roku, dla zjawienia się bądź samych, bądź umocowanych przy nich, z prawemni dowodami, że są ci sami, którym s. p. Antonina Widowska uczyniła zapisy i otrzymała spadek według tych zapisów im należnych. Wilno, d. 27 października 1861 roku.

Egzekutorowie dymisjon. Michał Józef Wędziągolski. Radca dworu Karol Horbuczewski. (727)

1. W różnych księgarniach sprzedaje się „ELEMEN-TARZ POLSKI, dla dzieci polskich obojęd pici, wszelki h stanów, plecion i wyznan, przez J. Bańkowskiego; ce: a groszy 6.“ Kupujący 33 lub więcej egzem., mogą, ni ponosząc kosztów przesyłki, żądać wprost od autora, ad: usując: Petersburg, Mała Morska, dom Gamba, mieszkania N. 21. (730)

W HOTELU Mullerów przy ulicy Niemieckiej jest do sprzedania za cenę umiarkowaną mało używana KARETA Warszawska, oraz KLACZ młoda rasowa, gniada. W iadomości pod N. 47 u Laskowskiego. 3. (7 7)

1. Rozmaite maszyny rolnicze z najsłynniejszych fabryk zagranicznych poleca po cenie umiarkowanej. J. Swiejkowski w Rownie przy ulicy Niemieckiej w domu Masłowskiego.

II. WAŻNE DLA POSIADACZY BROWARÓW.

W skutek zawiązanych stosunków wprost z browarją uskuteczniła jak najakuratniej polecenia na sprowadzenie prawdziwego bawarskiego chmieja. J. Swiejkowski w Rownie. 3. (6 3)

SKŁAD OBIC I BORDUR.

Niniejszém mam honor zawiadomić szanowną publiczność, że do MAGAZYNI mego przyłączyłem SKŁAD OBIC I BORDUR w znacznym wyborze desenni, z lepszych fabryk zagranicznych i krajowych, na cenę od kop. 30 do rs. 3 za sztukę. August Mrongowius.

Magazyn Augusta Mrongowiusa

owiusa w Wilnie przy ulicy Wielkiej w domu J.W. prezydenta Wolskiego otrzyał znowu świeży transport FORTEPIANÓW z wstawionęj za granicą fabryki Ern sta Irmlera w Lipsku, których dobroć i wartość, nie tylko że w niczem nie ustę uje dotąd u nas znanym zagranicznym ale nawet przewyższa; za co sam fabrykant jako też i wspomniany magazyn zaręcają. Cena od rs. 350 do 550 rs.

Pod firmą Irmlera kilka fabryk istnieją, lecz fabryka patentowana, z którą ja jestem w stosunkach, exystuje pod firmą Ernest Irmler w Lipsku, na co uprasza się zwracać uwagę. August Mrongowius. 2. (666)

DZIENNIK WILEŃSKI.

Przyjechali do Wilna od 30-go października do 2-go listopada. HOTEL NISZKOWSKI. Obuy: ksiązeta Ant. i Bogus. Radziw. Iłowic. Hrabia Hofenowski. Rotmistrzowie: Klinenberg i Szebeko. Samochwałow. Ritter. Warszawa. do Loran. Miński. Zajkowski. Kubasowicz.

W różnych domach: W d. Brandta: Ob. J. Bakspanicki. Jełozowski. Bakint. P. Rudnicki.—W d. Gieca: Ob. Rosudowski. Smonevickij.—W d. Puryzy: Ob. L. Korsak. St. Romer.—W d. Moutwylly: Ob. K. Mongin. Ob. O. Milewski. Dym. podmięz. Jodkowski. Kurator ho orowy szkół gubernji Wolyńskiej Włodzimierz hrabia de Broel Plater.

Wyjechali z Wilna, od 30-go października do 2-go listopada. Batal. Sławiński. Sawicki. Klingenberg. Sztetkiewicz. Walick. Nizogrodzki Wice-gubernator Rożnow. Adju ant wil. wojen. gubernji J. hr. Tyszkiewicz. Urząd F. Kozłowski. Ob. O. Narwojsz. Prezes izby cyw. Wil. J. Czechowicz. Ob. M. Szury. T. Szarycki. J. Zasztowt. Dym. por. S. Sławiński. Ob. S. Romer. Rad. dw. Piasecki. Szt. kap. Soltan.